

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

Bihar/Havîn 1998

Cihanbeyli Kürtleri
Muzaffer Özgür

Çend lîstikên xortanî
Simoyê Herşîd

Bi Koma Xelikan ra
hevpeyvîn
M. Xelîkan

Binboğalarda tarihsel
kalıntılar ve halklar
Mehmet Bayrak

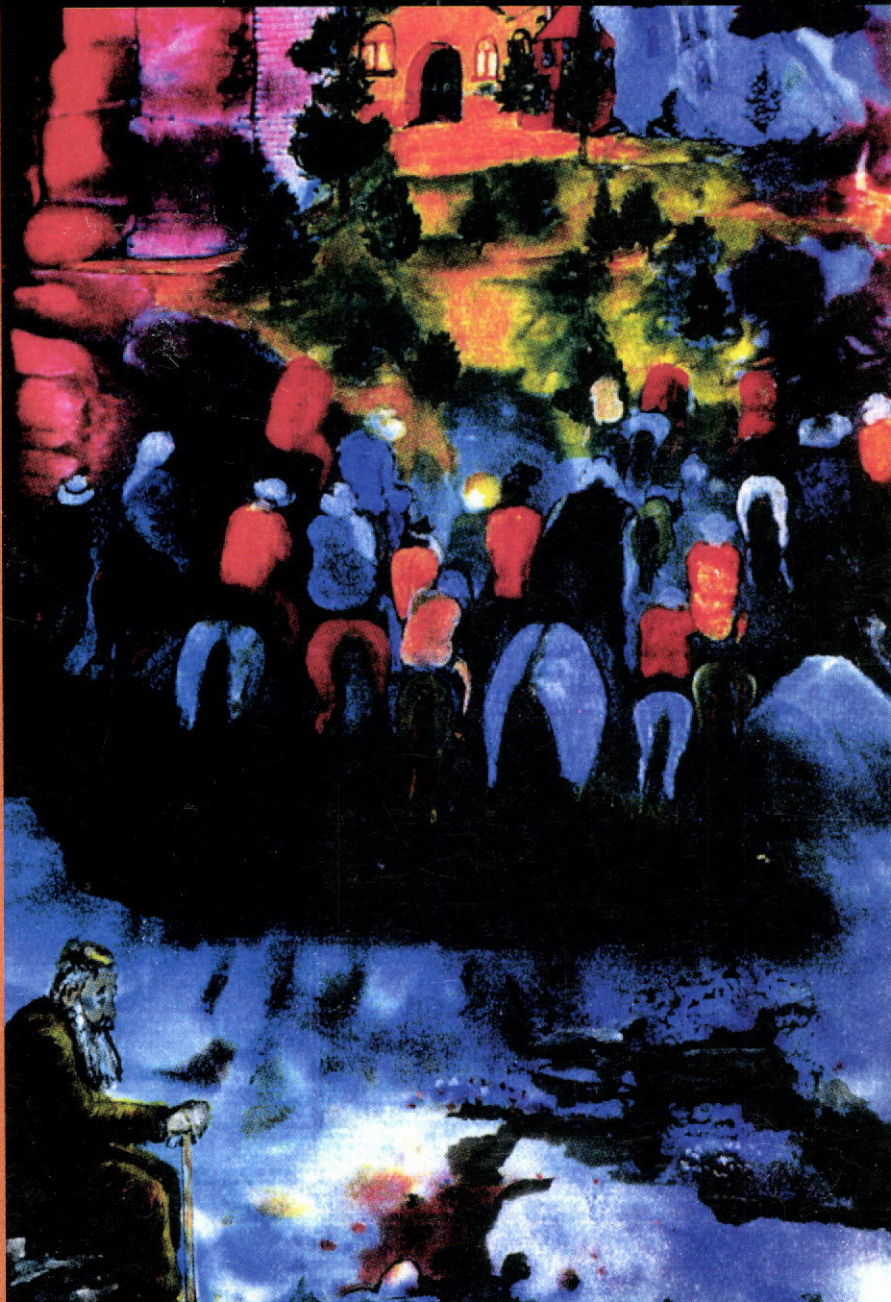
Zerdüşî dini
Ferîdûn

Tabura
Bekir Dari

Bertholt Brecht
ve Gawestiler
Hüseyin Kîşniş

Yarenî/Henek
Curukî

5

bîrnebûn

Sê mehan carê derdikeve.

Uç ayda bir çikar.

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.

Utges av Apec-Förlag
Ans. utg.vare: Ali Ciftci

Adress / Navnişan:
Box: 3318, SE 163 03 Spånga / Sverige
Telefaks: 08-761 24 90
E-Mail: apec@swionet.se

Redaksiyon:
Nuh Ateş, Dr. Mikailî, Muzaffer Özgür, Hacı
Erdoğan, Mehmet Bayrak,
Vahit Duran, Bekir Darî, Mahmut Duran,
Sefoyê Asê, Ali Ciftci, Hüseyin Kalaycı

Navnişana li Almanyayê
Yazışma adresi:
Karl str. 2, 35576. WZ-A'manya
Telefaks: 06441-52 615
E-Mail: B.rnebn@hotmail.com

Fiyat:
Europa: 7 DM
Merkleket' te ederi: 400 bin TL

Abone yıllık bedeli:
İsveç: 200 SEK • Almanyaya: 30 DM

İsveç hesap numarası:
(Bîrnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası:
F. Yıldız Stichwort Bîrnebûn
COMMERZBANK Hamborn - Duisburg
Konto: 5341110-01
BLZ: 35040038 - Almanyaya

Belavkîrî / Dağıtım:
Ankara:
Toplum Kitabevi / Remzi İnanc
Bayındır sokak 22/1, 0642 Yenışehir
Tel: 0312/434 25 43

Polatlı:
Medya Kitabevi ve Kirtasiye
Cumhuriyet Mahallesi, Altay Caddesi
No: 41/ C-11 • Tel: 622 78 71

Kirşehir:
Gül Kitabevi
L'se cad. Zafer çarşısı No 23/a

Firansa:
2. RUE RICHER 2 eme
Etage Bureau - 75009 Paris

Çap / Baskı: Apec-Tryck & Förlag

ISSN 1402-7488

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye.
Ma'ê redaksiyonê heye ku nivîsên ji
Bîrnebûnê re tîen, serrast û kurt bike.
Nivîsarên ku ji Bîrnebûnê re tîen, ger
çap nebîn ji lî xwedî nayên vegerandin.

Naverok İçindekiler

- 3 NAMEYÊN XWENDEVANAN
- 5 JI BÎRNEBÛNÊ
- 6 CİHANBEYLİ KÜRTLERİ
MUZAFFER ÖZGÜR
- 13 EŞREF ODABAŞ İLE SÖYLEŞİ
HACİ ERDOĞAN
- 21 KOMA XELIKAN
M. XALIKAN
- 22 NAVLÊK-BIWÊJ (DEYİM)
M. ŞİRİN DAĞ
- 26 TEZEK KOKUSU - II -
ADEM GÜRDERE
- 46 ZERDÜŞT DİNİNİN ÖZELLİKLERİ
FERİDUN
- 49 BİNBOĞALARDA TARİHSEL KALINTILAR VE HALKLAR
MEHMET BAYRAK
- 56 BİNBOĞALARDA KÜRT AŞİRETLERİ
MEHMET BAYRAK
- 63 XIZAN ŞİLAN
- 66 YARENİ/HENEK
CÜRUKİ, MEM XELIKAN
- 67 ÇİROK: ÇAM Ü ŞAM
CÜRUKİ
- 68 KILAMÊN ŞERÊ MEZİN
CÜRUKİ
- 69 HELBEST-ŞİİR
- 71 TARIHTEN
NURİ NURSÖZ
- 73 ÇEND LİSTİKÊN XORTANÎ (2)
SİMOYÊ HERŞÎD
- 75 TABURA
BEKİR DARİ
- 80 GAWESTİ
HÜSEYİN KIŞNİŞ
- 81 ÖYKÜLERİYLE HALK ANLATI TÜRKÜLERİ
HÜSEYİN KALAYCI
- 84 DEWLEMENDIYA DEVOKÊN KURMANCÎ ...
TEMELİ
- 86 FERHENGOKA ŞEŞBIZINKÎ -II-
MAHMÛD LEWENDİ

bîrnebûn

Çikarîya Bîrnebûnê
Uç ayda bir çikarî.
Çikarîya Bîrnebûnê
Uç ayda bir çikarî.
Çikarîya Bîrnebûnê
Uç ayda bir çikarî.
Çikarîya Bîrnebûnê
Uç ayda bir çikarî.
Çikarîya Bîrnebûnê
Uç ayda bir çikarî.
Çikarîya Bîrnebûnê
Uç ayda bir çikarî.

5

Wênaya berg: Bekir Darî
Navê wênayê: Xewn

Nameyên ji xwendevanan/Okuyucu mektupları

SEVGİLİ BİRNEBÛN ÇALIŞANLARI !

Bugün sizin bir abonemiz benimle kantağa geçti. Abone parasını sizin verdiğiniz banka hesap numarasına gönderdiğini fakat paraların geri döndüğünü söyledi. Buradaki banka Almanya daki bu hesaba para gönderilemeyeceğini ve onun için paranın geri geldiğini söylemiş. Verdiğiniz hesap numarası doğru mu? Bu konuda bir açıklama yaparsanız iyi olur.

Misto / Danimarka

Birnebûn'un notu: Hesap numaramız 4. sayımızda yayımlanan haliyle doğrudur. Tüm okuyucularımızın dikkatine sunulur.

MERHABA ARKADAŞLAR !

Bir "e-mail" adresi edinmenize çok sevindim. Bundan sonra iletişimimiz daha kolay olacak. Birnebûn'un dördüncü sayısını aldım, dergi Danimarka'da giderek taban buluyor. Sürekli soruluyor. Çalışmalarınızda başarılar.

Silaven germ.

İlyas / Danimarka

SAYGİDEĞER ALI ÇİFTÇİ!

Dostum, yazar, yayıncı Remzi İnanç'ın, sıcak edebiyat yuvası Toplum Kitapevinde gördüm ilkin Birnebûn'u. Yıllarca bir çoğumuzun kafasında yosun tutan, taşlaşan sorulara yanıt bulabilecek olma duygusuyla unutulmamışlığın sıcak kıvancı sardı içimi. Naci Kutlay dostumuz Birnebûn'a şiir göndermemi ısrarla önerdi. Kitabım İnce'ye tüm dostlara sıcak bir selam.

Başarı dilekleriyle tüm dostlara selam, sevgi ve saygılar.

Ömer Faruk Hatipoğlu / Cihanbeyli.

BERPIRSİYARÊN HÊJAYÊN KOVARA BİRNEBÛNÊ

Gaveke gelekî pîroz e ku ji bo nasandina Kurdên Anadolîya Navîn, kovareke taybetî were weşandin, bêguman ev mirov pir kêfxweş dike. Min navnîşana we di hinek weşanên Kurdî de dît. Bi rastî pir şa bû ku rewşa kurdên li wê herêmê ji hemû alîyan ve (siyasî, civakî, çandî...) nas bikim.

Ez li Almanya girtiyek kurd im. Ji bo mesela welat hatime girtin, girtiyekî siyasî me.

Eger ku hûn hejmarên heya niha derketine û yê pêserojê ji min re bişînin ezê gelekî spasdar bim.

Ji xebata we re serkevtinê dixwazim

28.01.98

Dilbixwîn Dara

BİRAYÊN HÊJA YÊN KOVARA BİRNEBÛNÊ

Her çar hejmarên kovarê ghiştin destê min. Spas dikim.

Bawer bikin min texmin nedikir ku nameya min ketibe destê we. Min ew roja 28.1.98. Çarşem ji we ra şandibû, kovar jî îro ghiştin. Min got belki navnîşan şaş bû. Dîsa dibejîm spasdar im. Bi rastî gelekî kefxweş jî bûm. Ez hê vîdar im, hûnê hejmarên pêserojê ji min re bişînin.

Dilbixwîn Dara

DEĞERLİ DOSTLAR!

Derginizi özenle takip ediyorum. Gayet olumlu buluyorum. Özellikle 4. sayınız konusunda düşüncelerimi iletmek istiyorum. Farklı alanlarda yaşayan toplumumuz kısmında olsa dergi sayfalarına yansıyor.

Özellikle Mehmet Özkök'ün 4. sayınızdaki "Haymana Şêxbızınları üzerine" yazısı nefis olmuş. Özkök objektif davranmanın iyi bir örneğini vermiş. Kutlamak istiyorum. Ayrıca Nuh Ateş'in

çocuk oyunlarını Anne ve Babalarımızdan hep duyardık derleyip toparlaması ve Bölge Kürtçesi ile vermesi yadsınmayacak bir iş.

Rıza Baran ve Serbüent Kanat la yapılan röportajlar etrafımdaki tanıdıklar arasında ilgiyle okunan yazıların başında geldi. Son olarak da şunu söylemek istiyorum. Bu sefer Bîrnebûn dan yazısını Kürtçe yazmışsınız. Ne kadar güzel olmuş. Devamını diliyorum.

Başarılar ve saygılar.

Zeynep Eryılmaz / Ankara

SEVGİLİ BİRNEBÛNCULAR!

Düördüncü sayıdaki kapak resmi üzerine tanık olduğum bir şeyi anlatmak istiyorum. Tanıdık Alman arkadaşlara dergiyi gösterdiğimde resimle çok ilgilendiler. Kürt kadınlarının genellikle başörtülü görmeye alışık olduklarından mı nedir söylediklerime inanmak istemediler. Resmin eski olması kafalarını biraz karıştırdı. Böylesi tarihi değeri olan görsel malzemeleri yayınlamanız çok olumlu.

Gülşen / Almanya

DEĞERLİ ARKADAŞLAR

Biz Orta Anadolu kürtleri için çok gerekli olan böyle bir çalışmayı yaptığımız için sizlere teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca Birnebun'un devamlılığının bir zaruret olduğunu ve bu konuda biz Orta Anadolu Kürtlerinin elinden gelen tüm çabayı sarfetmesini temenni ediyorum.

Değerli arkadaşlar, ben Birnebunla bir arkadaş vasıtasıyla tanıştım, elimde sadece 3. sayı var. Eğer mümkünse 1. ve 2. sayıyı bana postalamanızı istiyorum. Ayrıca abone olmakta istiyorum.

Şimdiden teşekkürler ederim.

Vural Yaşar/İsveç

DEĞERLİ BİRNEBUN ÇALIŞANLARI

Çıkarmakta olduğunuz derginin eğer

yanılmıyorsa 3. sayısı elime geçti. Böylesine bir derginin çıkması burada bulunan bütün Konyalıları sevindirdi.

Ben Norveçte yaşayan Konyalı bir kürt kızıyım. Dergiyi çok beğendim ve ilerde ben de derginiz için düşüncelerimi daha geniş bir şekilde yazıp göndermek isterim. Derginizde çok yakın bir arkadaşımın size göndermiş olduğu teşekkür mektubunu okudum, ama ne yazıkki kısaltılmıştı ve ben sizlerden rica ediyorum bana mektubun tümünü gönderebilir misiniz? Yusuf Taşpınar size Sağmalcılar Cezaevinden göndermişti. En yakın zamanda sizden gelecek mektubu bekleyeceğim.

Hêlin Gorki/Norveç

BİRÊZ, BİRÊVEBİRÊN BİRNEBÛNÊ

Ji bo Kovarê, hin şîrên xwe yên ji pirtûka min ya, ku bi navê „Agir Digîrî dê derkeve“, pêşkêşê we dikim. Herwiha bi qasî ji destê min hatî , dixwezim piştgiriya xebatên we yên hêja bikim.

Bi silav û hestên ji dil...

Zeynel Abîdîn

Ji Helbesta Bersiv birekî em bi musada birêz helbestvan , Kek Zeynel Abîdîn, ku bi xwe kurdekî Kurdîstanê ye, pêşkeşî xwen-devanên Bîrnebûnê dikin.

Pel û şîtilên qewaxa hişk dibin,

Av diherimin,

Hêvî dimirin

Lê, kê nabin êş bi gîrîn,

Dîsa jî mirov bîgîre divêt.

Bîgîre!

Ji bo mizgîniya bê dawî,

Ji qefesa tirsên xwe jî bifire...

1997/ Cotmeh -Berlin

Ji Bîrnebûnê

Xwendevanên birêz, kovara Bîrnebûnê êdfî cîyê xwe yê bi qîmet di nav weşanên kurdî de girtîye. Hejmar bi hejmar pêşda tere. Roj bi roj aboneyên Bîrnebûnê zêde dibin. Heta niha bi sedan faks û nameyên bi riya elektronik ji me ra hatine. Pirañiyên wan hejmarên kevn jî, ji me dixwazin. Lê mixabin, hejmarên yekê û diduyan li ba me nemane. Em dikarin bi rihetî bibêjin, ku întreseyek mezin ji kovarê re heye. Di demek kin de be jî, li derveyî welêt, wek kovareke hunerî, çandî û lêkolînî her sê mehan carekê, di wextê xwe de derketîye. Em dê qeyretkin, ku di hejmarên pêşerojê de, bi naverokên devlemend û qalîteyê hîn baştir weşana xwe bidomînin.

Xwendevanên delal, derxistina kovareke lêkolînî û bi taybetî jî, li ser kurdên Anatoliya Navîn, ji ber du sedemên esasî, ne karekî hesan e. Yek, weşandina li derveyî welêt e. Didu, mesela aborî ye. Dema kovarek li derveyî welêt tê weşandin, berî her tiştî belavkirin û gihandina xwendevana zortir dibe, bi ferehî di nav xelkê de belav nabe. Ji ber vê jî, di armanca derketina xwe de ji %50î dûr dikeve. Armançên weşanan yên esasî, yek berhevkirin û parastina agahdarî û zanistîyê ye, ya dî jî belavkirina van di nav xelkê de ye. Di van herdû destnîşankirinên esasî de zehmetîyên me hene. Pirañiya hevalên nivîskar li derveyî welêt in, ji ber wê jî, îmkanên wan pir tuneye ku di warê roportaj, berehevkirina berhemên folklorîk û hwd de xwe bigihînin welêt. Mixabin, hevalên ku li welêt in û di vî warî de kar dikin ew jî kêmin. Em dizanin, însanên me yên li welêt, ku di vî warî de jêhatî ne, pir in. Hêvîya me ji wan heye, ku di rojên pêş de, di vî warî de karê ku dikeve ser milên wan, dê bikin.

Di weşandina kovarekê de rola herî mezin ya aborîyê ye. Kovareke bi rêk û pêk û bi sewîyêke bilind, jê re karê profesyonelî

lazim e. Hevalên ku li derûdora Bîrnebûnê ne, çî hevalên nivîskar bin, çî yên belav dikin û çî jî yên redaksiyonê û teknikê bin, vî karî wek karekî welatparêzî dikin. Bi gotinek din, karê wan yê rojane û profesyonel nîne. Ji ber ku ji bo wan karekî îdealî ye, dema wext û îmkanên wan rêbidin dikarin werin civînan, lêkolînan bikin, binivîsin û belavkin. Mixabin, di dîroka weşanên kurdî de, ji ber rewşa Kurda ya bindestî ev kar bi vî rengî heta niha hatiye meşandin, niha jî her wisa ye! Çî kovarên lêkolînî, hunerî û kulturî bin û çî jî yên sîyasî bin, her bi vî rengî tên meşandin. Ji ber ku ne profesyonel in û li dijî tebîeta derxistina şertên weşanan tên meşandin bi ser nakevin. Ji ber vê sedemê jî, jîyana kovarên kurdî dirêj nebûne.

Xwendevanên birêz û delal, ji bo ku paşeroja kovara Bîrnebûnê jî wek gelek kovarên kurdî yên din nebe, divê ji bo karê profesyonelî, heta ku em di destpêkê da ne û hîn newestiyane, gavên bingehîn bîn avêtin. Îro, rewşa însanên me yên Anatoliya Navîn ne wekê berê ye. Hem di aliyê aborî de û hem jî di aliyê neteweyetîyê de, di rewşeke nû de dijîn. Di aliyê aborî de îmkanên mezin çêbûne ku dikarin bi dehan kovarên wekî Bîrnebûnê derxînin, heta dikarin hem li welêt û hem jî li derveyî welêt rojnameyên rojane fînanse bikin.

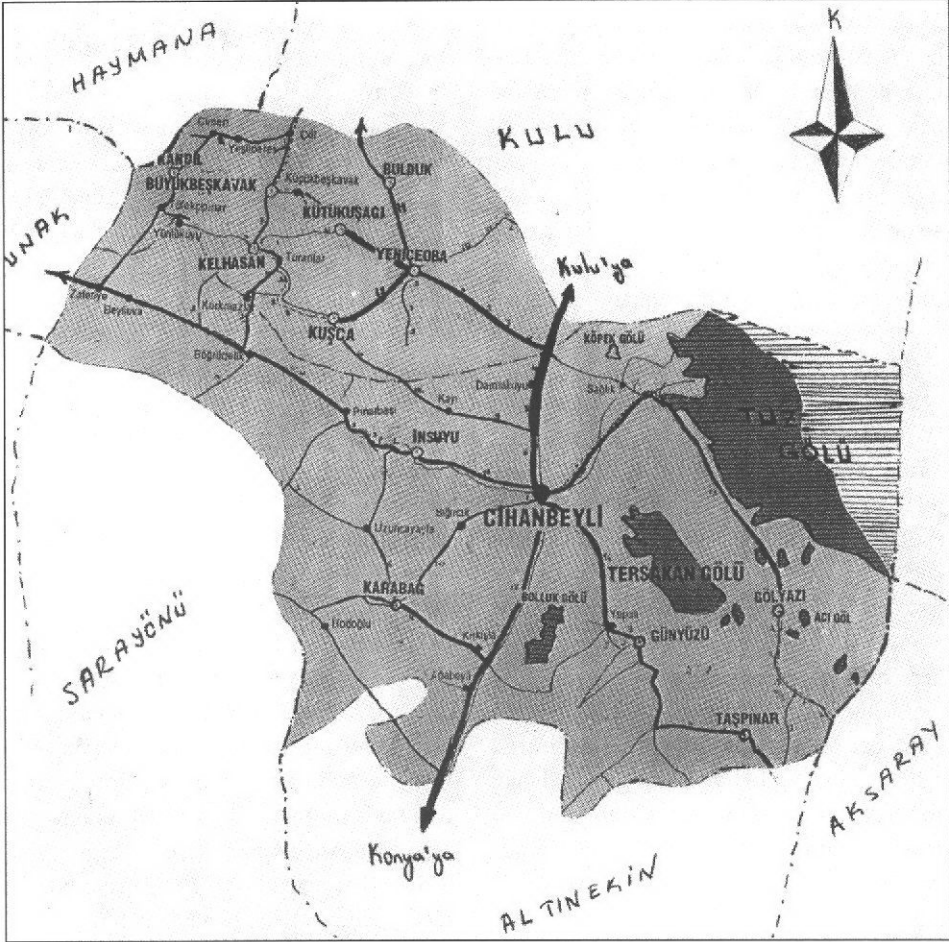
Di aliyê neteweyetîyê de, hişyarbûneke mezin çêbûye. Lê, li hember asîmîlasyonê, çî li welêt be û çî jî, li derveyî welêt be tu tedbîrên berbiçav nehatine girtin!

Ji ber van sedemên ku hatine destnîşankirin, munaqeseyên ciddî pêwîst in!

Heta hejmara 6an bimînin di xwaşiyê de.
Redaksiyon

ÇİHANBEYLİ KÜRTLERİ

Muzaffer Özgür

Cihanbeyli ilçesi eski bir Hitit şehridir. Burada bulunan mağaralar bir zamanlar ev ve depo olarak kullanılmış olmasından dolayı eski adını (İnevi) bu mağaralardan almıştır. İlçe merkezi Ankara-Konya yolu üzerinde bulunmaktadır. Konya'ya 100 Km., Ankara'ya 145 Km. dir. Konya iline bağlı ilçenin 1990 sayımına göre toplam nüfusu 69952 iken

İlçe merkezinin nüfusu 15071'dir. Elimizde 1997 Nüfus Sayımı sonuçları olmadığından yeni bilgi veremiyoruz. İlçe merkezinde de önemli bir Kürt nüfusu mevcuttur.

Çihanbeyli toprakları, doğuda; Tuzgölü ile Aksaray ili, güneyde; Altınekin İlçesi, batıda; Sarayönü ve Yunak ilçeleri ve kuzeyde; Haymana ve Kulu ilçeleri toprakları ile sınırdır. Merkezden başka 12 Kasabası, 21

Köyü ve bunlara bağlı mezarları mevcuttur. İlçe toprakları beyaz kenarlı kalker yayalardan ve bunların arasına sokulmuş alüvyonlu ovalardan meydana gelmiştir. Doğu taraflarında alçak yaylalar Tuzgölü'ne kadar uzanır. Bu bölgenin yüksekliği 1000 m'nin altındadır. İlçenin batı taraflarının yüksekliği 1000 m'yi geçer. İklim karasaldır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Bölgenin en önemli akarsuyu İnsuyu'dur.

Bölgede, Gölyazı kasabası ile Günyüzü ve Yapalı köyleri arasında *soda, sabun*, deri ve boya üretiminde kullanılan *sodyum* tuzu yatakları mevcuttur. İlçeye 22 Km. uzaklıktaki Yavşan Tuzlasında elde edilen tuzlar yöredeki modern fabrikalarda işlenilip rafine edilmekte ve pazara sunulmaktadır. Kırkişla'da sodyum sülfat, Kelhasan'da *krom* ve Kütükuşağı yakınında *manganez* yatakları bulunmaktadır.

Bölge ekonomisinin önemli sektörleri arasında tarım, hayvancılık, taşımacılık ve döviz girdileri bulunur. Bölgede tarım modern teknoloji ile yapılmaktadır. Buğday, arpa ve şekerpancarı temel ürünler olarak, bunların yanında koşullara göre; mercimek, kimyon, nohut, ayçiçeği yetiştiriciliğide yapılmaktadır. İlçenin doğu tarafında kalan alan (Gölyazı kasabası, Sağlık ve Yapalı köyleri arazisi) Tuzgölü'nün etkisiyle hergeçen gün tuzlaşmaktadır. Tarım ve mera alanlarının daralması bölgeden göçü hızlandırmaktadır. Bu yerleşim alanlarından Cihanbeyli'ye ve özellikle Konyaya önemli oranda bir göç yaşanmaktadır.

Meraların daralması ve hayvancılığın karlı bir iş olmaktan çıkışı bu sektörü önemli bir biçimde azaltmıştır. Bölge Kürtlerinin tarihlerinde koyun yetiştiriciliğinin merkezi olan Gölyazı ve Yeniceoba kasabaları buradadır. Bölge Kürtlerinin sözlü edebiyatına önemli katkısı olan hayvancılığın toplum kültürü üzerinde -son yıllarda azalmışsada- önemli etkisi olmuştur.

Örneğin bir sevda türküsü olan **şivanoda** ağa iki eşlidir. Ağanın genç ve küçük eşi evin çobanı ile sevdalanırlar. Sosyal yaşam farkı ve toplumsal değerler bunların birliğine engeldir. Evin hanımı sevdalı çobanına türkü yakar.

"Loy loy loy loy şivano
Min got kerê xwe barke
Kûzê xwe tiji avê sarke
Min got canê ablê bi çûk qurbano."

Bu sevda türküsünde *ablê* kelimesi Türkçe'den yöre diline girmiştir. Bölge Kürtlerinin tarif etmelerde kullandığı bir isimlendirmedir. Özellikle zenginlere ırgatlık yapan yoksul insanların evin hanımına hitaben kullandıkları bir isimlendirmedir.

Yöre insanının kalkınmasında önemli bir etkende döviz girdileridir. Son 20 yılda ekonomik ve sosyal yapı %300 oranında artmıştır. Ekonomik gücün etkisiyle taşımacılık sektörü önemli bir iş kolu olmuş, bölge Kürtleri Türkiye'de önemli bir filo denilebilecek kadar büyük bir güce sahip olmuşlardır. Döviz girdilerinin en göze çarpan etkilerinden bazıları özel otomobil bulundurma ve modern kullanımlı evler yapmadır. Bu gerçekler bölgedeki bazı Türk çevrelerce çekilememektedir. Zaman zaman bu açıkça dile getirilmektedir.

Bu konuda yaşadığım bir olayı sizlere aktarayım. 1993 yazı Konya'dan özel otomobilim ile dönmekteyim. Hava çok sıcak ve yolculuk sıkıcı. Cihanbeyli'de uğradığım arkadaşlardan ayrılıp Ankara yoluna giriyorum. Hemen kentin çıkışında üç sahis el kaldırıyor, yardım severlik duygularım ve yoksulluk bilincim beni şimşek hızıyla etkiliyor ve duruyorum. Yolcular Kulu'ya gitmek istiyorlar, alıyorum. Arabam siyah ve Ankara plakalı olduğundan beni resmi bir devlet kadrosu olarak algıladıklarını hemen anlıyorum. Sohpet ediyoruz, misafirlerimden bölge hakkında bilgiler alıyorum. Sorularım yolcularımın tamamen Başkent-

'ten biri olarak kabul edilmeme yardımcı oluyor. Sorulan bir soruya karşılık İzmir'li olduğumu söylüyorum. Hasılat dönemi olduğundan kenar tarlalarda biçerler dönüyor. Geniş arazilerin kimlere ait olduğunu sormamla birlikte Egeli olmamdan! güç alan hemşehrilerimden biri hakaret vari bir şekilde Kürtlerin Yeniceoba Kasabasının diyor, yolumuza devam ediyoruz. Anlatıyorlar, içimden gülüyor vede kızıyorum. Arazi meselesinden sonra Tavşançalı kasabasına yaklaşıyoruz. Konuyu açmak istiyorum, güzel evleri ve zengin bir imarı olan Tavşançalı kasabasına girdiğimizde sorumu yöneltiyorum: "Beyler buralarda da teröristler veya onlara yardım edenler, bölücüler var mı?" "Var" diyorlar. Hemen önde oturan sarışın yolcum söz alıyor. "Ağabey, Kürtler hep bölücüler" diyor. Arkadan biri söze karışıyor ve bunun doğru olmadığını söylüyor. Önde oturan yolcum konuyu kapatmaya gönüllü değil. Söz alıyor. "Ağabey Türkiye'de bir iç savaş çıksa devletimiz buralardaki tüm Kürtleri kovar, bende Tavşançalı'da kendime güzel bir ev seçerim ve buraya yerleşirim, tarlalarda bize kalır." artık duymak istemiyordum, çünkü böyle konuşmalara önceden de rastlamış veya duymuştum. Üzül müştüm, bu zavallı insanları böyle düşünmeye sevk edenleri lanetlemiş ve sessiz kalmayı daha uygun bulmuştum.

Yolcularım benim sıkıldığımı anlamışlardı. Torpitudan Koma Denge Azadi'nin bir kasetini çıkarıyorum ve teybe yerleştiriyorum. Yolcularım Kürt müziğini hemen tanıyorlar ve kızarıyorlar. "Utanmayın beyler bu düşünceleriniz yanlış, bakın ben Kürt müziği dinliyorum. Kürtlerle Türkler kardeş iki halktır,..." vs. anlatıyorum. Yolcularım beyinlerine yerleştirilen bu düşüncelerle ve zavallılıklarıyla çatışıyorlar onları Kulu'da Kırkahvesi mevkiinde indiriyor ve sarraf arkadaşın yanında bir çay içmek için merkeze yöne-

Gundê Omara (Pazarözü)

liyorum... Yaşantımızın bir gerçekliliğini bir kez daha yaşıyorum.

Yöre Kürtleri Batı Avrupa'nın her ülkesinde mevcuttur. 1960'lardan itibaren devlet kanalıyla gelenlerden sonra başlayan göç, özellikle 1980'den sonra gençliğin önemli bir oranı yurtdışına çıkmıştır. Kazanımlara rağmen kayıplarında olan bu göç yörede önemli sayılabilecek sosyal ve kültürel etkiler yaratmıştır. Avrupa'ya göç insanımızı derinden etkilemiş, özellikle kadınlarımızı ve genç kızlarımızı yaralamıştır. Bu etki türkülere girmiştir. Örneğin; Danimarka'ya giden erkek kardeşlerinin hasretine dayanamayan Kütükuşağı Kasabasından GULA MEÇÊ tüm bölgede bilinen şu türküsünü söylemiştir.

Keko keko min nizanî, min nizanî
 Min di ber çavên xwe da anî, min nizanî
 Hatîye wexta îd û erfayê
 Xwang kwî r bibe şaş e were hêla kîjanî*
 Eli, Hemo, Cemal keko bîra we dikime
 Di cîyê xwe da rûniştîme,
 Şîna birangên xwe dikime
 Koma we bi şîr û şêkir xudîdikime
 Qurbane we me werin carekê
 li mehlê bigerin
 Welle ji jînan bêtir mêr tê da nama ne
 Mala bavê min birano
 Heta nebêm mala bavê min hemalno
 Ê di Danîmarka yerli mano ...

(* Di hin varyantande weha tê gotin: "Xwang şaş bûye here mala kîjanî." (Bimebûn)

Yöredeki Bulduk Kasabası Kürtlerinden olan ve son yıllarda bölgede bu ve benzeri

sözlü Kürt değerlerini toplayıp kaset çalışmalarıyla başarılı bir şekilde değerlendiren sevgili SERBÜLENT KANAT'ı anmadan geçemeyeceğim.

Cihanbeyli - Kürt yerleşim birimlerinin aşiretleri tabloda gösterilmiştir.

<u>Sıra no</u>	<u>Türkçe adı</u>	<u>Kürtçe adı</u>	<u>Aşireti</u>
1.	Beyliova	Xerabe(Xirawe)	Canbeg
2.	Bulduk Kas.	Gundî Buldix	Sêfkan
3.	B. Beşkavak Kas.	Beşkavağa mezin	Sewêdî
4.	Çimen	Çîmanê	Sewêdî
5.	Çölköy	Yaylaçolê	Sewêdî
6.	Gölyazı Kas.	Xelika	Xelikan
7.	Günyüzü Kas.	Cûtika	Cûtikan
8.	Kandil Kas.	Qendîl	Sewêdî
9.	Kelhasan Kas.	Kelhesen	Canbegî
10.	Kırkışla	Molikan
11.	Korkmazlar	Delala	Canbegî
12.	K. Beşkavak	Memedêlî	Sewêdî
13.	Kütükuşağı Kas.	Kutiga	Celikan+
14.	Kuşça Kas.	Hecîlera	Nasiran
15.	Sağlık	Qolîta	Xelikan
16.	Taşpınar Kas.	Xelikan+Türk
17.	Turanlar	Yaylatozê	Canbegî
18.	Yapalı	Kemera	Xalîkan
19.	Yeniceoba Kas.	Încow	Nasiran
20.	Yeşildere	Çîmanabiçuk	Sewêdî
21.	Yünlükuyu	Hecîomera	Canbegî
22.	Zaferiye	Qayışoğli	Canbegî

Bazı yerleşim birimlerinin isimleri yalnız Türkçe olarak kullanılmaktadır. Aynı ailenin kurduğu yaylalar köy olunca isim olarak ailenin soyadını taşımıştır. Bazı isimler ise Kürtlerin kabul ettiği isimlendirmelerdir.

En önemli Kürt yerleşim birimleri GÖLYAZI, YENICEOBA, KELHASAN, BÜYÜK BEŞKAVAK ve BULDUK kasabalarıdır. Kürt yerleşim alanlarının 10 adedi bugün belediyeliktir. Taşpınar kasabasında Kürtlerle Türkler birlikte yaşamaktadırlar. Bugüne kadar, her iki toplumdanda kaynaklanan ciddi bir problem yaşanmamıştır.

Bölge Kürtlerinin tarihine bakıldığında Gölyazı, Yeniceoba ve Bulduk yerleşimlerinin, gezginlerin ve araştırmacıların yazdıklarında da mevcut oldukları ve tarihlerinin 1800'lere kadar gittiği görülür. Dergimizin önceki sayılarında bu konuyu içeren yazılar mevcut olduğundan tekrarlamayı gerek

görmüyorum. 1960'lardan sonra Ağrı ve Erzurum'dan göçedip Cihanbeyli merkez ve Yeniceoba'ya yerleşen Kürtlerde mevcuttur. Bu ailelerin yerleşimi ilk yıllar tartışmalara neden olmuş ve yerleşik konumdaki insanlar tarafından hor görülmüşlerdir. Her türlü işte çalışan bu ailelerin insanları kendilerini zaman süreci içerisinde topluma kabul ettirmişlerdir. Özellikle 1985'lerden sonra Kürdistan'da yürütülen kirli savaştan dolayı bölgeye göç edip gelen Kürt aileleride vardır. Günümüzde aydın ve ilerici unsurların fazla olmasından dolayı bu insanlarımızı sahıp çıkmıştır.

Cihanbeyli Kürtlerinin tamamı Hanefi mezhebindedirler. İslamın son yıllarda önemli bir güç olduğu hemen göze çarpar. Özellikle Sewêdî aşiretinin bulunduğu köylerde devlet destekli din propağandası mevcuttur. Bu yapılanma doğal olarak sos-

yal yaşama girmiş ve çevre köyleride bir nebze etkisi altına almıştır. Özellikle TURGUT ÖZAL sonrası dönemde Refah (Fazilet) Partisinin bölgede nüfusunu arttırması hissedilir bir orandadır. Hemen hemen her köyde Diyanetin denetiminde Kuran Kursu mevcuttur.

Yöre Kürtlerinin tamamı Kurmancî lehçesi ile konuşurlar. Orta Anadolu Kürtlerinde farklı ağızların bulunduğu en iyi örnek yöre bu bölgedir. Bu nedenle küçük bir

listeyi örnek olsun diye aşağıda sunuyorum. Bu konu bir araştırma gerektirmektedir. Dergimiz sağlıklı bir yapıya kavuştuğunda bu tür çalışmaları yapacağımızı siz okuyucularımıza belirtmek istiyorum. Yörede kullanılan ağızlar aşiretlerin farklılığınıda belirler. Canbegan, Sewêdî ve Reşwan aşiretlerinin konuştukları kurmancî lehçesinin farklılıkları hemen kendisini belli ettirir.

<u>Türkçesi</u>	<u>Sewêdî</u>	<u>Reşwan</u>	<u>Canbegan</u>
Ağaç	Bağ	Dar
Ayakkabı	Sol	Meres
Bacı	Xwîşk	Xang
Büyük Kazan	Stîl	Stîl/Broş
Çocuk	Zaro/k/gede	Kurik	Gede
Çorak	Şor	çorax	Şor
Diken	Dirrik	Siri
Dur	Bisekine	Bisekine/Daste
El. Düşme	Sedef	Pişkof
Ense	Şatik	Gepir
Horoz	Dîk	Dîk/Horiz
Kaş	Şikal	Kaş
Kuzubarınağı	Korim	Koz
Mantar	Kivkalek	kuvank
Mustafa	Misto	Misto	Piço
Pilav	Bulgur	Zat
Su Arkı	Hindak	Êrx
Süpürge	Gezî	Gezî/Şijing	Gezi
Tavuk	Mirsîk/Mirişk	Çuçik/Mirişk
Tencere	Qazik	Broş
Tulum	Eyar	yar

Kütükuşağı Kasabasının önemli bir bölümünün asimile olarak Kürtleştikleri çevre köylerde söylenir. Bu iddia, Kulu ilçesinin Türk köyü olan Kömüşinî ile akrabalık bağlarının olduğunu kanıtlayan bazı verilerin olmasından dolayı vardır. Bazı aileler bunu bugün kabul etmemek-

tedirler. Bazı yaşlı insanlardan duyduğuma göre ise Kömişini köyü sakinleri asimile olarak Türkleşmişlerdir. Kabul etmek gerekir ki, Kütükuşağı Kasabası sakinlerinden bazı ailelerin asimile olarak Kürtleştikleri doğru olabilir ama bunu Celikan aşiretinden olan ailelerin dışında kalan tüm

aileler için söylemek doğru olmaz. Bu konu önümüzdeki süreçte ayrı bir yazı ile ele alınacaktır.

Bölgedeki en önemli yerleşim birimi olan Yeniceoba ile bir şeyler yazmak gerekiyor. Bu kasabamız, yöredeki en büyük yerleşim alanıdır. Küçük sanayinin gelişmekte olduğu, yöre Kürtlerinin kendilerini güvende hissettikleri bir yerdir. Yeniceoba yöre Kürtlerinin gönlünde yatan ilçesidir. TC devleti bölge Kürtlerinin birliğini bozmak ve parçalamak için Yeniceoba'yı ilçe yapmamakta direnmektedir. Kasaba halkı 20 yıldır bunun mücadelesini vermektedir. Alt yapı ve sosyal gelişmişlik düzeyi Türkiye'deki ilçelerin çoğundan daha iyi olan bu kasabamız her seçim döneminde hatırlanmakta ve partiler tarafından ilçe sözü verilmektedir. Bilinen sonuca göre de bu henüz gerçekleşmemiştir.

Yeniceoba ile ilgili olarak dergimizin gelecek sayılarında özel bir dosya açmak gerekir. Tarih, kültür, coğrafya, vs. detaylı ve bilimsel olarak Yeniceoba, okuyucularımıza tanıtılmalıdır. Buranın ilçe olması durumunda; Haymana, Kulu ve Cihanbeyli ilçelerinin coğrafik haritaları değişecektir. Bu yeni yapılanma ile birlikte bölge Kürtleri önemli bir merkeze kavuşmuş olacaklardır. Çevre ilçeler Türklerin kurdukları yerleşimler olduğundan her an için yöre Kürtlerinin dışlanmaya çalışıldığı ortamlar ve tartışmalar olmaktadır. Bu vesileyle insanlarımız kendi merkezlerinde daha rahat olacaklardır. Kendi merkezlerinden hiç bir toplumu dışalamadan, kardeşlik, barış ve dostluk temelinde huzur ve güven içinde yaşamaya devam edeceklerdir.

Bölge Kürtlerinde okuma yazma oranı yüksektir. Kırk yaşın altı kategorisinde okur-yazarlık oran % 98'dir desek yanlış olmaz. Özellikle belirteyim ki lisenin bulunduğu kasabalarda önemli bir Üniversite

öğrenci gençliği mevcuttur. Bölgede 1960'lardan sonra öğrenci gençlik ve aydın kesimi sol düşünce ile tanıştı. Sosyalist örgütlerle ilişkiler 1970'lerden sonra açık olarak etkisini gösterdi. DDKD ve DHKD örgütlenmelerinde yer alan öğrenciler ulusal demokratik haklarının bilincine o zamanlar ulaşmıştır. 1980 öncesi Konya'da CYKD (*Cihanbeyli Yardımlaşma ve Kültür Derneği*) kurulmuş ve bu örgütlülük kanalıyla gençlik bir araya gelmiştir. Tüm Anadolu'da olduğu gibi 1980'de Faşist cunta etkisini bu bölgede de göstermiştir. Köyler basılmış, aydın ve öğrenci gençlik gözaltına alınmış ve bazı aydınlar tutuklanmışlardır. Onlarca Kürt Konya Dutlukırı askeri merkezinde işkencelerden geçirilmiştir. Bu arada bir ağabeyimizide anmak istiyorum. Yeniceoba Kasabasından olan **YILMAZ DEMİR** Diyarbakır'da öğrenci iken tutuklanır ve ÖZGÜRLÜK YOLU davasından yargılanır. DEMİR, Diyarbakır E Tipi Cezaevinde yüzlerce Kürt yurtseveri gibi zindanlarda faşizme karşı direnerek işkence cellatlarına teslim olmaz. YILMAZ DEMİR 1984 yılında şehadete ulaşır ve Kürdistan şehitler kervanına katılır.

1990'lardan sonra Kürt söylemli HEP-DEP ve HADEP'e destek hergeçen gün artmıştır. 24 Aralık 1995 genel seçim sonuçlarına göz atarsak EBÖB adına HADEP'e verilen oyların birinciliği hemen göze çarpar. Buda bölge Kürtlerinin kendi kimliklerine sahip çıkmalarının kanıtıdır. Günümüzde bölge gençliği-aydını arasında ulusal demokratik mücadele ilgi görmektedir. Kürdistan'da yürütülen Ulusal mücadeleye sempati duyan gençlik üniversitelerden ve Avrupa'dan PKK saflarına katılmaktadır. Onlarca şehit veren Cihanbeyli Kürt bölgesi yoğun devlet baskısı altındadır. Özellikle yaz aylarındaki düğünlerde gençlerinde zaaf ve hatalarından yararlanan devlet Kürt köy ve kasabalarına baskı uygulamaktadır.

Bêşqewaxa Mezin (B. Beşkavak)

İl: Konya İlçe: Cihanbeyli

<u>Seçim Böl.</u>	<u>DYP</u>	<u>ANAP</u>	<u>HADEP</u>	<u>DSP</u>	<u>RP</u>	<u>CHP</u>	<u>MHP</u>
Beylikova	39	10	3	46	1
Bulduk	99	190	541	19	136	14	4
B. Beşkavak	169	145	108	15	279	13	4
Çimen	1	12	1	2	275	1
Çölköy	35	16	166	15	134	2	1
Gölyazı	143	81	1595	42	169	63	24
Günyüzü	374	38	467	20	223	81	14
Kandil	219	101	81	5	462	3
Kelhasan	100	49	307	25	124	83	7
Kırkışla	65	26	200	101	76	12	14
Korkmazlar	23	14	40	2	20	3
K.Beşkavak	90	25	8	15	114	8	-
Kütükuşağı	187	17	178	12	319	17	2
Kuşca	104	66	703	16	51	24	4
Sağlık	33	25	239	13	14	3	2
Taşpınar	707	141	42	59	474	12	53
Turanlar	34	12	110	8	41	3
Yapalı	97	31	414	21	100	12	3
Yeniceoba	287	247	1132	79	412	288	35
Yeşildere	6	8	44	5	32
Yünlükuyu	5	2	17	15
Zaferiye	15	2	72	15	88	15	1
Toplam	2832	1148	6475	491	3604	658	168

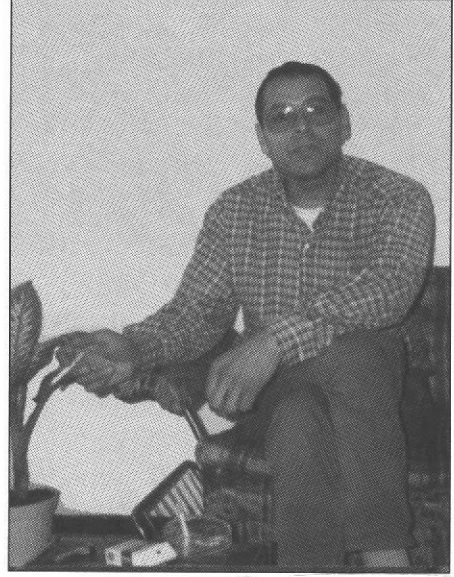
HADEP Kırşehir il Başkanı

Eşref Odabaşı ile Söyleşi

Haci Erdoğan

SEVGİLİ OKURLAR,

Hepimizin aşına olduğu temel olgunun; Türkiye ve Kürdistan'da temel insan haklarının ayaklar altında çiğnendiği ve demokrat, yurtsever insanların, ki hangi kökenden olurlarsa olsunlar hergün bir caniyane saldırı ile karşı karşıya olduklarıdır. Bu tür saldırıların nereden ve neden kaynaklandığı, Akın Birdal'a yapılan saldırı ile tümüyle açığa çıkmıştır. İşte bu ortamda; butür saldırılardan yeterince nasibini almış kitle partisi HADEP'in Kırşehir il başkanı sayın Eşref Odabaşı ile yaptığımız röportajın önemi de bizce artmaktadır.

HADEP Kırşehir il Başkanı Eşref Odabaşı

Eşref Odabaşı ile yaptığımız söyleşide görüleceği gibi; özelde Kırşehir Kürt toplumunun ve genelde de Orta Anadolu Kürtlerinin siyasal, toplumsal ve kültürel konumu hakkında özel bilgiler edineceğiz. Bu söyleşide Orta Anadolu Kürtlerinin Ulusal Kurtuluş Mücadelesine bakışları ve tavır alışları hakkında da bilgi edineceğiz. Tüm bu bilgilerin ilk ağızdan ve özellikle de Kürt kökenli olmayan HADEP Kırşehir il başkanı Türk devrimcisi Eşref Odabaşı'ndan dinlenmesi bize bir başka gerçeği; Türk ve Kürt halklarının ortak çıkarlarını, ortak düşmanlarını ve en önemliside Anadolu- Kürdistan halklarının kardeşliğinin de önemini göstermektedir.

Ben bu söyleyişiyi yaparken sayın Eşref Odabaşının sürekli telefonla arandığına ve kendisine polisle sivil faşistlerin devrimci demokrat Eğitim Fakültesi öğrencilerine saldırdıkları haberleri verilmekte idi. Eşref bey söyleyişiyi yarıda bırakarak, diğer demokrasi platformu üyeleri ile tutuklanan, yaralanan öğrencilere sahiplik yapıyorlardı. Söylemek istediğim HADEP salt politika yapmak değil, halkın avukatlığında soyunmuştur. Bu ne kadar önemli olduğunuda Kırşehirde değişik halk tabakları ile yaptığım söyleşilerde açık ve seçik olarak gözlemlerim. "Türk" kökenli HADEP il Başkanına Kırşehir Kürtlerinin gösterdiği saygı ise burda tasvir edemeyeceğimiz bir düzeydedir. Umarım Eşref Odabaşının fedakar, devrimci çalışması Türk ve Kürt halklarının kardeşliğini pekiştirecek olan barışın yakalanmasına zemin teşkil edecek olan ilk temel taşlardan birisi olmasıdır.

HEP-Kırşehir İl Başkanı Eşref Odabaşı

Eşref bey, önce okurlarımıza kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

–Nerden başlayayım?

Gençlik yıllarını, siyasi geçmişinizi, hapislik yaşamınızı ve tabii ki kendinizi tanıttıktan sonra...

–1959’da Yozgat’ın Yerköy kazasında doğdum. 7 yaşına kadar Yerköy’de kaldım. Daha sonra Manisa’nın Gülmarmara ilçesinde 73’e kadar yaşadım. 73’den itibaren tekrar Yerköy döndük. 73-74 Yıllarında Yerköyde Ülküocakları ile tanıştım. Böylece ilk siyasi faaliyetim Ülkü Ocaklarında oldu. O zamanlar daha 15-16 yaşlarındaydım. 3 yıl ülkücülerle ilişkim vardı. Daha sonra Edirne’de öğretmen okulu okuyan Ağabeyimin zorlamasıyla onlarla ilişkilerimi kestim. Yerköyü biliyorsunuz... Orda Komünistlik çok kötü bir şeydi. Daha sonra Ağabeyimin de etkisiyle ilk başlarda CHP ile tanıştım ve ilişkiye geçtim ve daha sonraları ise yine Yerköy de kurulan Devrimci Kültür Derneği’ne gidip gelmeye başladım. Burda devrimci düşüncelerle tanıştım. Bu derneğe hem Türk solcuları ve hemde Kürtler gelip gidi-

yorlardı. O dönemlerde daha siyasal ayrılıklar söz konusu değildi. Anımsayabildiğim kadar Kürtlerde Özgürlük Yolun’dan bazı kişiler vardı. Türk solcularından ise Devrimci Gençlik adıyla, Dev-Yolcu’lar vardı. 1977’de Ali Yıldırım adlı bir arkadaşımın da etkisiyle siyasal eğitimimi aldım. İşte bu süreçte İşçi Partisi ile tanıştım. Bu dönemde Yerköy de örgütlenmeye çalıştık. Ancak 77-78 yıllarında aktif siyasal çalışmalarda bulunduk. Bu sıralar eğitimim de aksamaya başlamıştı. Yerköy de kalma olanaklarım kalmayınca sırasıyla Kırşehir ve daha sonrada Samandağında öğrenimime devam ettim. 12 Eylül Cuntasıyla Ankara da yaşamaya başladım bu sürede TKPB ile tanıştım. 1989 güz aylarına kadar bu parti ile çalıştım. 1987’de bir operasyonla içeri alındım. İki yıl içeride kaldım. Bu arada hapisten çıktıktan sonra 1991 yılında HEP ile tanıştım. HEP’in Kırşehir il örgütünün oluşmasında bulundum ve İl örgütünde görev aldım. Daha sonra DEP il başkanlığı yaptım. DEP’in kapatılmasıyla ÖZDEP’in kurucusu oldum. Şu anda da HADEP’in Kırşehir il başkanlığını yürütmekteyim. Bu süreçlerde çokça tutuklandım. Baskı altına alındık. Birkez de 1992 yılında Rahmetli Musa Anter ve Yalçın Küçük’ün de katıldığı bir gecede yaptığım konuşmadan dolayı Yalçın Küçükle yargılandık ve kısa bir süre içeri alındım. Bu gece görülmeye değermişti. Serbülen Kanat ve Koma Mezra Botan sanatçılar olarak bulunuyordu. Yukarıda da söylediğim gibi, Musa Anter, Yalçın Küçük ve Kontrgerilla tarafından öldürülen Faik Candan da bu gecede bulunuyorlardı. Kırşehirin Kürdü “Ayaklanmıştı” o gün!

Birincisi benim gençlik yıllarım, yani 15-21 yaşları arası Yerköy de geçti. Özellikle ailem Yerköyün en eski yerleşik aillerindendir. Yerköy’ün demiryolu ile tanışmasıyla ki bu 1930’lu yıllarda olmuş; çöl dediğimiz Kırşehirin Merkez, Poztepe

ve Çiçekdağı Kürt köylerinin varlıklı ailelerinde Yerköye yerleşmeye başlamışlar. Dolayısıyla komşularımızın birçoğu da Kürt'tü. Ailelerimiz sürekli görüşürlerdi. Örneğin aneannem yıllarca Ağabey diye bilinen Mahmutlulu bir ailenin kiralıydı. Dolayısıyla Kürt insanı çok yabancı değildi bize.

Kırşehir Yurtsever-Devrimci Gençlik

Burada beraber yaşamamanın o zengin, kültürel iç içe geçmişliğide sözkonusu değil mi?

–Tabiki; diyorumya. Ev gezmeleri yapıldı. Müthiş komşuluk ilişkileri vardı. Kesinlikle bu iki halkın komşuluk ilişkilerinde hiç bir pürüz yoktu. Ama şunu da vurgulayayım: Benim politik hayatım hep Kürtlerle olmuştur. Yerköy de solcular Kürtlerdi.

Burda Kürtlerin genelde sol eğilimli olduklarını vurguladınız. Neden?

–Evet, şimdi bir iki köy hariç, örneğin Çiçekdağının Mahmutlu ve Zekere Köyleri hariç, diğer Kürt köylerinin tümü yurtsever-demokrattır. Yani en kötüsü CHP'liydi. O dönemlerde ve bugünde gençlik alabildiğine duyarlıydı ve şimdi artık yaşlılarda gençlik gibi duyarlıdırlar. Örneğin çok iyi hatırlıyorum, gençler kendi Kürtlüklerini tartışıyorlardı. Tek yazılı teorik kaynakları ise Özgürlük Yolu yayınlarıydı.

70'li yılların ikinci yarısında -o zamanlar Kırşehiri çok iyi bilmiyordum ama, ordaki Kürt gençliğinde aynı olduğunu sonra öğrendim,- Yerköydeki Kürt gençleri daha çok Kürt siyasetlerine eğilimliydiler. Örneğin Devrimci Kültür Derneğine gelip giderlerken bir grup olarak geliyorlardı. O dönemlerde TİP'in Kürt meselesine bakışı bana daha gerçekçi geldiği için onlarla birlikte idim. Daha

sonra bununda eksik bakış açısı olduğu kanısına varınca TKPB'nin Kürdistan sömürgeci tahlili bana gerçekçi ve doğru geldi. Tabiki bu gelişmede Kürt arkadaşların büyük rolü oldu. Benim için asıl olan olgu; Türkiyede kendisine demokratım diyen bir insanın öncelikle beraber yaşamış olduğu, ancak içte ezilen, sömürülen bir ulusun benim kadar haklarının olabileceğini, bu insanların benim kadar demokratik anlamda kendilerini ifade etmeleri gerektiği gerçekliğini kavramaları, içselleştirmeleri dir. Benim şimdiki politik hayatım bu içselleştirmenin ürünüdür. Bu ise devrimci olmanın olmazsa olmaz temel kuralıdır.

Siz ezen ulus kavramından bahs ettiniz. Ama Kırşehir'in üçte biri Kürt nüfusedir. Burda yaşayan Kürtlerin başta ekonomik konumları olmak üzere yaşamları pek de öyle "kötü" değil. Yani Kürdistan da ki gibi evleri, köyleri yakılmamış. Yerlerinden yurtlarından olmamışlar. Hatta bazı Türk köylerinden dahi durumları iyi. Meseleye böyle bakarsak ezilmişlikleri salt Kültürel ve dilsel yasaklardan oluşuyor. Bu boyutları ilede Kürdistan'daki Kürtlerden farklılıklar arz etmektedirler. Siz kısaca Kırşehir Kürtlerinin genel durumuna değindikten sonra, Kürdistanla olan farklılıkları da göz önünde bulundurarak bir tahlil yapar mısınız?

1991'de Kırşehirdeki gecede Musa Anter konuşurken

-Şimdi ben ilk önce 80'li yıllara kadar Yerköyde gözlemediğim olgu; bu insanların kendilerinin Türk olmadığını aksine Kürt olduklarını söylemeleri idi. Bunu zaten Türklerde biliyordu. Örneğin Türk birisi bir Kürt'ten bahs ederken, Kürt

Mehmet, Kürdün oğlu Ali vs. diye bahseder. Ancak gençlik 70'li yıllarda politize olunca Kürt'lük bilinci dahada yükseldi. Burda, yani Kırşehir, Konya, Ankara, Aksaray civarlarındaki Kürtlerde birisi şimdi Kürt olmadığını söylese, kimse kendisiyle konuşmaz, alış veriş yapmaz ve hatta evlenmek için kız dahi bulamaz. Örneğin çanak anteni olmayan evler "MED'in yok" diye aşağılanıyor. Artık bundan sonra kanımca fazla lafada gerek kalmıyor. Bu anlamıyla ister zengin olsunlar ister fakir. Burdaki Kürtler kendi kaderlerini Kürdistan Kürtlerinin kaderleri ile aynı olduğuna inanıyorlar. Bakın burda siyasal sınırlar çok keskindir. Ya ordansın, yada burdan. Biz HADEP olarak Kırşehirde 4937 oy aldık. Kürt nüfusuna oranladığımızda % 50'yi geçiyor. Türkiye genellemesinde seçmen sayısı ile orantıladığımızda; oy oranı olarak MHP Kırşehirde en fazla oyu alırken, yine Hadep'te Kırşehirde en fazla oyu almaktadır. Yasal verilerdir. Yani sınırlar çok keskin. Kürtlerde MED Tv'nin büyük rolü var. Çünkü Çanak anteni olmayan çok az. Türklerde ise Irkçı propagandaların etkisi ile MHP kazandı.

Musa Anter, Kırşehirlili yurtsever Kürtlerle halay çekiyor.

Ön sırada oturan, soldan sağa Yalcın Küçük, Musa Anter, Murat Bozlak

Kırşehirde üç Milletvekili var.

–Evet üç milletvekili var. Bunun bir tanesi hep Kürt olmuştur. Bu potansiyeli uzun vade de, demokrat-devrimci güçlerin birleşmesiyle yurtseverler kesinlikle alabilirler.

Şunuda söyleyeyim bizim bir çok Türk köyündende oy aldığımız, ayrıca bizlere sempatik baktıklarını, bizlere asıl düşmanlığı yapan CHP olmuştur. Kürt kitlelerine korku psikolojisini yayarak oy toplamaya çalışmışlardır. Yalan söyleme sanatına sahiptirler. Diğer düzen partileri zaten Kürtlerden oy alamayacaklarını bildikleri için, CHP'nin yaptıklarını yapmamaktadırlar. Örneğin bir dönemler Kürt olduğunu söyleyen CHP'li Sabri Yavuz Kürtlerin oyları ile Milletvekili oldu ve daha sonra ise Tatar kökenli olduğunu söylemeye başladı. Tabiki şimdi de Kürtlere gelememektedir. Yüzü yok çünkü. Kürtler onu aşağılamaktadırlar. İşte CHP'nin burdaki yüzü.

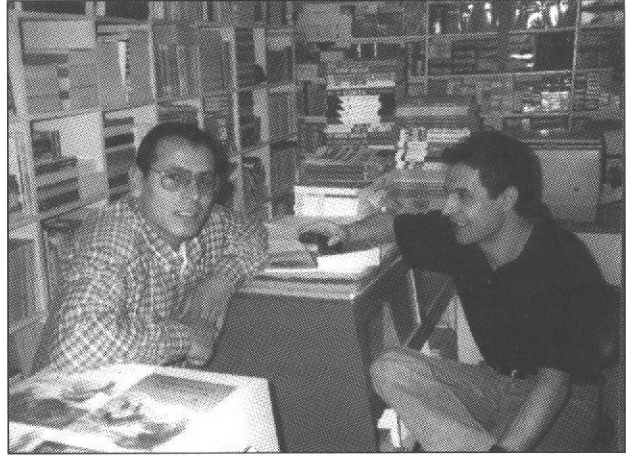
Eskiden beri Kürt solcuları olsun, yada Türk solcuları olsun; Türklerin ve Kürtlerin bir iç çatışmasından korkuyorlardı. Özel-

likle de beraber yaşadıkları Kırşehir gibi bir alanda. Devlet bir dönemler bunu zaten dayatıyordu. Sizce bu korkunun haklılık payı nedir? Burda Kürtlerle, Türklerin ilişkileri nasıl?

–Kırşehir, özellikle 80 sonrasında Türkiyedeki iç savaşla birlikte göç alan bir kent değil. Kırşehirde yaşayan Kürtler yerleşik Kürtlerdir. Yani Osmanlı döneminde gelmiş Kürtlerdir. Artık Kırşehirli Kürttürler ve kendilerininide Kırşehirli Kürtler olarak görmekte dirler. Toprağı var, evi var, işi var yani her şeyi var. Burada doğmuş, burada büyümüş; kimliği Kırşehir Kürt kimliği. Son 20 yıldır, belkide 25 yıldır Kürtlerle Türkler kız alıp verme başlamış. Aynı apartmanda; diyelimki 15 dairelik bir binada 7 dairesinde Kürt oturuyorsa, 8'inde de Türk oturmaktadır. Aynı mahallede ortak yaşıyorlar. Çarşıda aynı mekanda çalışıyor ve esnaflık yapıyorlar. Dolayısıyla burası bir Antalya'nın, bir Mersinin yada daha batı illerinde devlet eliyle ırkçılığın yükseltildiği, MHP'yi üzerine saldırttığı Kürt kitleleri değil burdaki kitle. Çünkü oraya gelen,

zorunlu göçle gelmiş. Yerleşik değil. Yeni yeni yerleşmeye çalışıyor. Burdaki Kürtlerde durum daha farklı. Çünkü yerleşiktirler. En az Türkler kadar eskidirler burda. O nedenle devleti de böyle bir ırkçılık, MHP'li saldırganlık sıkır.

Size bir başka sorum da Konya ve Ankara Kürtlerinin Kırşehir Kürtleri ile ilişkileri üzerine.

Hacı Erdoğan HADEP Kırşehir İl Başkanı Eşref Odabaşı ile söyleşi yaparken

–Evet, Bunlar birbirlerine asırlardır akrabadırlar. Sürekli kız alıp verirler. Aralarında mutlak bir psikolojik, ruhsal destek vardır. Hep irtibat halindedirler. Bunu HEP, DEP, HADEP döneminde açık açık gördüm. Bir başka şey de Kayseri, Kırkale, Aksaray'da ciddi Kürt nüfusunun oluşudur. Bunlarda çok yurtsever, duyarlı Kürtlerdirler. Onun için devletin Antalya'da, Mersinde yapmaya çalıştığı ırkçı saldırıları burda yapması akıllı olmaz. Devlet'te bunun bilincindedir. Salt Newroz gibi özel günlerde önlemlere başvuruyor.

Şu son dönemlerde Kahvehaneler ayrılmış, Kürtler Kürtlerden, Türkler ise Türklerden alışveriş yapıyor. Bu gözlem doğru mu?

–Evet. Ancak Kürtler aşiret geleneklerini, o aşiret bağlarını halen çok diri tutuyorlar. Akrabalık ilişkileri, aşiret ilişkileri çok önemlidir. Sonuç itibari ile Kırşehir'de, koloniler oluşmuştur. Bu yukarıda anlattığımız bağlardan kaynaklanmaktadır. Alış verişte yakınları ile olmaktadır dolayısıyla.

Newroz dediniz biraz önce. Siz Newrozu nasıl Kutladınız? Baskı var mıydı?

–Devlet geçen senelerde sürekli baskı yaptı. Elinden geldiğince de yapmaktadır. Ancak biz başta HADEP olmak üzere tüm Demokrasi Platformu üyeleri hep beraber bu baskılara karşı göğüs gerdik. Newrozu

Demokrasi Platformu olarak hep ayrı kutladık. Bu binlerce kişinin coşkulu katılımları ile sabahlara kadar sürmüştür. Tabiki tüm tutuklanma, yargılanma vs. ye rağmen.

Kırşehir Kürtleri Bîrnebûn dergisi hakkında ne düşünüyorlar?

–Bildığınız gibi ben Bîrnebûn'un Kırşehir dağıtımını yapıyorum. Dergi çok büyük bir sevinç ve coşku ile karşılandı. Adeta bayram yaptılar insanlar. Kendilerini, köylerini dergi sayfalarında aradılar. Dergi biraz gecikince ne oldu geldimi diye sormalar bazı dönemler usandıracak düzeye geldi. Dergi'nin çıkması gerekiyordu ve büyük bir ihtiyacı. Bunu gördük.

Kürt basınına ilgi nasıl?

–Ülkede Gündem ve bir dönemler ROJ -bilmiyorum artık çıkmıyor galiba-, Hevî okunan gazetelerdir. MED TV ise çok büyük bir ilgi ile izlenmektedir. Ancak halkın MED TV den yakınmaları da var. Çünkü kendileri ile ilgili programların yapılmadığından yakınıyorlar. İki milyona yakın yerleşik Orta Anadolu Kürdüne yönelik programların olmaması, onları psikolojik yönde etkilemektedir.

Bize bu söyleyişiyi yapma olanağı verdiğiniz için Bîrnebûn okurları adına teşekkür ederim.

–Ben teşekkür ederim.

BI KOMA XELIKAN RA HEVPEYVÎN

M. Xelikan

Pênc endamên xort, ku ew giştik jî meriyên hevûdu ne, di nav Koma Xelikan da çî girtine.

Va xortana sala çunê, di havîna 1997 da, bi navê "RINDÊ" qeseta xwe ya yekemîn derê pîyasê xistin. Taybetîya wana, li Anatoliya Navîn koma yekemîne ku bi Kurdî muzîkê çê dikin. Min, ji endamên komê, bi Mihemed re, hevdîtinek pêk anî. Ku ji bo xwendevanên Bîrnebûnê, em hevpeyvînekê, roportajekê çêkin. Bi wê pêşniyara min, heval Mihemed pir şa û xenê bû. Pirsên ku min kirin û bersivên ku Mihemed bi navê Koma Xelikan dayîne min, li jêr in.

-Bîrnebûn: *Pirsa mine yekemîn, hun kovara me Bîrnebûnê nas dikin? Û fikirên we ji bo wê çi ne?*

-Koma Xelikan: Erê em nas dikin. Heta îro, sê hejmarên wê ketin destî me. Em pê pir xenî bûn e. Bi naveroka wê qayîl bûn e. Heta îro, tu weşanên Kurdên Anatoliya Navîn tunewûn.

Bîrnebûnê ev valahîya, kêmasîya tiji kir. Me di Bîrnebûnê da jîyana xelkê xwe dî. Çand, huner û gotinên, bav û bapîrên xwe ditin. Bîrnebûnê, dest avête jîyana me; em kî ne? Ji ku hatine? Çanda me çi ye? Hunerên me çi ne? Bi kinnî (kurtayi) lêkolîna Kurdên Anatoliya Navîn dike. Ew şuxil û xebata hevala, me pir kêfxwaş dike.

-Bîrnebûn: *Hun dikarin bi kinî ji me ra xwe bidin nasîn?*

-Koma Xelikan: Komê me pênc endamên xwe hene. Em her pênc endam jî ji malekê ne. Em giştik bira, xwarzê, brazê û pismamên hevûdu ne. Ji Miherem bêtir, her çar endamên me yên din, li dibistanên bilind (Zanîngeh) xwendevan in. Miherem û ez; em solist in, stranbêj in Remezan saz, Ergîn gîtar û solist, Osman vokal, def û bilûrvan e. Lê, kêmasîya me ya mezin, di nav koma me

da keç û jin tunene. Daxwazîya me ya mezin ew e ku, xanimêkê jî bêxine nav koma xwe. Bi destê kovara we, em wê bangê ji bikinî. Xatunên dikarin vî karî bikin, bi me ra hevgerêdayî saz bikin rind diwe.

-Bîrnebûn: *Hun jî dizanin ku tiştê wekîna angos xebatên çandî û hunerî, di nava Kurdên Anatoliya Navîn da nû dest pê dike. We çima tiştêkî wekîna pêwîst dît? An jî, we biryara xwe çito da ku hun ketin nav xebateke wekîna?*

-Koma Xelikan: Kurdên Anatoliya navîn jî, mîna her kesî di jîyana xwe da, derd û êş diyîne, şayî û şênayî dîtine. Ji miriyên xwe ra, klamên şîna çêkirine. Dil girtine, li ser evindarên xwe klamên dila strane. Li her civateke me û li dol û dawete me, ew têne gotin. Ewana, çanda me ne, jîyana me ne. Em bi wana dilzîz diwin, bi wana digrîn û bi wana şa diwin. Niha pir ji wana wenda bûne. Lê ku ew bûne qeset ji pêhatiyên me ra, biwin mêras(mêrat-mirat). Wek te jî di pirsê xwe ya li jor da got, tiştê war li Anatolîyê hîn nû destpêdike. Va karê me jî, perçekî ji wê xebatê ye.

-Bîrnebûn: *Ew qesata we ya yekemîn e. Di ber qeset derxistina we, şuxilên weyê bi amatorî jî hewûn?*

-Koma Xelikan: Erê, bê şik di ber qesetê jî şuxila me hewû. Ku li dor aliyên me, dawet û şênayî çêdiwûn, em diçûn wan dawetana û me muzîka xwe pêşkeşî guhdara dikir. Guhdarên me jî bi reaksiyonên xwe, gelek moral didane me. Wê yekê jî bo qeset derxistinê cesaret (hêwirin) da me.

-Bîrnebûn: *Ger li qesetên pîyasê yên bi Kurdî em mêzêkin, di nava wan da bi piranî temayên politîk hene. Di nava qeseta we da tiştê weng tune ne. We ji ber çi pêwîst nedît?*

-Koma Xelikan: Di van çend salên paşîda, demeke kine ku Kurdên navçeya me bi devoka xwe qeseta çê dikin. (Kürt Remzî, Serbülent, hwd.) Klamên me bi piranî gelerî ne. A ku ez bêjim, bi Kurdî Muzîk û qeset çêkirin, bi serê xwe tiştêkî politîk e.

Bîrnebûn: *Guhdarên we li welêt pirin. Lê, li derveyî welat jî, ger meriyên navçe ya me, ger jî yên din, bi şahî we guhdarê dikin. Di demeke kin da hun zu populer bûn. Çima?*

Koma Xelikan: Min li jor jî got. Klam û stranên ku me kirine qesetê piranî gelerî ne. Berhemên gel in. Me, ew klamana berhev kirin. Bi sazên nû (saz, gîtar, mey) û bi awakî nû ew kirin qeset. Xelkê me jî di wê qeseta me da, muzîk û stranên xwe dîtin. Xelkê me pê kêfxwaş bû û li me xwedî derket.

Bîrnebûn: *Em dizanin ku hun, tevî pir şeva diwin. Hun dixwazin derveyî welat jî konserekê bidin? Yan jî, hun li ser konserek wisa çito difikirin?*

Koma Xelikan: Bê şik, emê bixwazin. Em jî dixwazin, xwe bigihînin guhdarên xwe hevûdu nasbikin, konserên zindî çê bikin û klam û stranên navçe ya me, yên tiji êş û hesret, tiji bîr û hêvî, ji guhdarên xwe ra pêşkeşî bikin. Ku ji derveyî welat da tiştêkî wekina ji me bixwazin, em ji xwe ra wezîfe dizanin.

Bîrnebûn: *Bi piranî ji hunermendên muzîkê, di hevpeyvîna da pirsra „Hun*

muzîka xwe didin kê derê?„ tê kirin. Niha jî, ez wê pirsê ji we dikim. Hunê çi bêjin?

Koma Xelikan: Guhdarên meyê çi bêjin nizanîm, lê em xwe "Koma muzîka gelê Kurdên Anatoliya Navîn a hemdem" diwînin.

Bîrnebûn: *Wek hun dizanin, ez jî xelîkî me. Ve pirsra ku ez bikim, bersiva wê ez dizanîm. Lê, ji bo xwendevanên Bîrnebûnê ez dixwazim bersiva wê ji devê we bibihîzim. Pirsra min; Navê koma we ji ku derê te?*

Koma Xelikan: Tu jî dizanî, navê koma me "Koma Xelikan" e. Xelika eşîreke Kurda yê mezin e. Gundê me jî, ji eşîra Xelikan e. Ji 200 salî zêdetir e, hatine Anatoliya Navîn, li bajarê Qonyê, qezêya Qulekê bi cî û war bûne. Navê gundê me, ji navê eşîrê girtine. Paşê bi politikayên ku tên zanîn, navê gundê me hatiye guherandin û bûye Qerecdax. Me jî navê koma xwe, ji bo ku ew bîr nebe, ji navê gundê xwe girt.

Bîrnebûn: *Ew klam û stranên gelerî ên di qeseta we da, we ewna çito berhev-kirin?*

Koma Xelikan: Erê, ewna bi piranî gelêrî ne. Heta îro, li her dawet û şênayîyên me têne gotin. Hinek ji wana xortên me gişt dizanin. Me jî ew li dawet û govendan êwisîn. Hinek jî heval û hevriyan ji me ra berhev dikin û tînin ku em têxin repertuware xwe. Hineka jî, em dibihîzin ku felankes klameke xwaş distirê, em diherin cem wî, wan gotin û muzîkana digrin. Bi piranî ew kesana, kal û pîrên gundan in.

Bîrnebûn: *Di berî derxistina qesetê û pişt ra reaksiyona gel ji bo we, çito bû?*

Koma Xelikan: Berî derxistina qesetê şuxila me bi amatorî bû. Em veqas nedihatî naskirin. Lê, ji qesetê bi şuva guhdarên me pir bûn. Em bi qeseta xwe, ji hîs û fikirên wana ra bûn werger. Nêrinên wana yên ji bo me, hatin guhartin. Niha em jî dizanin em ketin bin barekî mezin. Lê, em ji wî barî ra

Koma Xelikan

amade ne. Em bawerin ku, em hêwîyên gelê xwe, yên guhdarên xwe wala nakin.

Bîrnebûn: *Ji bo qeseteke nû, şuxila we he ye? An jî, ji bo qeseteke din va fikirên we çi ne?*

Koma Xelikan: Erê, ji bo qeseta duduya va em ji niha da dişuxilin. Em dixwazin wê di sala 1999an da bi derxin. Gelek perçeyên gelerî, klamên dila û yên şîna ku heta îro neketine tu qeseta, ketin dest me. Hevalên der dora me, bi me ra gelek alikarî dikin. Em hevîdarin ku, qeseta dudu ya, ji a siftê baştir biwe. Em niha, li ser wan perçeyên ku nû ketine dest me dişuxilin.

Bîrnebûn: *Tu dikarî ji me ra, ji wê şuxilî nû çarînekê bistire?*

Koma Xelikan: Erê, ez ji we ra ji klamek dila yê gelerî, tişteki bejim;

*Wenda wenda, Heselazî mino wenda
Gul-sosina bi hev ra reng da
Xudê dil-miradê min te bikira
Min şevêkê ji şeva zivistanê
Bejna xwe bi ru lawkê çeleng da
Har bûyo dilî min, kûr buyo dilî min.*

Bîrnebûn: *Gelek spas. Ez bi vê hevpeyvîne pir dilxwaş û kêfxwaş bûm. Ez*

bawer im, xwendevanên me jî, dê pê kêfxwaş biwin. Lê, em hatin dawiya hevpeyvîna xwe. Ji xwendevanên Bîrnebûnê ra, an jî ji guhdarên Koma Xelikan ra tişteki din ku hun biwêjin heye?

Koma Xelikan: Ji xwendevanên Bîrnebûnê û guhdarên me bi bare silav dikim. Ji Bîrnebûnê ra jî spas dikim. Ji xebat û şuxila hevala ra serketinê dixwazim.

Ferhengok

Hevpeyvîn: Söyleşi

Naverok: İçerik

Xebat: Çalışma, iş

Endam: Üye

Çand: Kültür

Taybeti: Özellikle

Zindî: Canlı

Zanîngêh: Üniversite

Pêşkeş kirin: Sunmak

Weşan: Yayın

Xenî: Gani, zengin, varlıklı

Pêşniyar: Teklif, öneri

Valahî: Boşluk

Lêkolîn: Araştırma

Xebat: Çalışma

Pêhatî: Sonradan yetişen nesil

Civat: Toplum

Gelerî: Halka ait

Hemdem: Çağdaş

Ewisandin: Öğretmek

Nêrin: Fikir

Amadebûn: Hazır olmak

Alikarî: Dayanışma

NAVLÊK-BIWÊJ (DEYİM)

M. Sirin Dağ

Av hate bin.

Av di navberê ra neçûn.

Alaf bi ser ketin.

A bin zimên.

Anextara pinê teslimê rovi kir.

Avek sar bi ser da vexwarin.

Av ji dêv çûyîn.

Ar bi delinga ketin.

Al anîn sêri.

Heş ji ser birin.

Avê li desta nake.

Ba kete ber bivîlê.

Bezê ser gurçikê.

Bayê ber baranê.

Bi destê rastê nan dayin.

Binî kum da tişteq nebûn.

Ben dayin navê.

Di ber dilda çûyîn.

Bi dest û mistê xwe.

Ber bi zaq.

Bi gazê stû da darda bûyin.

Bext reş.

Bi nav û deng.

Bê deng û bê êş.

Bi çirtê ji xwe dawêşandin.

Bi bin guh ve dayin.

Bi xwina bavê.

Boç li boçê badayin.

Bi dêv li erdê ketin.

Bi nanê zikê.

Bi cehnemê serê xwe va çûyîn.

Beden bost.

Bi çerxa bawê da eq kirin.

Bi qewla hatin hev.

Di nav linga da çûyîn.

Bi kêvçî berhevke bi badikê (heskê) belavke.

Bin (bihn) derketin.

Bin bi serketin.

Bi deziyekî xav girêdayin.

Ba lê çûyîn.

Di pêçiya kul da mîz nake.

Bi tahm û bi tik.

Bi ser da mayin.

Bi pera bistine bi kevira bikuje.

Bi ci û balgi raketin.

Bi lez û bez.

Bin (bihn) zû heynayin.

Cilê kiriyê avê.

Bi serî zimên gotin.

Cil nedayin bini.

Cil ji bin berhev kirin.

Ci yê lingê xwe zanin (nezanin).

Çava ber gandirê.

Çav ji çava reştir.

Çav pêl. / Çav bel.

Canê xwe kirin devê xwe.

Çav li der.

Çava birin (nebirin).

Ço bi pani yê avitin.

Ço ço yê, ker ji ber nar e.

Çilka zêre, li ser sêr e.

Çuçika ser jêkiri.

Çav derxistin.

Çav li serê xwe derxistin.

Çav çava neditin.

Çav birçi.

Çav tirsi.

Çav li rê mayin.

Bi çavê ketin.

Destê minê li piştê te be.

Dil hale deling ne.

Dêynê stû.

Dola dîya xwe.

Deling rakirin.

Darê gewolê.

Dola ku ji ga re lêdikeve.

Dev lê derxistin.
Dev jê berdan.
Dê dergûş avit.
Didan bi reng xistin.
Dezi yê dil qetin.
Dile ji bese,xatire ji bese.
Dani bi kevir.
Di erdê da kirin xarê.
Di erdê da çûyîn xarê.
Li ber çûyîn.
Dev sist.
Dest giran.
Dest bi dest.
Di bin de mayîn (nemayîn).
Dev lê cemidin.
Dev lê girtin.
Dest dayin bin guh.
Dest avêtin.
Der dav helmaştin.
Destê xwe li ber xelkê vekirin.
Destê xwe bi ser ra girtin.
Dil qetîn.
Di erdê ra gire gire.
Ser serê xwe daynayîn.
Dinê bi ser da xelî ya.
Dinê di ser da hilkişî ya.
Destê xwe alastin.
Di dest da mayîn.
Dest fere bûyîn.
Dev jê berdan.
Dest girtî
Dînike xelkê.
Di ku da zirave, ba di vir da biqete.
Dil pê şewitîn.
Dû da nav linga.
Dar di binda birrîn
Di nav da velistin.
Devê xwe xar kirin.
Dev li hev gerfîn.
Dest dirêj.
Dest belav.
Dets di xwînê da mayîn.
Dil ûxatir.
Defterên kevn.
Di xwe dayîn.
Dil şewitîn, Dil pê şewitîn.

Di taldê yaranîya da.
Eni helmaştin.
Ê bin têxt.
Ê paş kere.
Eni bost kirin.
Ferqî û sanî zanîn (nezanîn).
Gan kirin.
Golik a ku bi ga re rix dike.
Gurê dev bi xwin.
Guli yê xwe i reş pê dayin.
Golik ê ku min (te) gir kiri.
Ga bi rixê çêrandin.
Gurê ku hewli di dû.
Gurek kuştî yê min hehiştî yê.
Gepir pan.
Gah qul.
Gura gura hatin boçikê.
Guh lê badayin.
Hepe hepa dêv
Hevde lêkirin.
Helep jê ra gaveke.
Hirç ûGovend.
Hundirê xwe jê wêsandin.
Hewes di dilda mayîn.
Ji destê hev dîtin.
Ji orkê filitîn
Ji şîri heta pîri
Ji destûlinga ketin
Nav derketin
Ji dest derxistin
Ji kena behicîn.
Ji çava çuk xayî kirin.
Iskenê xwe helîn.
Ji êncada ketin.
Ji dev ne fediye.
Ji skurê berjor tune.
Ji beriyê xwe derxistin.
Jê ra bi der ketin.
Ji ser xwe avêtin.
Ji xema dila ra.
Ji teyr û tûya deyndar.
Ji heq da der ketin.
Av dayîn a keriyên axleran.
Kerê kû bi hespara dibezin.
Keçelî qelmisk.
Kerê kû li ber gur dizire.

Kur sêwiyî binçeng şewitî.
Kuçikî ling şewitî.
Kirtinîya gizêrê.
Kerrî gumere.
Kurmiçikî ji kurmiçika.
Kerr û gêj.
Kozê xweyê hure.
Kerê guh dirêj.
Kêç qusandin.
Kerre bi guh meke.
Kenê ber girî.
Kera wî barî.
Kêr di sifrê ra kirin.
Kes nemirîye guli jêkirî.
Kuçikê ser lêş.
Kenê keçika.
Keçika bi kezî.
Kêrê lêxe, xwîn jê nare.
Kezew şewitîn.
Kelek nare dêv.
Kirin dest.
Kerê li şunê xermana.
Keskî stû xwe dîtîn.
Li ser serî xwe çûyîn.
Li ber linga kêvçî şikandin.
Li ber xelkê stû xarkirin.
Li desta mêzekirin.
Li dor sêla li firîskê xistin.
Ling li lingê hev girtin.
Li ser çava xistin.
Li nivî rê hiştin.
Li bela xwe gerîn.
Ling kirine merasî teng.
Lê bi qarkirin.
Li dest û linga piçikîn.
Li kodê tiji xistin.
Li ser tirba xwe listin.
Ling ji binkirin.
Li ser sêri, li ser çava.
Li çavê felekê xistin.
Li ber xwendin.
Li dêv xwendin.
Li ser bi zmên bûyîn.
Mala xwedê ava be.
Mala xwe kiriye, piştî xwe dayê.
Mêr dawestîn.

Mêş lêdaniştin.
Mişkê nav avê.
Mîvana tîne xwedana.
Mirûz axu(xwê) kirin.
Miz.mexel kirin.
Mîna ba û baranê.
Marê qerisî.
Mito pariyekî min di te da.
Mirûz tirş ûtahl kirin.
Mal lê şewitandin.
Nan di qavê de cihîştin.
Niv qurçimi.
Nanê bi minnet naxwe.
Navber qetandin.
Nav derketin.
Nav pêda kirin.
Ne beq ne brûsk.
Ne şor ne gili.
Ne xêre ne şere.
Ne di yê ne bina yê.
Ork ra kirin.
Pari xwarin ali (nivi) dayin.
Paroneyî nav golika.
Pela mine birê diza.
Perdê eniyê qetin.
Per şikesti.
Pife avê kirin.
Pist daweşandin.
Pişt dayin diwêr.
Pişt xurandin.
Poz bilind bûn.
Pê da dêwastin.
Pişt lê şikandin.
Pê pir diyin (ditin).
Poz lê girbûn.
Pira bidirine.
Piştê xwe pê girêdayin.
Pişt xûrin.
Pênc pera nake.
Posti bi tune.
Post dirandin.
Pêle boçê nayin.
Paçke (maçke) bi serê xwe de.
Poz bi xwe da dêwastin.
Poz di erdê ra birin.
Qere pere buyin.

Qêwet lê kirin.
Qirik gir.
 Rê li ber wenda kirin.
Ra çole ketin.
 Rixê hespê hişk nekirin.
Rû reş kirin.
 Rûyê xwe nedayin rûya.
Rep û rût.
 Regan kirin.
Rûreş bûyin.
 Rû negirtin.
Rû nerm.
 Rû pit.
Sal tê çuyin.
 Saniyê xwe jê nekirin.
Serê xwe bi qunê xwe dayin.
 Serê xwe xwarin.
Seri li firiskiyê dixê.
 Simêlê xu dayin.
Singê golika.
 Sri (stri) tê re kirin.
Sivarê peri siwêr.
 Ser sivik.
Seri balif negirtin.
 Sipiye xwe nedayin.
Sewa xatira kete tirba gawira.
 Seri qafilandin.
Şabûna hirçê.
 Şêtên tir kir.
Şir bi eq.
 Tahma devê xwe zanin.
Tahm jê derxistin.
 Tîr li bin guh ketin.
Tişt di ber nebun.
 Tahmê xwe nemayin.
Tahm di dev da mayin.
 Tahm jê heynan.
Tahm revandin.
 Tev li hev.
Xu li xwe xistin.
 Xwe ji ber badayin.
Xwe belav kirin.
 Xwe wenda kirin.
Xwefî bi serî kirin.
 Xwîn ji zik çuyin.
Xwîn ji xwe berdan.

Xêr têda nemayin.
Xil û xar.
 Xwîn kelina ser.
Xwe bi zik dayin.
 Xêr dîtin.
Xêr nedîn.
 Xas pê.
Xema xweyê.
 Xiş û xalî.
Zik êşandin.
 Zikê ku pîvaz xwarî.
Zik gerandin.
Zincîr gerandin.
Zindî! ya têr xwar min ma ne.

Ses

*Bu ses neyin sesi
 Halepçeye atılan bombaların
 Ağlayan annelerin
 Ölen çocukların sesi.
 Niçin, niçin barbarlar
 Bu barbarlık niye?
 Kimin için?
 Ya bu ses
 Kuduran düşmanın
 Üzerimden geçen tankların
 Beni bombalayan uçakların
 Vucudum parçalanmış
 Zaferi gösterdim
 İki parmakla onlara.*

Elmedê Omerî

Tezek Kokusu - II -

Sevgili Bîrnebûn okuyucuları, dergimizin üçüncü sayısında yayınlamaya başladığımız „Tezek Kokusu“ adlı kitapçığı söylemiş olduğumuz gibi seri halinde devam ettirecektik. Fakat bazı teknik sorunlardan dolayı Bîrnebûn'un geçen 4.cü sayısında ikinci devamını yayınlamadık. Bu nedenle sizlerden özür dilerken, bu sayı ile kaldığımız yerden devam ederek bu kitapçığı seri halinde yayınlamaya devam edeceğiz.

Bîrnebûn

KUTLUHAN

Bumsuz köyüne yakın meraları birbirine bitişik Kutluhan köyüde vardı. Bir dağın kuytu bir yerine oturmuş olan bu, köye o, civarda itibar eden yok gibiydi. Köyün doğu tarafı açıklık zümrüt gibi yeşillikti. İyi bir yere oturmuşlar vaktiyle. Arazilerin içinde Selçuklular devrinden kalma kervansaray kalıntıları, eski Kutluhan Camisi, vardı, içine girilmez yıkık bir bina. Civar köylülerinin de bunlara itibar etmeyişleri, biraz garip gibi geldi ama anladımki bunlar (Aptal- çingene) imişler. İbadete hiç yanaşmazlar.

Erkekli, kadınlı gezgincilikle vakit geçirirler. Güzelim arazilerini işlemezler. Dışarda kazandıkları paralarla topladıkları şeylerle geçiniyorlardı.

Erkek, kadın, gençlerle davullu zurnalı halay çeker erkekleri kıyasıya şarap içerlerdi. Ev saçaklarına asılı bir çok demetler halinde. Kurutulmuş otları yemek tenceresinde kaynatıp çay gibi içine şeker koyup bardak bardak içtiklerini görmüştüm. Muhtar Ali Ağaya sorduğumda ; yerli çay bir bardak ta sen iç sizin çaylarınızdan üstündür, diye hayli met etti. İçsem mi içmesem mi diye hayli düşündüm. Nihayet bir bardakta içtim, çok nefisti köyün merası olan kırlar ve bayırlarda bu otlardan bol bol yettiğini öğrendim.

O, günü davul zurna dinledik. Alay çekmelerini de seyrettim. Kır otundan yapılmış çaylarını da içtik. Diğer yandan karnımda iyiden iyiye acıkmıştı. Vakitte öğleyi bulmuştu. Bu köylüler çok misafirperver insanlardı. Misafirlerine yemek yedirmek için can atıyorlardı. Gel-gelelim bizim Bumsuz Köylü ahpabım Halit Beye. Bu köy hakkında çok enteresan hikayeler anlatmışlardı.

Kutluhan Köyü aptal olmaya aptal yalnız kendi adetlerine göre misafire verilecek yemeklerin içine tükürüyorlarmış. Onların bu adetlerini bilen civar köylüler, ondan bunlara itibar etmez hatta misafir olmazlarmış. Benim işim öyle değilki ister istemez orada bir şeyler yiyeceğim. Mevsimde yazdı. Pratik bir yemek düşündüm. Muhtar da evin önüne tezek ateşi yakmış kır otlarından çayı orada pişirmişti. Yemeklerini yiyecek olsam Halit Beyin anlattıkları hemen aklıma geliyordu. Yumurta bulunup bulunmadığını sordum.

Bereket o da bulunmuştu. Tezek ateşinin üzerine koyduğumuz tencereye üç-beş adet yumurtayı gözümün önünde elimle pişirilmiş yumurtaları soyup kurumuş biraz şepit (pazı) ekmeğiyle onları aç mideme indirdim.

Dağın girintili yerine kuytuya sokulmuş olan bu köyün insanları çok neşeliydiler. Kapılarında üçer beşer tavuk, birer ikişer at veya eşekleri vardı. Ama hayatlarından çok memnun tabiatın verdiği en güzel yerlerde oturuyorlardı.

Sivri sineklerden korunmak için evlerinin içinde geceleri tezek ateşi yalıyorlardı. Bu, hayvanlarında korktukları şey tezek dumanıydı.

CANIMANA

Anadolunun güzel yaylalarında nice nice köyler doğmuş, bu, köyde onlardan biri. Köyün beşyüz metre yukarı yüzünde sarp kayalıklardan sızan sular birikerek yaz ve kış durmadan akan bir çay meydana getirmiş, boş akan sular bir rejime tabi tutulsa her evin içine serbestçe su alınabilirdi. Ama bunları kim yapacak? Bilgiden yoksun halk biraz buğday, arpa ekmele yetinmekte ekip biçtiklerinin tümü bu kadardı. Elleri bulunan mallarla geçimlerini temin etmeye çalışmaktaydılar. Köyün içinden geçip akan suyun kıyılarına acı soğan bile ekmiyor, kırlarda çok bol olan acısız cacık (kadımalak) adını verdikleri otu ilkbaharın şepitlerinin içine koyarak üzerine tuz ekip şepitlerden dürüm yaparak yerlerdi.

Köyün içinde İstanbulun evinden başka kimsenin abdesthanesi yoktu. İstanbullu deyince dağın başında İstanbulun işi ne diyeakla gelir ama bu, bir gerçektir. Canımına Köylü bir delikanlı. İstanbulda asker iken sevmiş olduğu bir İstanbul kızını alıp köyüne gelmesiyle İstanbulluların eniştesi olmuş ; sekiz on sene yaşayan ilk kocası hayata gözlerini kapamış. Ama köyün sevgilisi ve herkes tarafından hürmet edilen bu kadının çocuğuda olmadığı halde fakirliğine göğüs gererek bu samimi havadan bir türlü ayrılamamış. Kocasının akrabalarından olan bir erkekle yine evlenerek oradan ayrılmamış, badanada yalnız onun evinde vardı. Orada kireç badanası

yapmak gerçi adet değil, o, ise beyaz topraktan evin iç ve dış kısmını pırıl-pırıl beyazlatmış, ayrıca kızılıgt bir topraktan (aşu toprağı) el resimleri yapmakla da süslemişti evini.

Osmanlı bir hanım İstanbulla gitmeyi bile hiç arzuladığı yoktu. O, köye uğrayan her memur. Vesile ablanın hatırını sorar, onun güzel espirilerinden dinlerdi.

Bir gün temizlik konusunda; kendi evini temiz tutuyorsun komşularını da alıştırsana diye takıldım. İlk kocama abdesthaneyi yaptırdım. Ona biraz şeyler öğrettim. Ömrü kısalmış gitti. Kocasını göstererek şu, adam varya bunu abdesthaneye girmeyi öğretemedim. Hükümet bana maaşımı veriyorki bunlarla bütün gün uğraşacağım diye, bizi hayli güldürmüştü.

Sağlık konuları hakkında konuşmalar yaparak ellerine verdiğimiz planlara göre abdesthaneler yaptırmıştık. Ama her taraf yıkık taş ve toprak yığıydı. Camileri de aynı imamları bile yoktu. Koca köyün içinde askerde okuma yazma öğrenmiş yalnız iki-üç kişi vardı.

Muhtar Arap çok enteresan bir adamdı. Vaktiyle Arap harfleriyle yazıp okumayı öğrenmiş, yeni Türk alfabesini öğrenmekte hiç zahmet çekmemiş, askerlikte yazıcılık yapmış, şakacı biriydi. İlk olarak ona abdesthane yaptırmıştık. Onda da hiç zahmetsiz ekin kuyusunun etrafını taşla çevirip, eski bir harman düvenini üzerine kapayı vermiş, abdesthane yapılmıştı ama içine giren yoktu.

Aradan bir kaç ay geçmişti. Aynı köye uğramıştım. Arap yapılan abdesthane kapısına büyük bir taş dayamış, otlar kapısını iyice kapsamış, içine bir tek kişi bile girmemiş. Muhtar Arapa süs olsun diyemi yaptın diye sorunca; olmaz azizim olmaz, biz oraya girersek sıkılırız. Köylünün bir çokları abdesthanelerini yaptı yapmaya ama içlerine bizi zorla koyamazsınız ya, diye yarı şaka olmakla beraber gerçeği söylemişti.

Köyün çocuklarının yarısından fazlası sıtmalıydı. Büyük insanlar bile kendilerini zor kolluyorlardı sıtmadan. Onların aralarında da bir çok sıtmalı kişiler vardı. Bu, melun hastalık renklerini değiştirmiş, yüzleri yanık yanıktı. Aslında çok samimi insanlardı bunlar, ama bilgisizlik içinde maf olup gidiyorlardı. Kültürü olmayan insana dert anlatmakta hayli meseleydi. Kendi sağlıkları için verilen emekten zerrece istifade edmiyorlardı. İş yapmak için gelen memur hayal kırıklığına uğrayarak vay benim teptiğim bu yollara, demek ki boşuna... haaa... der kendi didinmesiyle kalırdı.

Geceyi, o köyde geçirdim. Geç vakitlere kadar muhtarla oturduk sinek avladık. Ama nafile evin içine hücum etmişler elbisele-rimizin üzerinden geçiyorlardı. Hortumlarını, kanlarımızı emmek için. Her ne kadar odanın içinde bulunan sinekleri öldürmeye çalıştıksada ardının kesilmesi mümkün değildi. Yüzüm kabarmıştı. Muhtarda şikayetlendi bu gözleri kör olasılar nereden girmişler içerlere kapı erken saatlarda kapanmıştı. Ama demek ki gündüzden atmışlar kendilerini içeri, ben canına okurum onları şimdi.

Dışarı çıkarak kucağında bir miktar tezekle geldi, evin hayat kısmına bir çanağın içine yaktı tezek ateşini evin bacalarının da sımsıkı kapamışlar, duman çıkacak yer bulamıyordu. Gerçi duman pis-pis kokuyor ve gözlerimizi yakıyordu ama sineklerde ortadan kaybolmuşlardı. Uyu bu acı dumanın içinde uyuyabilirsen?

GÜZELCEKALE

Her yerde bulunurya buranında bir maskotu ve demirbaş Kör Bahri adında bir muhtarları vardı. Bu adamın tek gözü kör olduğu için Kör Bahri derlerdi. Deremsi bir yere sıkışmış gibi olan bu köyde bağ-bahçe sebze vesaireyi kendileri çıkarıyordu. Çok çalışkan insanlardı. Sürü sahipleri kendi aleminde, başkalarının ekinlerini davalarına bastırmaktan kavgasız gün geçmez-

di, bu köyde. Ama muhtar Bahri hepsinin dostuydu. Taraf tutmamaya çalışırdı, kır-lara giderlerken her birinin arabasında silahı eksik değildi. Birbirlerine bir çok zaman ateş ettikleri tabii olaylardandı.

Muhtar Bahri köylünün çekişmesine son verdirsene rahat yaşasınlar olmaz mı? dediğimde: bunlar birleşirse o zaman benim rahatım kaçar, varsın gebertsinler birbirlerini işin mi yok, diye benim iyi niyetime dudak bükmüştü.

Aradan bir kaç ay geçmişti. 20-22 yaşlarında çıra gibi bir babayığitti bir damın üzerinde alınan nişanla omuzları arasından giren kurşunla yere sermişlerdi. Ölüsü Haymanaya getirildi. Delikanlının otopsi yapılırken ense kökünden giren kurşun akciğerlerine doğru inince hayatına son vermiş olduğu anlaşılmıştı. Bu köyünde hali buydu. Sular karardı mı bir çok kişiler dışarı korkarak çıkıyordu. Köyün içme suları, mebzul, bahçeleri sulamak içinde köyün içinde küçücük akar suları devamlı akıyordu. Çamaşırhane yoktu, çeşmenin başında bir yandan içme suları alınır diğer yandan da tokaçla çamaşır dövülüyordu. Tokacın indiği yerden sular içme sularının içine sızardı. O sıralarda tifüs hastalığıda o, köyde baş göstermiş olduğundan bunlara mani olmaya hayli çalışmıştık. Muhtar Bahriye bunların men edilmesi için ricada bulunduk, bitlerden geçen bu hastalığa mani olmak için bu adetlerinden vazgeçmelerini söylediğim zaman kendileriyle bir türlü anlaşamadık. Üstelik biz burada çok memur dövdük yine biz haklı çıktık, diye tehdit de etmişti beni.

Köyün ağalarından Hüseyin adında birisinin odasında bittin geçen hastalıkları saydık döktük, bu konuşmamız bir konferans mahiyetindeydi. Oda tıklım tıklımdı. Dilimizin döndüğü kadar bitin zararlarını anlatmıştık. Konferansımız bittikten sonra:

Bahri söz aldı, komşular söyleyin bittin şimdiye kadar zarar gören oldu mu diye sual açtı köylüye. Onlar da; asla diye cevap

verdiler. İlave olarakda muhtar biz köylüyük kırdı gezerik, bayırda kalırık, soğuk günlerde bitten zarar yerine fayda olur, gezdiği yerleri ısıtır, onun için faydalıdır bize deyince ; odada bulunanlar tekrar tasdik ettiler. Bize artık söyleyecek bir şey kalmamıştı. Muhtarın tezi bizim tezimizi çürütmüştü. Köyün Karadenizli bir imamı bulunuyordu. O da cahilmi cahil. Sonradan öğrendim ki meğerse o da asker kaçağı imiş, ikinci gidişimde köyde göremedim. Okul olmamakla beraber zeki insanlar askerlikte bir çok gençler okuyup yazmayı öğrenmişlerdi.

O, civarda komşu köy olan Tokat zengin bir köy, herkesin az çık bağ bahçesi bulunuyordu. Arılar gibi çalışkan insanlardı. Köyün hakim bir yerinde güzel bir de konak vardı. Genelev patronu olan Şükrünün eviydi bu konak. Fakir olanlara yardım etmiş, öz köylerindeki ağalar gibi haraca bağlamamış kendi köylülerini. Onlara yüz binlerce lira vermiş, kalkınmaları için yardım etmiş muhtaç olanlara.

TEPE KÖY

Yaptığımız aylık gezmelerde yolumuz Tepe köyüne düştü. Sağlık memuru olan merhum İbrahim Eraltay arkadaşımınla beraberdik. Oranın zengini olan birinin odasına indik. Ev sahibi İstanbulla sürü götürmüş köyde yoktu. Öğle yemeğini orada yemiştik. Yemekten sonra ellerimizi silmek için verilen havlunun üzerinde kemikleşmiş iri bir bit görünce oradan kaçmaktan başka bir çare kalmadığını arkadaşımın söyledi. Kaldığımız takdirde bitler bizi burada yerler demiştik. Benim isteğime uyararak ver elini Boğazkaya deyip yolu tuttuk. Gittiğimiz köyde hatırı sayılır hayli zengin, koyunu ve atları olan birisinin evinde misafir kaldık. İçeri girdiğimizde karşımıza bir at ahır çıktı. Atların arkasında karşılıklı iki kapı bulunuyordu. Sağ tarafa biz girdik. Solda da başka bir oda, onda da kendileri oturuyormuş. Büyüğe ahırın içinde atların

arkasında bir de tandırı bulunuyordu. Bekçi hizmette kusur etmedi. Atların arkasında bulunan tandırı da tezek ateşi ile yemek pişiriliyordu, gece atlarla beraber yattık. Yattığımız odanın birde küçük penceresi var. Ama camı yoktu. Mazgal deliği gibi bir şeydi. İçersi gündüzden karanlık, zaten beyaz sıvada adet edilmemişti orada. Camı olmayan bir petrol lambası, gerçi biraz oturduk ama birbirimizi göremiyorduk. En iyisi yatmaktı. Yatak ve yorganları çok kalın, içleri olduğu gibi yün doluydu. Atlar puhkurdukça uyumamıza imkanda yoktu. Nasılsa uyumuşuk, bir kaşındırdı aldı bizi, oralara yakın su birikintileri de yoktu. Sivri sinekler nereden geldi buldu bizi burada diye ikimizde hayli söylendik. Ama bizi ısırın neydi buna bir türlü aklımız ermemişti. Sabahı zor ettik her yanımız kabarmıştı. Elimize geçen hırçın mahlukları parmaklarımız arasında eziyorduk ama ne olduğunu anlayamamıştık. Vazife yapmak değil kendi derdimize düşmüştük. Sabah kahvaltısını bile bekleyecek durumda değildik. Güneş doğarken bekçi yanıma za geldi. İlk iş oradan kaçmak oldu.

İki üç saat uzaklıkta bulunan Çekirge Köyüne kendimizi zor attık. Oranın muhtarı Zeynel Ustayı tanıyordum, bir çok yerlerde zurna çalarken görmüştüm kendisini.

Bu, köyün tümü aptaldı ama temiz insanlardı. Şansımızda yardım etmişti, onu da köyde bulduk. Üzerlerimize baktığımız zaman sım sıkı bit dolmuş her yanımız. Hatta elbiselerimiz yakalarında bile sıra bitler vardı.

Karısı çok becerikli bir insandı. İki adet temiz çarşaf çıkararak, üzerimize attı, anadan doğma soyunduk. Elbise ve çamaşırlarımızı alıp kazan dolusu kaynar su da yıkayıp bizi arındırdı bitlerden. O, günü yanımıza yalnız Zeynel Usta girip çıkıyordu. Bir kazan da bizim yıkanmamız için su kaynamıştı. Eşeklerini dışarı çıkarıp ahırda iyiden iyiyeyikandık.

Midelerimiz de iyice boşalmıştı. Dışarı çıkacak durumda da değildik. Üzerimizde çarşaf sarılıydı. İlkın çamaşırlarımızı düşünüyorduk. Zeynel Ustanın becerikli karısı bunları yıkamış ve kurutmuş, bize getirdiler. Artık boş midemizi doldurmaya sıra gelmişti. Temiz iç çamaşırlarımız geldiğinde sevinmiştik.

Ögle yemeklerimizi bizim yanımızda yapmayı kendileri arzuladı. Bizim aleyhimizde çok şeyler duymuşsunuzdur. Onun için sizin yanımızda yiyeceklerinizi pişireyim içinize sindire sindire yiyin. O, civarda iki-üç tane aptal köyü bulunuyordu. Onların hakkında hakikatten çok kötü şeyler söylenmiş ve yirilmişlerdi. Onlarda bunları bildikleri için gelen misafirlerine ellerinden geldiği kadar, bu kötü dedikoduları silmek için konukseverliklerini gösteriyorlardı.

Zurnacı Zeynel Usta karısının bu anlayışı karşısında yemeklere sakın tükürmeyin diye kahkaha ile güldü ve bize birader biz hakikaten Aptalız ama yemeğe tükürülür mü? bunlar bizim aleyhimize yapılan kötölemelerden başka bir şey değildir, demişti.

Elbise ve çamaşırlarımız temizlendi, iki gün bu köyde kaldık, iç açıcı bir köyü burası. Gerçi Aptal köyüydü ama evleri çok temizdi.

Bekar olan merhum arkadaşşıma buradan bir Aptal kızı alsak nasıl olur? düğünde masrafımız olmaz, davul zurna gibi çalgılara para da vermeyiz ne dersin? dediğimde: aman kardeşim bizi bitlerden arındırdılar ya kızları da kendilerinin olsun. Buradan bir kaçsam bir daha buralara tövbe bir daha gelmem, bir hastenede pansumancılık yapar, yara sarmaya razıyım demişti.

İki gün orada kaldık üzerimizde bittense kalmamıştı. Bu kadar kısa zamanda bu köylülerle kaynaşivermiştik. Nihayet iyi bir toplantı tertip ettiler. Davullar vuruldu, zurnalar çakındı bir düğünü andırıyordu. Alaylarda çekildi. Orada çocuk bahçesi yeri, çamaşırhane yerleri, ayrılmıştı.

NAL HİKAYESİ

Benim bağı bulunduğum merkez Sındıran Bucağıydı. Buranın halkı çok zeki insanlardı. Alışverişte ellerinden geliyordu, bununla beraber hırsızlık vakalarında eksik değildi. En çok iş jandarmanın üzerindeydi. Bir gün civar köylerden birinden bir adet inek çalmış bu köylü birisi. köyün yakınında bulunan bir mağaraya götürün hayvanı kesmişler. Etlerini de çalanlar arasında pay etmiş. Jandarmaya yapılan şikayette kesilen hayvanın kemikleri mağarada bulunmuş. Kısa zamanda Jandarma faillelerini de buluyor. Suçlular nezaret altına alınıyor, kesilen ineğin bacaklarını ve kemiklerini suçluların sırtına yükletip karakola getiriliyor. Ertesi günde adliyeye götürülecekler suçlular. Zanlılar jandarmanın dayacağından korkarak herşeyi itiraf ediyor, ama asıl zekalarının kullanma zamanı gelmişti artık. Nezarethanede ineğin bacakları suçluların yanında. Dışardaki arkadaşlarıyla anlaşmışlar gündüzden, eski öküz nallarında temin etmişler, kece kesilen ineğin bacaklarını dışarı veriyorlar, güzelce nallar çakılıyor, kesilen ineğin ayaklarına ve tekrar yerine Jandarmanın haberi olmadan yerine yerleştiriliyor çuvalın içine.

Jandarma hırsızları bulduğuna memnun, mal sahibi hırsızları bulduğundan memnun, hırsızlarda nasıl olsa bunlara yutturduk diye onlarda memnun. Nihayet adliyeye götürülüyorlar. Hakimin önüne çıkan hırsızların sorgusunda külliyen inkar, nihayet mal sahibine sual tevcih ediliyor. Çalınan inekmiydi yoksa öküz müydü?... Mal sahibi evet inekti. Peki ayakları nallı değilmiydi?... Haşa efendim biz ineklerin ayağına nal çaktırmayız deyince :

Hırsızlar efendim...

Bizim kestiğimiz bir öküzdü. Onuda cambazlardan aldık ve mağarada taksim ettik, etlerini, çuvalda bulunan bacaklar görülsün.

Hakim peki diyor bir de ne görsünler, çuval içinde bulunan hayvan ayakları nallı, çekiyor bunlara beratı onlarda ; hem mal sahibi ve hem de jandarmayı alay ederek doğruca geliyorlar köylerine. Zekalarının işlemeleri sayesinde kolayca kurtulmasını da becerdiklerini öğrenerek anlatmışlardı.

KARACADAĞ VE ETEKLERİ

Anadolunun güzel yaylalarından biri Karacadağın etekleridir. Her köy bir birinden iyi yerler. Kırkpınar, Hisar, Arşınçı, Yaraşlı, Seyitahmetli, Dippede gibi köyler. Seyitahmetli köyü bu köylerin en yenisiydi. Kırımından gelip yerleşmişler, evleri temiz sıvanmış, üstleri sığır iyisi çatalı, misafir kaldığım evde iki adet kitap vardı, birisi Kuran diğeri de Atatürk'ün eski Arap harfleriyle yazılmış nutku.

Okul olmamakla beraber okuyup yazmayan yoktu bu köyde. Az-çok hepside biliyordu. Temizlik bakımından diğerlerinden daha iyiydi. Gerçi köyün kurulduğu yerinde tesiri yok değildi. Yamada olduğu için hiç bir yerinde pislik görülmiyordu. O, civardaki köyler gibi bunların da bağ ve bahçeleri vardı. Bizim istediğimiz şeyler zaten eskiden orada yapılmıştı.

Yaraşlı eski bir köy bağ, bahçelik çalışkan insanlardı. Yalnız köyde kavgaların ardı kesildiği yoktu. Seksen yüz kişide frengi tespit edilmiş, tedaviye göndermek bir meseleydi bunları. Bir çokları bu melhus hastalıktan kurtulmuş, nerede ise kökü kazınmıştı.

Arşınçı şairane bir yer her yanı bağ bahçe, akarsuları köyün içinden geçer, tertemiz, meyva, sebze hiç eksik değildi. Köylünün yarısından fazlası avcı keklik, tavşan gibi av hayvanları sofralarından hiç eksik olmazdı. Bir araya geldiler mi konuları avcılık üzerine olurdu. Avrupaya gidenler oranın yerlerini anlatmakla bitiremezler. Ama Karacadağın eteğine yaslanmış, bir yazarımız gidipte buraların güzelliklerinden söz etmezler.

Hisar Köyüde Karacadağın küçük bir girintisine sokulmuş, 8-10 hanelik bir yaylacık temiz bir köy. Buranın yoğurdu hatırı sayılır cinsinden, olduğu gibi kaymak tuttuğundan yaz günleri yakın köylüler dahi bu küçük yayla köyüne yoğurt yemeye geldiklerini söylüyorlardı.

Biraz ileride Kırkpınar köyü; çok arkalı bir yer burası. Evler muntazam, yontma taştan yapılmış. Küçük bir kasabada sanar insan kendisini. Burada da meyva, sebze bol her ev kendi yiyeceğini kendisi çıkarır. Döğüşsüz, kavgasız haklarına razı insanlar.

Muhtarları bulunan Mehmet Ağa dirayetli, köylü tarafından sevilen kişiydi. Bununla beraber sevmeyende bulunduğu bir gerçektir. Onun kırdı otlayan atlarının karnına hangi eli kırılışı yaptıysa her ikisinin karnına bıçak saplayarak hayvanların barsaklarını dışarı çıkarmış köyün yaşlı ve gençleri bu işe çok üzülmüşlerdi.

Muhtarın kardeşi Fevzi usta o, civarda durmadan yontma taşlardan mimarlar gibi inşaatı yapar bir çok gençleri de bu, işe alıştırmıştı. Kerpiç binalara rağbet kalmamış gibiydi. Gücü yeten her köylü Fevzi ustaya baş vurur olmuştur.

Bu, Aşiret köyüde her Türk köyü gibi konuk severlikleriyle tanınmışlar. Dışarıdan gelen bir iki gün kalmadan ayrılmak istemez bu köyden. Sıkılmasına da imkan yoktur, çünkü yabancılık çekilmez burada.

Dippede köyüde dağın yarı sırtında bir yayla, 30-40 hanelik bir yer burası. Karacadağın her yanından eteklerine şırıl-şırıl sular akar. Ne yazık ki kuyumcu eline geçmemiş işlenmeyen cevher neye yarar Allaha adanmış bakir topraklar.

Koskocaman dağın üstü hava meydanı kadar düz. Tam doruğunun üstünde su bulunmakta dağın yamaçlarında çoraklaşmış, Meşe, Yemişen, Ahlat ve bunlara benzeyen bir çok meyva vermeyen ağaçlar. Ama ne yazık ki koskoca dağı çıplaklıktan kurtarmıyordu. Mevcut ağaçlara bile ne bakan ve

nede koruyan. Harap olup gitmiş bulunan ormanlığa hiç kimsenin içi bile sızladığı yoktu.

Bir sonbahar günüydü kendimi üşüterek hastalanmıştım. O, günde Dip dede köyünde Haşım Ağanın evinde bulunuyordum. Konuk kaldığım odanın pencereleri Karacadağa bakıyordu. Dağın alt ve yamaç kısımları yaz havasını andırıyordu. Doruk kısımları sis ve dumanlıydı. Sabahları dağın yamaç ve civarındaki düzlükleri pırıl-pırıl çığı, yoldan dışarı çıkıldığında sınıslıklam su oluyordu ayaklarımız.

Dipdede köyünde kaldığım zaman Kırıkpinar Muhtarı Mehmet Ağada yanımdaydı. Dağın yamaçlarında bulunan ağaçların haline bakarak içim sızladığımı kendilerine söyledim. Hazır orman'ı neden korumadıklarında sordum.

Biz ne yapabiliriz? Devlet korusun ozaman eski haline gelir, biz çocuk iken burası ormanlıktı. İnsan gövdesinden kalın ağaçlarda vardı ama şimdi üzerine kuş dünecek bir diken çalısı bile kalmadığını kuru kuruya dert yandılar.

Mehmet efendi bizim bu dağın eteklerinde ki köylerin birisinden olsaydı o, kurtarırdı ama ona da imkan yok, demeleri üzerine o, demeleri üzerine o, zatin kim olduğunu da yine kendileri söylemişlerdi Altıtarlı Hoca Mehmet Efendi. Bizim başımız sıkılsa ona koşarız dürüstlüğüne tanınmış bir insandır o.

Bizim bu civarda aşirat köyleri mahkeme filan bilmezler, haksızlığa uğrayan ona derdini anlatırsa hakim gibi aralarını bulur her iki tarafta hakkına razı olur. Hakime gidilirse her iki tarafın göstereceği şahitler işi sürüncemeye ve çıkmaza sokar onun için geçim zorlaşmıştır artık. Bunları bilen taraflar itibardan düşmemek için işini oracıkta hallettirip hakkına razı olup işine döner aksi halde kimse haksızlığın yüzüne bakmaz köyü bile terke mecbur diye tüm umutlarını Hoca Mehmet efendiye bağlamışlardı.

Dipdede Köyüne gelişimin üçüncü günüydü. Rahatsızlığımda biraz geçmişti. Orada kaldığım günlerde durmadan ihlamur suyu içmiştim. Konukseverliklerine diyeceğim yoktu.

Orada bulunduğum zaman Altıtar Köylü Hoca Mehmet efendi hakkında da birçok şeyler duymuştum. Onu görmek için can atmıştım.

Nihayet Altıtar Köyüne doğruca gittim. Vakkas Mustafa Ağanın odasına indim. Yanıma ilk gelen bekçi oldu. Hizmetimize girdi. Yapacağımız işler hakkında onunla biraz konuştuk bilahara muhtarda yanıma geldi. Onunla beraber köyü dolaştık. Konuk kaldığım yerde benden başka iki de misafir gelmişti. İyi bir gece geçirdik diyebilirim.

Ertesi gün yine sağlık işlerine ait bazı temaslarımızda olmuştu. Vakit hayli ilerledi. Burada öğlen yemeğini rahat yiyebilirdik, soframız tam zamanında geldi. Ama bir türlü yemeğe başlamamıştık. Ev sahibi bulunan Mustafa Ağa bizi bekletiyordu, belki karnı aç birisi gelir diyordu. Gelen giden de aksine olmadı. Buna sabursuzlanan Mustafa Ağa bekçiye hele bir dışarı çık kimi bulursan alda gel diye emir verdi. Sofra bekleyedursun karnım iyiden iyiye zil çalmıştı. Yinede gelen giden olmadı. Mustafa Ağanın içi bir türlü rahat ettiği yoktu. Dışarı çıkan bekçi yerli bir köylü bulmuş alıp gelmesiyle onunla beraber karnımızı sıkı basa doyurduk.

Meğerse bu odada her gün için mutlaka bir iki misafir bulunmuş. Onuda sonradan öğrendik. O gün, Hoca Mehmet efendiye görmek istedim, bekçi ile beraber gittiğimizde evde bulduk, içeri girdiğimizde ayağa kalkarak bizi karşıladı. Oturduğu oda küçük bir düğün salonu kadar büyüktü. Güzelce yerli halılarla döşenmiş, insanın içini açacak bir oda.

Dolapları tıklım-tıklım kitapla doluydu. Nerede ise kendimi milli kütüphanede sandım. Hoca köşeye oturmuş, elinde birde

Tarihi umumi olduğu halde okuyormuş. Oturduğu koyun deri postunu iyice doldurmuş. Yanına girdiğim zaman elinde bulunan siyah kaplı kitabı kapadı. Sağ eliyle elimi sıktı. Beyaz sakalları muntazam kesilmiş , çok temiz giyimliydi. Dimdik vücuduyle iki metreden aşağı değildi boyu. Gösterişine göre de yaşı seksenden aşağı değildi. Muntazam konuşmalarını duydukça bir köyde bu derece iyi konuşan insanın az bulunacağı da muhakkaktı.

Kendisiyle birbirimize hemen ısınvermiştik. Bir kaç saat yanından ayrılmama müsaade etmedi, her fırsatta Atatürk'ten laf açarak, Ataya hayranlığımı saklıyamıyordu. Gaziyle bir kaç defa konuştum o, bizim son ümidimizdi, onda da yanılmadığımızı yaptığı işlerle ispat etti demekten de kendisini alamıyordu.

Hoca Mehmet efendiyi en çok sinirlendiren şey cahil hocalardır. Bu, adamlar tembel, bildikleri hiç bir şey yok. Bir köye kapağı attılar mı ne okurlar ne de yazarlar, iyi kötü bir namaz kıldırırlar, okadar ondan ötesi yok bunlarda. Karşılarına çıkacak bir papaza kendi dinleri hakkında bile doğru dürüst cevap veremezler. Böylede din adamını olur diye dert yanmıştı.

Kendisi zengin değildi. Kimseden de bir şey beklediği yoktu. Çocukları ne getirirse ona razı olan insandı. Atatürk kendisine Diyanet işlerinde bir vazife almasını söylediği zaman, kendisinden af dilemiş bir emirleri olursa köyde yerine getireceğini söyleyerek af dilediğini de gerek kendisinden gerekse başka yaşlılardan duymuştum. Bunları da duyunca civar köylerin ona itimit etmekte yerden göğe kadar haklı olduklarını anladım.

Milli mücadele yıllarında maddi ve manevi hizmetlerine karşılık olarak hiçte bir şey talep etmemiş, sebebini sordüğümde: Benim için milletin varlığından başka büyük mükafat mı olur çıkışırcasına söylendi, bununla beraber o, günleri yaşarcasına yüzünde bir ifade vardı.

Sorduğuma soracağıma da pişman olmuş-tum. Ama iş-işten geçmiş bir boşboğazlık etmiş buldum.

Köylü ekin, buna benzer şeylerle uğraşmakla beraber koyun beslemekte de becerikli insanlardı onlar. İki yüzhane kadar büyük olan köyün ilkokulu da vardı, yazıp okumayan kimse belki yoktu o köyde. Mehmet efendinin bu işte de payı büyük olsa gerek.

Yine o, civarda bulunan Tavlıören Köyüne de temas etmeden geçemeyeceğim... Burası da Aşiret köyüydü, kimse işinden başka şeylerle uğraştığı yoktu. Okuyup yazanı azdı. Eski adetleri içine kapanmışlar, köye bir konuk gelsede onunla konuşsak diye can atıyorlardı. Köyün her evinde olmamakla beraber bir çoğunda at merakı, her konuları atlardı. İddiaları da bunlar üzerindeydi.

Hayli yaşlı Mehmet Ağa isminde birisinin evinde konuk kaldım. Ömür görmüş insan bir hayli milli mücadele yıllarından hatıralarını anlattı, köylülerde geç vakitlere kadar yanımızda oturdu. Onlar gittikten sonra;

Kaç gün evvel merkezden ayrıldığımı sordu, on gün olduğunu söylediğim zaman itiyat çamaşırım olup olmadığını sordu, var dediğim zaman sessizce çıkıp gitti. Biraz sonra kaynamış bir kazan su elinde bir de yeşil sabun olduğu halde içeri girdi. Evinden ayrılalı hayli zaman olmuş, çamaşırını değiştir, Allah rahatlık versin diyerek kapıyı çekip çıktı.

O su, okadar hora geçti ki hasretini çektiğim temizlenmeyi, kapının arkasında bulunan su dökünme yerinde iyiden iyiye yıkanmışım. Köyün bu güzel adetleri gönül ister ki her köyde bulunsun. Üzerimden yıvar-yıvar kir çıkmıştı. Rahat bir uyku uyudum. O, gece.

Sabahleyin yanıma ilk gelen yine Mehmet Ağa olmuştu. Ne sinek ne bir bit ve ne de bir pire bile yoktu evlerinde. Günlerce çektiğim sıkıntılı günleri

unutuvermişim, fazla gezip dolaşacak yerim olmasaydı iki gün ayrılmazdım oradan. Ama buna imkan yoktu ki...

KÖYÜ DEĞİŞTİREN ADAM

Karacadağın civarında bulunan köylerden Yalnayak'ta merak çekici bir yer. Bozkırın yüzüne kurulmuş çırılçıplak bir köy burası. Nüfus bakımından belki en büyük bir topluluk. Fakir ev bulmak mümkün değil burada. Koyunculuk ve çiftçilikle geçinen kişiler köyün orta yerinde bir ilkokul, orta yaşlı öğretmen Hüseyin Yolaçan. Mesleğini sever boş vakti bulunmayan adam. Ders harici okulun bahçesinde çalışır, dallar dikmiş, sebze yetiştirmiş, boş yere vaktini öldürdüğü hiç yoktu. Gençler, yaşlılar gecelli gündüzlü onun yanında ders alıyor okuyup yazma bilmeyen kimseyi bırakmamış o köyde. Gerçi ilk günleri biraz zor geçmiş ama, sonradan okula alışan köylüleri okuldan çıkarmak mümkün olmamış. Her yönden aydınlatılan köylüler kağıt oyunlarına düşkün oldukları halde ondan da vazgeçmiş gibiydiler. Boş vakitlerini okumaya vermişler, çalışkan öğretmen sayesinde köyün de rengi değişivermiş.

Hüseyin Yolaçan'la kısa zamanda samimi oluverdik. Merak çekici olan soyadını nereden bulduğunu sorduğumda: Bulgaristan'da öğretmen okulunu bitirmiş, Deliorman taraflarında öğretmenlik yaptığı bir Türk köyünde aşırı milliyetçiliğini sezen Bulgarlar, Kendisini yokedeceğini anlayınca ailesinin tümünü orada bırakarak, anayurda ilk gelen olduğu için de yolaçan soyadını aldığını söylemişti.

Çalışkanlığı sayesinde köylülerde el üstünde tutuyorlardı onu. Oradan değiştirilmemesi için Yalnayak'lılar toplanarak ilçeye başvurmuşlardı. Kırın yüzünde bulunan çıplak köyün rengini elbirliği ile değiştirmişlerdi.

ŞEYTANI BULUŞ

Sındıran Köyünden buçak müdürüyle Çeltik Köyünde olan bir bahçe ihtilafını yerinde görmek üzere beraber gidiyorduk. Ekinlerde başaklarını yeni göstermeye başlamıştı, yolumuzun üzerinde bulunan bir ekin tarlasına bir sürü koyun bırakılmış kıyasıya yediriliyordu. Çobanda koyunlardan biraz ileride ayakta duruyor, avcılardan korkan toylar gibi etrafını gözetliyordu. Biz aniden gelince yanına bir telaştır aldı, hemen kibleye dönerek namaz kılmaya başladı. Müdür tecrübeli bir idareciydi. İş anlamakta gecikmedi, şeytani bir buluş diyerek mırıldandı. Arabacıya çobanın yanına sür diye emir verdi. Koşulu hayvanlarda başakları kopara-kopara çobanın yanına varabilirdi. Çoban durmadan namaz kılmakta bir türlü selam verdiği yoktu. Nihayet iki tarafına bakarak selam verdi. Ayağa kalktı. Ama o zaman namaz vakti de değildi.

Ekinleri neden yedirdiğini sorunca: Efendim namaz kılıyordum, sürüde ekinlerin içine girmiş birazda otlamışlar, yoksa kastım yoktu deyince; müdür:

-Kıldığın namaz hangi vakte aittir, sabah desek değil, öğle henüz olmadı, öyleyse ne namazdır diye tekrar sorunca: -çoban biraz duraksayarak, aralıktır diyebilirdi. Aksilik buya o, civarda su, bulmakta mümkün değildi, ki abdesti nerede alabilirdi?

Hele yanıma biraz yaklaş diye ayaklarına baktığında haftalardan beri çobanın ayaklarından çarıklarının çıkmadığı anlaşıldı. Vakit namazı kılmayan adam, şeytani bir buluşla aklınca bizi kandırmak için ibadeti alet etmişti ama buçak müdürünü kandıramadı.

Çobanın elindeki değneğini elinden aldı, koyunları ekinlerin içinden çıkarıncaya kadar kovalamıştı. Çoban önde, müdür ardında tarlanın içinden çıkınca kovalamış yetiştiğinde kalçaları üstüne hakettiği değnekle hayli vurmıştu.

TAPUSUZ TOPRAK

NİKAHSIZ KADIN

İhtilafli olan yeri müdür mahallinde gördü. Giderken köyün yaşlılarından birkaç kişide bilir kişi olarak toplamıştı. Her birine ayrı-ayrı yerin kime ait olduğu soruldu, köylü iki taraf olmuş her biri kendi tuttuğu tarafın hesabına konuşuyordu. İşin içinden çıkmak biraz da zordu. Yaşlı bir köylü de elinde bir değnek tek elinle sakalını sıvazlıyordu. Hiçte laf ettiği yoktu. Müdürün gözünden kaçmamış olacaktı..İhtiyarı yanına çağırmış sen ne dersin baba bu işe. Kime aittir burası değince: Gülümseyerek hiç birisinin değildir. Kim fazla şırretlik yaparsa köydeki yerler onun olur. Benim bildiğim, köyün ortak yeridir, burası, buraya sahip çıkmak isteyenler ikisi de dışlı kişiler oldukları için birbirlerinden kiskanarak sizi buraya kadar getirmişler. Aslına bakarsanız benim dediğim gibidir.

Bizde tapusuz tarla, nikahsız kadın mı ararsın, diye kahrederek elini boşlukta sallamıştı. Gerçekten en doğrusunu o söylemişti. Bu gerçek ifade karşısında ihtilafli yeri hiç birisine de vermeyip köyün ortak yeri olarak köye bırakmıştı.

Köylülerin ihtilafı da bu yüzden oluyordu. Doğru dürüst ellerinde tapuları yok, üç-beş çocuk sahibi anne ve babaların üzerlerinde kayıtları bulunmuyor, bunların acıları da hayli ızdırap vericiydi. Gerek okul çağında ve gerekse evlenmeleri sırasında asıl ızdırapı çekiyorlardı. İhtiyarda bunların acısını çekenlerden birisi olduğu muhakkaktı. Tapusuz tarla ile nikahsız karıdan başka bol bir şeyin olmadığını söylemekten kendini alamamıştı. Bu da bir gerçektir.

Bir çok hadiseler bu yüzden oluyor, yaralamalar, öldürmeler, meydana gelen ekinlerin, otlatılması, harman yerine dökülen sapların yakılması, muhtarların çoğu zaman bitaraf hareket etmişleri, haklı olanı haksız, haksızı haklı çıkarmak, büyük

hadiseleri meydana getiriyor, ya bir cinayet veyahutta buna benzer akla gelmedik nice intikam alma olayları hep bunlardan oluyordu.

GAZ BIRAKMA

İdarecilerin asayiş işlerinde en çetin tarafı ufak yerlerde jandarmayla uğraşmak. İdare amirleri halktan çok bunlarla uğraşıyorlar.

Muvazzaf jandarma onbaşılarının bu caklarda karakolun asayiş amiri olmaları dertlerin en büyüğü. Bunlara bucak müdürleri bir türlü söz dinletemezdi. Onlara sorarsan müdürde kim oluyordu. O, idare amiri ise bende asayiş amiriyim istersem ona bir araba sopa atabilirim deyenleri eksik değildi. O, meslekten zaten birşey beklediği yoktu, tezkere gününün dolmasını bekleyen kişi fırsat bulursa ne koparırsam karım o, olacak diyordu. Bunun haricinde uzatmalı ve gedikliler memur sınıfında oldukları için hiçte öyle düşünmüyorlardı. Gerek amirlerine gerekse halka karşı iyi davranıyorlardı. Bekledikleri bir sicilleri vardı.

Müdürün odasında bir gün oturuyorduk. Güzelce kale Köyünden zarar gören bir şahıs müdüre şikayete gelmişti. Kendisini dinledi, onbaşığı çağırttı. Ama onbaşı aldırış etmedi, biraz daha bekledi, yine gelen gide yok. Nihayet kendisi kalkıp onbaşının yanına gitti. Onbaşı ranzanın üzerine uzanmış, yattığı yerden ne var ne istiyorsunuz diye müdüre çıkıştı. Olayı müdür yine anlatmıştı. Geberirlerse gebersinler, bana ne?..İşin mi yok, kov gitsinler deyince, müdür iyiden iyiye bozuldu. Ama ne yapabiliirdi? Hiç bir şey! Biz ayakta onbaşı yatak üzerinde yatıyor, toz içinde merkebin dönüşü gibi diğer tarafına bir döndü, sesli öyle bir gaz bıraktı ki içeride daha fazla kalmamıza imkan kalmamıştı. Kırılan asit şişesinin kokusu onun yanında hiçti. Burnumuzun direği kırılacak gibi içine çarptı. Onu naletleyerek yanından biz çıkarken arkamızdan kahkaha ile gülüyordu.

Üzül­dümü müdüre söy­ledim, bu tip insan­lar­la nasıl vazife göreceğini müdüre sordum: acı-acı dert yandı, bundan evvel de bir başkası vardı iş yapmadığı için onu de­ğiştir­mesini komutanından istemiş­tim, kasten yapıyorlar demişti.

İkinci birinin de­ğiştirilmesini istesem komutan sana adam beğendiremeyeceğiz onlar işlerinin ne olduğunu bilir, diyerek onları yine haklı çıkarıyordu. Bu kadar yüz verilen onbaşılar ondan sonra haliyle iş görmez. O, mıntıkada onbaşılık yapanlar belki bu, hale üzüleceklerdir. Acaba bu, bombacı onbaşı kimdi diyeceklerdir. Aydınlatalım da kimse bir birine sorular sor­masın. Manisalı Mehmet onbaşidan başka­si de­ğil di bu kişi...

Bucak müdürü hukuk mezunuydu. Ora­ya staja gelmişti. Otuzunun üstünde olan müdür şuradan bir kurtulsam, şu yaşma geldim böyle rezile hiç rastlamadım, şika­yet etsem kim dinler, nasıl olsa bir iki ay günüm kaldı, def olur giderim buradam. İş güçten geçtik bunlarla uğraşmaktan, ne ideallerle köye geldim ama tek taraflı uğ­raşmak boşuna, gözünle gördün şu adamın terbiyesizliğini, diye söylendi durdu.

Zavallı köylüde eli boş köyüne döndü, güzelce atlatılmıştı, iş görmeyen idealist genç bucak müdürünün üzüntüsü sonsuz­du. Şikayetçi bulunan ve eli boş dönen köylünün devlet idaresine karşı güveni sarsıl­mış, kendi hakkını artık bileği kuvvetiyle almaya çalışacaktı, ya ölecek veyahutta öldürecekti. Başka çare kalmamıştı.

ÇAMAŞIR BEZİNDEN EMZİK

Köylerde garip şeylerle karşılaşmamak imkansızdı. Bir gün Sındıran köyünde öğle üzeri gezinmek aklımdan geçti. Mevsimin yaz olması işime yaramıştı. Vakit öğle üzeriydi kırdan otlaktan koyunlar da yeni gelmiş, herkes daha doğrusu her ev kadını koyunlarının sütünü alıyordu, tozun hesabı da yoktu. Bir kadıncağız koyunları bir yere kıstırılmış, yakaladığı koyunu sağlıyordu.

Avlunun içinde o. koyunlarını sağa dursun kucağında olan çocuğunu da bir tarafa bırakmış, henüz oturmaya başlamış küçücük yavrusunu da koyunların sağıldığı yere bırakmış herhalde evinde çocuğa bakacak kimsesi yoktu. Ağzı yüzü belirsiz, atılmış sünepe kedi yavrusu gibi bir çocuk. Ağzına kirlili bir çaput sokulmuş emip duruyor. Çaputun renginin ne olduğuda belirsizdi. Merak bu ya alıp bakmak istedim ve ağzından çekip çıkardım. Ama çocuk fiyak-fiyak bağırı­maya başladı. Meğerse içine şeker konmuş, çocuk onu emiyormuş.

Annesine temiz bir şey olsa daha iyi olmaz mı diye sordum omuzlarını silkti. NİZANIM (bilmiyorum) diyebilirdi. Ben aşiret dilini bilmemekle beraber ne dediğini anlamıştım. Kendisiyle bir şey konuşmama imkan da yoktu, ne o beni anlar ne de ben onu. bu acı gerçek karşısında ne yapabili­dim? Kusurlu o, anamı asla... bilgisizliğin kucağına kendilerini terketmiş insanlarla karşı karşıyaydım. Acı-acı içini çekmekten başka elinden ne gelebilirdi?

Ağlayan yavrusunun ağzına içi şeker dolu paçavrayı benim elimden alıp yine soktu, tavrı hareketide sen ne karışyorsun diyen insanlarınkinden fark­sızdır. Hemen çocuğun ağzına aynı bezi sokuşturdu. O da sesini kesiverdi. Bu köyde ilk okulda yok değildi. Ama: öğretmeni hakkıyla ilgi gösterdiği yoktu. Fırsat buldukça kasabaya kaçıyor, çocuklar kendi halinde ge­ziyor­lardı. İsteyen okula gelir istemeyen'in hiçte uğradığı yoktu.

Bumsuz Köyü öğretmeni Celal ve Yal­nayak Köyü öğretmeni Hüseyin Yolaçan nerede? Onlarda istedikleri gibi gezebilir­lerdi. Ama memlekete hizmet bunların zevki başka şeydi. Kendilerini zorlayan harici bir tesir de yoktu. Yalnız ve yalnız içgüdüleri mani oluyordu gezmelerine.

Bu, köyde hayli kalabalık bir nüfus topluluğu vardı. İstense belediye teşkilatı bile kurulacak çoğunluk sağlanabilirdi.

İnsanları da çalışkan, zekiydi. Uyuşuk hiç kimse yoktu. Rivayetlere göre Yunanlılar onlara geldikleri zaman su dahi içirmemişler, onlar da karargahlarını başka yerlere nakletmek mecburiyetinde kalmışlar. Böyle bir vatanperverler diyarı burası. Tek kusurları kendilerini ileriye yöneltecek başları eksikti. Kadınlarından Türkçe bilen çok azdı. Köyün ileri gelenleri de kendi çıkarlarından başka düşündükleri yoktu.

ÇALIŞAN ANA

Köyleri devamlı tur sırasında Karasüleymanlı Köyüne de bir gün yolumuz düştü. Konuk severlikleri de diğer köylerden farklıydı. Konuk kaldığım ev sahibesi o, gece bir çocuk dünyaya getirdiklerini öğrendik. Vakitte hayli ilerlemişti. Biraz uyku almak istedim. Kalın yün yatağın içine sele serpe uzandım. Yataklarda çok temizdi. Kahrolası pirelerin taarruzuna uğradım. Üç beş değilki hangisiyle baş edebileyim bunların. Yattığım evin altı ahır üstüde evdi. Sabahı zor ettim. O gece hiç rahata komadılar, pireler. Güneş doğmadan çok evvel kendimi dışarı attım. Ev sahibesi inek sağıyordu. Gece doğuran kadın sabahın erken saatında nasıl olurda inek sağabilirdi. Buna bir türlü aklım yatmamıştı. Doğumuyla çalışma saati arasında henüz 4-5 saat geçmişti. Bizim bildiğimiz en azından iki gün yatmalıydı doğuran kadın. Nihayet ev sahibi yanıma geldi çok neşeliydi, nüfusuna bir ilave etmişti o gece.

Dayanamayarak akşam yengenin akşam doğurduğunu söylemişsiniz. O ise inek sağıyordu yoksa bana bir muziplik filan mı yaptınız diye sual açtım kendisine. Asla öyle şey olur mu? bizim kadın 4 çocuk doğurdu, şimdiye kadar da yalnız çocuk doğarken yatar, hepsi de bu kadar hatta bir çocuğumuzu tarlada ekin işlerken doğurdu, çocuğu sardık birazsonra tırpanı salladı. O öyle bir cinstir, diye güldü. Sırrımı sormaya vakit bırakmadan ilave etti ; gerçi siz sağlık memurusunuz ama bunları bilmezsiniz.

Onun sırrı vardır. Çocuğu biz aldıkını kadınlar bellerine sağlamca kuşağı sıkırlar. Karın boşluğu sımsıkı bağlandımı artık hiç bir şey olmaz. Değil inek sağmak tırpanı salladılarını ekinin dumanını çıkarırlar alimallah demişti. Sizin şehir kadınları günlerce yatıp kalırlar, biz işte böyleyiz. Ben kendisine yatmasını söylesem mazallah kıyametleri koparır, eteğinde bulunan meyvaları döker gibi döküp geçerler işinin başına demişlerdi.

Doğumuna şahit olduğum Türk anasının sağlam yapısını bir türlü unutamadım. Oradan geçtiğim zaman bir çok defalar aynı şekilde beli sımsıkı sarılı gördüm sonrada. Yapıları kuvvetli her şeyleri yerinde tek eksikleri bilgiydi. Eskiden ne duydular ve ne gördülerse onunla yetiniyorlardı. Günümüzün medeni icaplarından habersiz, ileri hamlelerden hiç bir şey duymamışlardı. Okulları da yoktu ama okuyup yazmayan gençleri pek azdı. Din derslerini kendi köylerinde yaşlıları gençlere öğretmişti. Bunlardan başka uzun uzadıya bir şeyler bilmiyorlardı.

İMAM

Çaldağın eteğinde Çalış Köyüne gitmiştim. Geceyi de orada geçirdim. Kaldığım yer köy odasıydı. Haylıda büyük bir oda, köyün imamı da orada kalıyordu. Akşam yemeğinden sonra, muhtarla ikimiz kalmıştık, haylıda dertleşmiştik. İmamın durumunu hiç beğenmemiştim. Mütecessiz haliyle hemen yakalanma korkusu içinde bir hali vardı.

O, yatsı namazını okumaya çıkmıştı. Konuşmamız arasında hocanın nereli olduğunu sormuştum. O da hocayı benim kadar biliyordu. Yalnız adının Ahmet olduğunu bize söyledi o, da kendi ifadesidir. Nüfusunu filan da görmemiş, şive itibarıyla Karadenizliydi. Hakiki ismini bilen yoktu. İki ay kadar evvel bu köye gelmiş, ne bavulu ne çamaşırı, ne başka eşyası bunların hiç birisi yoktu yanında, eşya olarak üzerinde giy-

diği elbiseleriydi. Bir hapishane kaçkının-
dan farksız...

Muhtarı ikaz ettim bu, adamın nereli olduğunu iyice anla sonra başın ağrımazın. Hem de nüfusunu da görmeyi ihmal etme demiştim. Yatsı ezanını okuyan hoca bizim konuşmalarımızı dinlemiş olmalı ki...bir daha geri dönmedi, yatma zamanımız da çoktan gelmişti. Biz hayli sabırsızlandık nerede kaldı hoca diye. Muhtar belki başka bir odaya gitmiştir, siz yatabilirsiniz diyerek yanımdan ayrıldı. Sabah olmuştu, hoca yine görünürlerde yoktu. Sağa sola haber salıp aramışsada bulunamadı. Meğerse o gece kaçmış olduğunu anladık.

Muhtar bu durumu jandarmaya haber verdiğinde; Hopa'da işlediği cinayetten aranan kişilerden olduğunu anlamıştı. Ama iş-işten çoktan geçmişti. Kim bilir Ahmet efendi hangi aşiret köyüne çoktan hoca bile durmuş olmalıydı. Asıl işin acı tarafı Çalış Köyü yıl ortasında hocasız kalmış, bu yetmemiş gibi muhtarda jandarma tarafından hayli sorgu sual karşısında bırakılmıştı. Sonra karşılaştığımız zaman olan bize oldu sen bu işi karıştırırsın diye haber verdim yoksa, oda geçinir gider bizde hocasız kalmazdık diye bana gücenir gibi olmuştu muhtar...

SİHİRBAZ

Sessiz sedasız görünenköylerde neler olmazki... Ne asılzadeler, ne çobanlar saklar bu köyler koynunda. Eski hanedanlardan bile kişilerle karşılaşmak mümkün Yüzel-liliklerden, Ahmet Paşanın oğlu Hamdi Dursun Bereket... bir ilkokul öğretmeni bu zat. Onunlada tanıştık, iyi bir insandı. Hoş sohbet etrafında bulunanları güdürmesini biliyordu. Ahırlıkuyu Köyü öğretmeni olan Bereket tüm bilgi hazinesiydi. Benim diyen din admları onun yanında buyandan çok yavan kalıyorlardı. Ruh çağırma ilmini de iyi bilen hoca Ahırlıkuyu Köyünde vakit geçirmek için sanatını gösterecek olmuş, köyden bir kaç kişiyi bir masanın başına

toplayarak ellerini bastırmış masaya, asıl telaş bu, sırada başlamış. Masa ellerinin altında sallanmaya başlayınca almış bunları bir korku ve panik, yanından çıkan doğruca evlerine koşmuşlar ama sabahı zor etmişler. Sabahın erken saatlarında bir araya gelen ruh seansında bulunanlar soluğu kaymakamın kapısına çalmada bulmuşlar. Bu öğretmeni bizim köyden alın o, bir sihirbaz ve üfürükçüdür. Sihirbazın işi yok bizim köyde illa istemeyiz diye basmışlar şikayeti. Yapılan şikayet üzerine öğretmenin her şeyi, didik-didik edilmişti, üfürükçülük kitapları aranıyordu, yatak odasında ve kütüphanesinde. Garip halli insanın soyadı da garipti; Bereket... Nereden buldun bu bereket adını başka yokmuydu sanki demiştim kendisine.

Hayli güldü. Evet Bereket çünkü hanedana mensup benden başka Türkiye'de kimse yok. Bereketli olmasaydık tükenirdi kökümüz. Büyük aktör belki bunlar bir gün lazım olur diye yalnız beni bıraktı demişti kastı Atatürk'tü. Ona çok inanırdı. Kendisi bir kaç defa divanı harbede gitmiş olduğunu ağzıyla itiraf etmişti. Bir zamanlar kendisini aramadıkları yer kalmamış, orman çiftliğide henüz yapıldığı bir sırada, perişan bir hale düşen Hami Bereket Burada amele olarak çalışmaya başlamış, günün boyuna kazma ve kürek sallıyormuş. Fakat kimse ne olduğunu bildiği de yok. Okuyup yazan bulmak biraz zor, taşeron içlerinizde okuyup yazan var mı diye sorunca: eski yüzbaşı ben biraz bilirim diye ortaya çıkmış. İşçilerin puvantajının tutulmasını ondan isteyen taşeron'a peki demiş. Hami Dursun Bereket'in becerikli bir adam olduğunu, yazı ve uslubunun gayet iyi olduğunu gören taşeron bunun boş bir insan olmadığını anlamakta gecikmemiş, kendisini hayli sorgu sual yağmuruna tutmuş ağzından bir şeyler alamayınca ilk iş durumunun tahkiki için emniyete haber vermeyi ihmal etmemiş. Siyasi polisin yaptığı izleme neticesi durumu tüm çıplaklığıyla mey-

dana çıkınca casusluk ve Gaziye suikaste hazırlık diye idam talebiyle mahkemeye verilmiş, kendisinin iyi savunmasıyla işin içinden çıkmasını bilmiş, çünkü Gazi hazretleri onlar çiftlikte çalışırken bir çok defalar yanlarına geldiğini istemiş olsaymış kürekle bile en şeni cinayeti işleyebileceğini fakat böyle bir şeye katiyyen tenezzül etmeyeceğini, karşı karşıya konuştuklarını Mustafa Kemal Paşaya hatırlatılırsa kendi lehine şahadet edeceğini söyleyince, beraat ettiğini, öğretmenliğini de Gazi hazretlerinin emirleri gereğince almış olduğunu, söylerdi.

Zengini, fakiri, çobanı hatta berduşu (yersiz yurtsuz) barındıran köyler, nice sır küpleri yerler.

Köylerde büyüye, üfürükçülüğe inanan hep yok gibidir. Ama nasılsa masa üzerinde elleri titreyince onları birden ürktümüş, korku tesiri altında, Hami Dursun Bereket sihirbazdır diye nefes nefese onu yakalatmak için şikayete koşmuş olduklarını gülerек anlatmakla bitiremezdi.

Köylerde en kolay geçinen sınıf köy hocalarıydı. Dişi ağrıyan, başı ağrıyan, kırık çıkık hariç, her şey hocanın muskasıyla halolurdu. Sıtmaya yakalananların kollarına, boyunlarına, hatta bacaklarına bile yazılan muskalar bağlanırdı. Kollarına bağlanan iplikler bir çok düğümlü olurdu. Hasta titrerken yapılan düğümler daha da muteber sayılırdı. Bu iplikler daha çok kollara bağlanırdı.

Bazı yerlerde nöbet ateşi içinde kıvranan hasta ateşin tesiriyle uykuya daldığı zaman ondan habersiz üzerine bir kova soğuk su dökerlerdi. Onun tesiri başka olduğunu anlatırlardı. Güya hastanın kendisinden geçmesiyle üzerine dökülen soğuk sudan sıtma korkar, hatta ödü patlamış, bir daha da gelmezmiş hastada ondan kurtulur gidermiş onun da izahı buydu.

Hiç düşünülmezdi ki hasta, o anda deliye döner, korkutulan sıtma değil asıl korkan hastadır.

Doktorlara itibar edilmeyişinin günahı biraz da köy imamlarına aittir. Köylülerin akıl danıştığı kişilerin başında imamlar vardır. Onların bilgileri kıt, öğüt olarak verdikleri vaizler, yalnız günah ve sevap, bir de namaz kıldırmak. Hangi köyde ileri görüşlü bilgili hoca bulunduyorsa o, köyün çehresi değişmiş, kötülükler azalmış, yalan ve hileden uzaklaşmışlar, yaralama ve buna benzer hadiseler pek azdır. Bunda da köylüler kusurlu değil nereden bulsunlar kaliteli hocayı, kendi içlerinden yetişmeyince? Vakit ezanlarını okuyacak adam buldular mı öpüp başlarına koyuyorlardı.

CENAZEDEN KORKAN HOCA

Bir çok köylerin imamları eksikti bunların başında Canımına köyünün hali pek acıydı. Yakın köylere haber salmışlar, tanıdıklara rica etmişler illa bir imam bulmak istiyorlardı. Bu arada bana iş düşmüştü sevdiğim ahbablarım vardı o , köyde. Siz her yeri durmadan gezersiniz, bildiğiniz yerde bir hoca varsa bize salık verde getirelim, vakit ezanlarımız okunmadığı gibi cenazelerimiz olduğu vakit yıkayıcıyı civar köylerden getiriyoruz bu işlerden anlayan birini buluver demişlerdi. Gerçekten çok haklıydılar. Ben de bu ricayı görev kabul ederek, bir tanıdığı salık verdim.

Eli boş, sağa sola muska yazarak geçiren Osman Boyacıydı bu zat. Kendisiyle temasa geçen köylülere imamlığı kabul ettiğini, söylemiş, aradan hayli bir zaman geçmiş olduğu halde Canımına köyündeki işine başlamamış, iş yine bize düşmüştü. Kendi işlerimiz arasında bir de Canımına köyünün imamı mesele olmuştu. Gecikmeden Osman efendiyi bulduk, haylı mahcuptu neden gitmediğini sorduğumda; mazereti hazırды. Namaz kıldırmak, ezan okumak, vaiz etmek pek mühümsenmiyordu ama... İlla cenaze yıkamak... Bunuda erkekçe itiraf etmişti. Ölüden korkuyormuş, meğerse ondan vazgeçmiş imamlıktan. Vazgeçmiş değil kaçmış Canımına köyünden.

Köylüler hesabına bende ricada bulundum ama nafile trenden ürken manda misali bir defa korkmuş ölüden geri dönermi gayri... Osman hocaya benzer nice hocalar aranır köylerde, ama bulmak güç onlarıda. Bilgi veremediğimiz köylülerden pek çok şey istemeye hakkımızda olmasa gerek. Hükümet el uzatmaz içlerinde bulunan zenginler gözlerinin açılmasını istemezlerse elbette cenazelerini yıkayacak hoca bulamayıp, heba olup gidecekler.

BU OCAK TÜTECEK

Ağa halanın köyündeyim. Bende kendisine ağa hala demiştim. Bu, köy okadar büyük sayılmazdı. Fakir kişide bulmak mümkün değildi. Oranın hakimi Ağa halaydı, kim kimi ezebilirdi buna imkan yoktu. Haksız olanlar korkar köyünde yaşayamazdı. Köyün ağalarından sayılan Hıdır Bey Ağa halanın yeğeniydi. Onun da civarda hatırı sayılırdı. Ama halanın yanında çok geri plandaydı. Sayısız para sahibi insandı ama faiz onların yapacakları iş değil, yaptıkları yardımları insani duygularla yaparlardı. Gençliğine rağmen, şımarıklığını gören yoktu. Zatende yapamazdı çünkü Ağa hala buna fırsat verecek insan değil.

Hıdır bey ağabeyisinin oğluydu. Kendisini büyüten halası olduğu için yapılacak küçük bir hatası en büyük namkörlük olurdu.

Hayli köklü bir ailenin kızı olan hala milli mücadele yıllarında genç ve güzel bir kız. Civar köylerden nice ağaların oğullarından dünürler gelmiş onunla evlenmek istemişler ama nafile onun yapılacak bir çok işleri vardı. Baba yok, diğer oğlan kardeşler vatan vazifesinde, evde iş görecekimse yok. Erkek olarak tek Hıdır var koskoca mülkte, küçük yeğenin işlere gücü yetmez. O da evlenip o, mülkten çıkarsa baba ocağını kim tütürecek, bunların hepsini hesap eden hala gelen taliplerini yüz geri edip reddediyor. Yiğeni ne zaman büyütüp işine gitmeye başlarsa ondan

sonra evlenme işini düşünceğini söyleyip tüm umudunu yeğeni Hıdır'a bağlıyor.

Askere gidenler bir daha geri dönmiyor. Halada böylece bunların yerini tutuyor. Evlerinde konuk olarak bir gece kalmıştım. Tarlaya gidecek işçi, sürüleri yaymaya gidecek çoban ondan direktif alıyordu sabahları. Gerçi yeğeni de artık çoluk çocuk sahibiydi ama kendisini yetiştirmiş olan halasının bir dediğini iki ettirmezdi. Onun yanında kumandanın yanında duran er gibi tavrı vardı.

Konuk olduğum zaman bazı köylülerde yanımıza gelmişlerdi. Hala bunların hepsinden otoriter. Deri postların üzerinde otururunda bile ağalığı her haliyle belliydi. Memurbey evladım demesi yalnız ağalık değil ayrıca anne şefkatiydaydı. Kokar köyünün en büyük ablası olduğu için büyük küçük herkes hala diye hürmette kusur etmezlerdi.

Emirdağından bir kaç hane gelip bu köye yerleşmişler. Orada icarla tarla tutmuş, çiftçilik ediyorlardı. Onlar dahi hiç yabancılık çekmezlerdi orada, diğer köylüler hiç bir şey deyemezlerdi onlara, güvenleri halaydı, bizlere kimse bir şey diyemez çünkü burada hala var kim haksızlık eder bize demişlerdi.

İsmi bile öğrenemedim, bildiğim ve öğrene bildiğim ağa halaydı. Ben de hemcik bu adı sevdim kendisine hala diye hitap etmiştim. Baba ocağını tütürmek her babayiğidin karı değil, her şeylerini yitiren nice erkekler görmüştüm. Bir gün gelmiş elin kapısına ırgat durmuşlar. Ama Ağa hala öyle mi?.. Bunca zengin kapılardan evlenme teklifi alan hala erkekçe vazifem bitmedi kardeşlerimin geride bıraktığı öküzleri yüz üstü bırakamam, diye vazifesini yaptığına kani huzur içinde yaşayan insanlara has grurla yaşıyordu.

Nice atsız kahramanlar dolu şu, Anadolunda, kaç defa burayı görmeyi arzuladım ama bir türlü de yolum düşmedi o tarafa. Kuş uçmaz kervan geçmez yerlerdi oraları.

O, civara kurulmuş bulunan köylerin de atları biraz garipti. Konakgörmekçipir, Konakgörmesagir... Adı üstünde köyler bunlar hakikaten ne gelen var ne de uğrayan kır çöllerin yüzünde onlara. Yalnız benim gibi ay başında daireye rapor verecek memurlar uğrar, mecburen. Ayrıca özel idare ve maliye tahsildarları da para koparmak için ziyaret ederlerdi. Gelen giden az olmakla onlar hayatlarından memnun görünüyorlardı. Rahatsızlık bizlerden geliyordu. Sağlık memurları yapılması lazım gelen şeyleri tembih eder olacak veya olmayacak şeyleri sayıp dökerdi. O, kadar mühümsenmezdi. Parayla değil ya boş laf dinlemek, isteyen yapar istemeyen yapmaz, karşılığı cezada yok. Ama tahsildarlar böyle mi?...

Sayım paralarını veremeyenlerin çobanlarıyla malları sürülüp götürülüyordu. Onların tabirleriyle sivri sineklerden daha çok tahripkardı tahsildarlar. Sinekler odalara girince biraz tezek tütürmek kafiydi. Ama tahsildarları ürkütecek bir şey bulunmazdı. Yalnız ve yalnız verecekleri paralar onları susturabilirdi. Alay olsun diye bazı eksik olmasınlar bizim hatırımızı sayıp gelirler, biz şehre gittiğimiz vakit yanımıza uğrayıpta bir kere olsun hatırımızı sormazlar diyerek sitemden de geri kalmazlardı.

Köylerin yüzde doksanı hiç de sihihi değildi. Bunların da bazı sebepleri ortada. Büyükçe köylerde yaşayan bazı sivri akıllı geçinenler, bir kaç kişi birleşip yayla evi diye kurdukları yerleri sonradan köye çevirmişler, kendi çocuklarıyla sekiz on hane kadar olunca yolunu bulup birde mühür kazıtıp, yaylayı kolayca köy yapmışlar. Buraya ne öğretmen göndermek mümkün nede bundan başka basit bir köy bekçisi bile bulundurmaya adet edinmemişler. Bekçi tutulsa dahi ileri gelen ağanın hizmetinden başka hiç bir işe yaradığı yoktu. Hiç yoktan meydana gelen küçük köylerin kalkınmasına da imkan yoktu. Bir çok mera ihtilafları, benzeri akla gelmeden çirkin

hadiseler, çıkarken bazı idarecilerin de işine geliyordu onların ihtilafları.

İSKANCILAR

Üzücü ama gerçek bir olaya parmak basmamakta haksızlık olur. Sındiran Köyünden ayrılan Sığırcık yaylası diğer adı ile Çiftlik, bir gün köyün ağalarından birisinin telaşı hayli merak çekiciydi. Benden de pek saklamazlardı gizliliklerini, öğrenmekte güçlük çekmedim, zaten sağlık memurlarını pek adam yerine saydıkları yoktu belki ondan açılmış olmalıydı. Çaba ve telaşı hayli hayli düşündürücüydü. O, gün Ankara'dan beklenmedik, sessizce bir taksi ile misafir gelmişti Sığırcık Çiftliğine.

Gelen bu kişiler oranın pek yabancı sayılmaz olmuşlar sık-sık uğradıkları anlaşıyordu. Kuş uçmaz kervan geçmez yere iyiden iyiye ayakları alışmış artık. Çiftlikte güzel bir yer olmaya güzel, elden kaçırılacak yer de değildi. 30-40 nüfusun üstünde de değildi orası. Asıl korktukları da buranın doğru dürüst tapularının bulunmayışı, iskancıları şımartmış, sahiplerini de hayli üzümüştü. Sağlam kapıyı bulan iskancıların arayıp bulamadıkları fırsat ellerine geçmişti. Bikere cepleri hafifledikçe buranın yolunu tutar olmuşlar. Her gelişlerinde başka başka bahaneler, Bakanlık bizi sıkıştırıyor ama yine de bizim elimizdedir bu iş siz bilirsiniz? diyerek açık kapı da bırakıyorlardı. Çiftliklerin sahipleri aramız elimizden çıkmasın diye elinde avucun da ne kadar para varsa, onları kolayca başka ceplere aktarmış, bir gün çok sıkıntı içinde kıvranıyordu. Para da bulamamış, az çok biraz paracık devşirebilmiş ama bir türlü onların göynü olduğu yoktu. Pazarlık mal alıp satımından daha da mühimdi. Hiç bir şeyden korkusuzca açığa soyuluyorlar, onlar da nalet olsun kabilinden diyerek her dafaki gelişlerinde çiftlik sahiplerine satıldığı kaçınılmaz bir olaydı.

Kurulan çete çok iyi çalışıyordu. Haymanada bulunan hiç bir şeyden habersiz evi yeri hiç bir şeyi olmayan saf göçmenler alet edildiklerinin farkında bile değildi. Bunların ileri gelenlerini orada bulunan memur insafsızca alet adiyordu. Sizin için en iyi yer Sındıran Çiftliğidir. Hemen bir pulsuz dilekçe getirin ben Ankara'ya yazayım hem de sekiz on kişi birleşin Sığircık Çiftliğine bakın kaç hane barınabilir orada der. Kimi arabayla, kimi yaya yola düşen göçmenler doğruca Sındıran Çiftliğine giderlerdi. Onları gören asıl sahipleri düşerler telaşa ya Haymanaya veyahutta doğruca Ankara'ya baş vururlar. Avlar bu defa ayaklarına kendileri gelmiş, bıyık altından gülererek siz bize bırakın bu, kısmı demeleri kafi geliyordu. Muhacırları oyalama, ötekileri yolma iki üç sene sürüp gitti.

Çeteler hayli tüğlendi, göçmenler ezildi de ezildi. Çiftlik sahipleri iki üç yıllık kazançlarını böylece heba etmişlerdi. Hem de nasıl geceli gündüzlü huzursuzluk içinde.

Bir gün çiftlikte Halit ağada konuktum, vakitte hayli ilerlemişti, bir tahsildar yanında bir de jandarma ile çıka geldi. Sabahleyin sakın malları kıra götürmeyin, yarın satışa götüreceğiz demezler mi? Parayla oynayan ağaların sayımlarını ödeyecek paraları bile kalmamıştı. Ya göçmenlerin iki üç seneleri heba olmuş, ne millete ne de kendilerine faideleri olmamıştı. Ustalıkla yapılan resmi çetecilikten ne Sığircık Çiftliği sahipleri ne de göçmenler haberdar değildi. Bu acı gerçek karşısında irkilme-
mek elde değildi.

Halit Ağa parasızlıktan mallarının satışa çıkarılmasına mı yansın yoksa sayılı itibarının kırıldığına mı yansın, şaşkınlık içinde çırpırırken, içini dökmekten çekinmeyerek, iki üç yılda üç defa çiftliği becerikli iskancılardan satın aldığı bağırarak haykırmıştı. Kapısında bir çok çoban ve işçisi bulunan adam kendisi el kapısına düşecek duruma getirilmişti. Asıl acı tarafı kimse-

den parada istemeye yüzü kalmadığını başkasının kapısında da ırgat kalsa kimse iş vermeyeceğini de sözlerine eklemişti.

Köylülerin bazı garip espirileride vardı. Hükümet mücadele sayesinde bizleri sivri sinek derdinden bir derece olsun kurtardı, ama resmi soyguncuların elinden bir türlü kurtaramadı. Kendi arzumuzla biz buraya 15-20 hane göçmen yerleştirilmesini istedik. Nedense buna bir türlü yanaşmadılar, sizin yerleriniz Sındıran köyündedir, oraya gideceksiniz burayı olduğu gibi boşaltacaksınız diye direkte adamlar, mecburduk onların dediğine boyun eğmeye, şimdide sıkıntıların içinde bocalayıp duruyoruz, yoksa bu kadar pahalıya mal olacağını bilmiş olsaydım, verdiğim paralarla iki çiftlik alabilirdim. Ama oldu bir kere, tuteper kaldık eş ve dost içinde diye sızlanmıştı.

EVLENME VE ÖTESİ

Bazı köylerde kavgaların sonu ne gelir ne de tükenir. Müzminleşmiştir adeta. Evlenmelerin tesiri büyüktür bu işte; husumetler, kinler kendiliğinden körüklenip gider. Bunun psikolojik tesirleri küçümsenmemelidir. Öyle köyler vardır ki akraba olmaya kız bile vermezler. Bir çok köylerimizin durumu böyledir. Amcalar, dayılar, halalar, hatta iki kardeş çocuklarını bir biriyle karı koca ederler.

Bilhassa zengin ailelerde bu kısım daha çok görülen olaylardır. Ailemizin içine yabancı girme korkusu, servetlerini başkası almaması içindir. Akrabalar arasında zincirleme evlenmeler, doğacak çocuklar üzerinde de menfi tesirleri az değildir.

Yıllarca aynı çatı altında büyüyen, sonunda karı koca olmaları, çocukluktan kurtulup bir yatağa girmeleri ilk günlerde aralarında geçimsizlik başladığı görülen vakalardandır. Aynı evde bir biriyle dögüşe-dögüşe büyüdüklerinden, bir anda evliliklerini unutmuş, küçük yaşlarını yaşar gibi, birbirlerini hırpalamaktan çekinmezler. Onun neticesi çoğu zaman ayrılmaları

görülen şeylerdendir. Her ikisinde akraba çocuklarıdır bunlar.

Mahkemeye baş vurulsa kim-kimden şikayetçi olacak. Ağzının üstü bıyık altı sakal. Kan ayrımları zaten yok. Bunlar çok görülen şeylerdi. Aslında tek çatı altında kişilerdir bunlar. Bu, yüzden bir çoklarından doğan çocuklar kör, topal, akla gelmedik hastalıklarla doğarlar.

Bunun daha fecisi kabarık nüfuslu köylerde iki akraba zümresinin türemesi, çözülmeyen kör düğüm. Ufak bir bağ ihtilafı iki gencin veya iki çocuğun döğüştü, hatta iki ayrı akrabasının köpeklerinin birbiri ile boğuşmaları bir köyü bir birine katmaya kafi geliyordu. Bunların haricinde çekemezlik daha da vahim hadiselerin doğmasına sebep oluyor, bu kısım en enteresan tarafı. Biz, siz davasından başka bir şey değil...

Küçük yaşlardaki çocukların bellerine yerleştirilen tabancalar, karşı tarafa meydan okumalar, bikere başladımı? sonu malum artık. O, köyde sıkı yönetim kendiliğinden başlar. Bir birlerinden korktuklarından sular kararı mı her iki taraf dışarı çıkamaz olur. Yirmi yaşından aşağı çocuklara azmettirmek suretiyle cinayet işlettikleri en göze çarpan kısımır.

Birisi ebediyen aralarından ayrılmış toprağa girmiş, diğeri genç yaşında hürriyetinden edilmiş. Tabiatın verdiği güzelim güneşi parmaklıklar arasında başını yukarı kaldırdığı zaman görür. O da böylece heba olup gider. İşler güçler terk edilmiş, avukat ve mahkeme kapılarını aşındırırlar artık.

Her iki tarafın şahitleri sürü ile gelir gider, ama yalnız işlerine geldiği gibi konuşurlar mahkemelerde. Adalet mekanizması çıksın işin içinden. Asıl korkunç tarafı : Adam yaşı küçüktür üç- beş yıl yatar bende bakarım orada ona nasıl olsa bir af çıkar oda kurtulur gider, çıktıktan sonra da kimse ona yan bakamazya kılına dokunana meydan okur diye genç dimağlara bilmeyerek kötülük tohumlarını ekenler eksik değildir.

Buna benzer olaylardan sonra kurtulanlar çoğu zaman köylerini terketmişlerdir. Köyünde kalsa ya ölecek yahut tekrar bir başkasını öldürüp yine zındana girecek ve hürriyetini kaybedecek elini kolunu sallaya sallaya gezmesine imkan kalmamıştır artık. Öldürülenin ya kardeşi veyahutta en yakını beline astığı silahıyla onu durmadan izler eline serbest bir yerde geçtimi ne olursa olacaktır ve kan davası başlamıştır bile...

Yeterki eline fırsat geçsin. Bunuda yaptırın yine cehaletleridir. Gelde anlat bu insanlara bunu.

Bazı Türk kollarının adetlerine göre yedi göbek ayrılmadan evlenmeler sureti katiyede yapılmaz, bazı yerlerde buna hiç ehemmiyet vermezler din nasıl olsa buna cevaz vermiştir ne diye akrabalar bir biriyle evlenmesinler der. Akraba ile evlenmeyen köylerde yaralama ve ölümler gibi vakalar biraz daha az bulunur. Ama bunlar azınlıkta kalırlar.

Akraba ile evlenmelerin men'i kanun yoluyla olmayacağına göre; ilgili Bakanlıklar bastıracakları broşürler ve din adamlarının vaizleriyle geç de olsa bir işin önüne geçebilirler. Ama nerede bu işlerle uğraşacak teşkilat bizde?

Yıllar yılı sürüp giden köy kavgaları ve kan davaları, kanunlar yoluyla cezadan evvel yetiştireceğimiz nesillere bu terbiyeyi verebilesek. İstikbalde milletce kötü adet halini alan dertten elbette kurtuluruz.

Olan bu tedirginlikler tek taraflı değildir. Her iki taraf için şartlar aynıdır. Yaz günleri gençler, koşum hayvanlarını kendileri yayar. Kırlarda kepenek içinde yatarlar. Düşmanı olanlar varsa geceleri kırdı gözlerine uyku girmez, eli silahının tetiğinde sınır muhafızları gibi sabahlar. Ufak bir sezintiyle karşılaşırsa hiç kim olduğunu bile sormadan silahını ateşler, ki ağır bir ezinti içindedir gece boyunca.

Kan davası ve husumetli olmayan köylüler için böyle değildir. Onlar yalnız vahşi hayvanlar için silah bulundururlar. İlk-

baharın otlaklarında yatıp kalkanların keyfine değme...Sular karardımı, hangi sürüde tavlı kuzu bulunur, çobanı nasıl olsada uyutsak bir kuzu gömmesi yapsak diye onu düşünürler. Çoban köpeklerinden pek korktukları yoktur zaten köpekler ısırılmazmış onları, onların enteresan usulleride var.

Kuzu çalmağa giden genç anadan doğma soyunup çırıl çıplak sürünün içine girer. Çoban köpekleri ne kadar yavuz olursa olsun sürünün içinde çırılçıplak gezen adama katiyyen ses çıkarmazlarmış. Hatta hiç te ilgilenmezlermiş hayvanlar. Çoban uyumaz da ayakta ise gözüne kestirdiği kuzuyu yakalar, otları hayvanı oracığa ayaklarını bağlar, kendiside biraz ileriye uzan verirmiş otların içine, sürü biraz uzaklaşınca hayvan oracıka kalır ondan sonrada alıp giderlermiş. Avcı avını avlamıştır artık. Sırtladığı gibi tavlı kuzuyu arkadaşlarının yanına kolayca götürür.

Pişirme işide hayli enteresan, daha evvelden kazdıkları bir kuyunun içinde yakıtıkları tezek ateşlerini çıkarıp, bol suda yıkanan etler tekrar derinin içine konup, kızgın çukurun içine konur üzerinde tekrar bir tezek ateşi yakılır bir birbuçuk saatta fevkalade pişen kuzu çıkarıldımı yimeye sıra gelmiştir. Derinin içinde et gayet lezzetli derinin yalnız üzerindeki yünler kavrulmuş. Ama derinin içinde buram buram kokan kuzu gömmesi denen yemekde hazırlanmıştır. Yemesine de doyumlamış hani bu yemeğin.

Bu işleri yapanlar anlatmakla bitiremezlerdir bunun tadını köy odalarında. Ama keçi yavrularından şikayet ederlerdi. Bir keçi yavrusu yakalayacak olsalar, bağra bağra kıyamet koparırmış o, hayvanlar. O, bakımdan kuzuları avlamayı tercih ederlerdi. Keçiler nalet yaygaracı hırçın olurlarmış. Onu yakalar yakalamaz olduğu yerde boynuna bıçağı dayayıp gık dedirtmemek lazımmış. Aksi halde hemen ele verirmiş hırsızlık edeni. Onun için bu işi iyi bilenler

bilmeyenlere ders mahiyetinde anlatırlardı. Bu hikayeleri anlatırlarkende zevkleri sonsuz olurdu. Gülerkende kulaklarına vurırdı ağızları. Kim çok kuzu, koyun çaldıysa en çok öğünende o olurdu. Çırılçıplak soyunan kişinin üzerine gelen çoban köpeğinin sessizce sıvışmasına hele bayılırlardı gülerken. En çok hoşlarına giden hayvanın kaçmasıydı. Baharın tadını asıl onlar çıkardıklarını söylerken yaşlılarda içlerini çekerlerdi. Bu, işi hiç ayıpladıkları yoktu. Bazı ihtiyarlar bu işe bal da ilave ederlerdi. Kuzu gömmesinden sonra balında bulunması şart olduğunu söylerdi.

KOVAN ÇALINMASI

Kuzu gömmesini anlatırlarken yaşlı köylü başından geçen bir olayı nakletmişti. Her şeyin inceliğinin bilinmesi lazım. Koşu hayvanlarını kırdan otlatırken kuzu gömmesinden sonra keyfleri tam olsun diye bir de kovan çalmayı kafalarına koymuşlar, iki kişi köye gidip eskiden gözlerine kestirdikleri bahçeden kovani sırtladıkları gibi malların yanına doğru yol alırlar.

Birisi sırtındaki ceketini çıkarıp kovani sarmayı ihmal etmez. Otlak yerindeki çeşmenin başına kadar gelirler. Artık kovani suya tutmak için ceketini üzerinden alır. Meğerse kucakta sallanan kovanın içindeki arıların yaridan fazlası ceketinin içine düşmüş, karanlıkta hayvanlar kovani sarıyoruz diye hırsızın her tarafını sarmaz mı? Kondukları yeride ısıyorlarmış. Çünkü iyiden iyiye hırçınlaşmışlar. Canı yanan adam ihtiyatsızlığın cezasını çeşmenin oluşuna elbiseleriyle kendisini atmakla ödemiş.

Bal yemekten vaz geçip canını güç kurtarmış, zehirlenmekten. Bereket versin çeşmenin oluşu suyla dolu bulunmuş. Yoksa kovan çalmak hayatına mal olacaktı. Bir hafta köye gitmeyip şişlerinin geçmesini kırdan beklediğini anlatırken o, anı yaşar gibi heyecanlıydı. Gençlere de

sakın çocuklar ihtiyatsızlık etmeyin yoksa kırlarda haftalarca benim gibi kalırsınız. Çeşmenin oluşu dolu olmasaydı, daha o zaman adım çoktan unutulacak veyahut arılarla yaptığı savaşta yenilgiye uğrayan arıların şehit ettiği Ahmet zavallı Ahmet derlerdi. Üstelik çoban çeşmesi yanına gömer ayak ve baş ucuma yazısız birer taş dikerlerdi.

Gelen geçende bir dua okurdu, ne bilsinler kovan çalıp arıların zehirlediği Ahmet ağanın orada yattığını. 20-25 yıl sonra mezarının yanında yetişen çalya salkım saçak eskiler, iplikler bağlanıp, kurbanlar kesilir, adaklar icra edilir, çocuğu olmayan veya yaşamayanlar o zaman bizim isimsiz taşlarımızdan kim bilir ne kadar bağı yanık insan medet umardı.

İkizceli Ahmet Ağanın sohbetini köy odasında bulunanlarla beraber bende dinlemiştim. Kendisine mahsus çok iyi espirileri vardı. En fazla heyecan uyandıran hikayeleri naklederdi. Yeni düğünleri hiç beğenmezdi. Kendi gençliğine konuyu aktarır, avrat oynatılmadan yapılan düğünleri ölü evine benzetirdi. Tahsildar Mevlüt efendi ile bir araya geldiler mi? Genci ihtiyarı etrafımı sarardı, ikisi arasında birleşemedikleri nokta, kuzu koyun ve arı çalmayı Mevlüt efendinin küçümsemesiydi.

En azından at çalınmasını doğru buluyordu, Ahmet Ağada ona hak veriyordu. Çünkü ben yürüğüm sen ise Çerkezsin, siz at çalmaya alışkınsınız, biz ise koyun kuzu çalmaya alışkınız sizin kadar büyük işleri yapamayız, bununla beraber Allah kimseyi gördüğünden ayırmasın der, amin de demeyi eksik etmezlerdi. Ama köy odasının içinde bulunanlar onların bu, sohbetlerine bayılırlardı gülmeden.

ÖRDEKGÖLÜ

Haymana ve civarı köylerinde gezen kim olursa olsun taban tabana zıt mizaçlı insanlar ve yerler görecektir. Ördekgölü deyince burası göl sanılmasın, medeni bir

köy burası. Gerek erkeklerinin ve gerekse kadınlarının giyimleri en azından bir kasabalı gibidir. Evlerinin içi dışı tertemiz.

Her ev sahibi yalnız avlularının içini değilde dış sokaklarını bile süpürürlerdi. Bağ-bahçe yetiştirilmiş, zengini, fakiri hepsi aynı derecede geçinir gibiydi. Kavga gürültü gibi huzursuzluklar görünmeyordu bu köyde.

Öz köyleri dediğimiz, Balçıkhisar, Bal-talin, Bostanhüyük, Sebilibala, Sebilisüfla, Yenicik, Yergözü köylerinin çekilmez ağır pis havasını, ağaların haksızlığını düşündükçe Ördekgölü Köyü cennet gibi yer unutturuyordu, o köyleri.

Oranın ağası Ramazan ağa Bumsuzlu Halit efendi kadar muhterem insandı. Bu, köyde ne sinek ne pislik, hoş gitmeyecek bir taraf yoktu. Yakacaklarını bahçelerinde yetiştirdikleri ağalardan tedarik ediyorlardı.

İleri düşünceli insanların toplandığı bu köy, iç açıcıydı. Gerçi orada da okul yoktu ama okuyup yazmayan kişi bulmakta biraz zordu.

Tümünü gezdiğim (Yüzonsekiz) parça köyde kokladığımız tezek dumanı burada yoktu. Buram buram kırları kekik, evleri ve bahçeleri çiçek ve meyva kokuyordu.

- SON -

ZERDÜŞT DİNİNİN ÖZELLİKLERİ

Ferîdün

Zerdüşti dini hakkındaki bilgilere kaynaklık eden temel kaynak, Zerdüş Dininin kutsal kitabı Zend Avestadır. Tabii, buna Akamenidler ve Sasaniler döneminde kalma bilgiler ve Yunan, Ermeni ve Arab yazarlarının aktardıkları bilgileri ekleyebiliriz.

Zend Avesta, tarihi süreç içinde çeşitli biçimlerde telafuz edilmiştir. Bilinen en eski adı **apastak**: Pehlevicede temel anlamına gelmektedir. Sasaniler, bugünkü **Zend Avesta** olarak bilinen kutsal kitaba **apastay** diyorlardı. **Zend Avesta temel bilgiler** anlamına gelmektedir. Zend Avestanın 21 bölümünden oluştuğu söyleniyor ve büyük bir kısmının Büyük İskender tarafında yok edildiği iddia ediliyor. Şu anda elde bulunan **Zend Avesta**, yakımdan geri kalan ve Sasaniler döneminde (M.S.226-650) sözlü olarak bilinen parçaların yazılı duruma getirilenidir. Sasanilerin resmi devlet dini, Zerdüştlüğün başka bir ismi olan Mazdazizmdi. Sasanilerin, ikinci halife Ömer döneminde 642 yılında arablara Nehavent savaşında yenilmesiyle, bölge halklarının müslümanlığa zorlanması ile birlikte, Zerdüştlük gerileme dönemine girmiş ve taraftarlarının büyük çoğunluğu müslümanlığı kabul etmeye zorlanmıştır. Müslümanlığı kabul etmeyenler, ağır baskılara maruz kalmış veya yurtlarını terketmek zorunda bırakılmışlar. Yurtlarını terketmek zorunda bırakılanlar, Hindistana sığındılar. Hindistana göç edenler, Bombay yakınlarına yerleştiler. Ve bunlar hala bugün zerdüşti

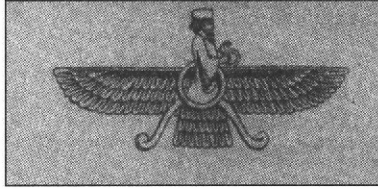
dinine bağlılıklarını sürdürmektedirler. Ateşleri sürekli yanar. Her gün güneş batımında yüzlerini güneşe çevirerek şöyle seslenirler; **Humata - Hakhata Hvešta** -. Yani düşünce iyi düşünülün -söz iyi söylensin- iş iyi yapılınsın.

ZEND AVESTA Gathalardan (İlahi) oluşmaktadır. Avestanın yazıldığı dil hakkında bir bilgi mevcut değildir. Bundan dolayı Avestanın yazıldığı dile Avsta dili denilmektedir. Bugün elimizde bulunan Gathalar Sasaniler döneminde Pehlevinceye çevrilmiş gathalardır.

Avesta çeşitli bölümlerden oluşmaktadır

en önemlileri:

- a-**Yasna**
- b-**Yaştlar**
- c-**Visparat**
- d-**Vendidad**
- e-**Küçük Avesta**

Zerdüşti dininin temelini

oluşturan düşünce, Medleri oluşturan kabilelerden olan magilerin ikizler mitolojisi Zervanizmdir. Zervanizm dualizm prensibine dayanır. İkizlerden biri iyiliği diğeri de kötülüğü temsil eder. İyiliği **Spenta Mainyo** kötülüğünde **Angro Mainyo**. Gün-lük yaşamda iyilik aydınlığın kötülükte karanlığın sembolüdür. Tabii Zerdüşti dini sadece Zervanizmden kaynaklanmamaktadır. Kendisinden önce var olan arilerin mitolojisinden ve dinlerinden etkilenmiştir. Aslında Zerdüşti dini ondan önce varolan bütün dinlerin ve mitolojilerin bir bileşimidir. Bunların başında Zervanizm ve Mitra dini gelmektedir. Zerdüşti dininin ortaya çıkmasındaki en önemli faktör kendisinden

önceki dinlerin yerleşik düzene geçen Zerdüştün içinde yaşadığı toplumun, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermemesidir. Yerleşik kültür yeni ahlaki ve etik düzenlemeleri zorunlu kıldığı içinde dinde reformların yapılması zorunlu olur. Özünde, Zerdüşt dini Mazdaizm, dağılık olan ari aşiretlerini bir araya getirmek ve birlik sağlayarak kendilerini yani ari aşiretlerini rahatsız eden göcebe turan kabilelerine karşı bir birlik oluşturmanın ideolojisidir. Çünkü: Zerdüştün yaşadığı dönemde birlik-telikler dini temel üzerine kuruluyordu.

Zerdüşt dini üç esas prensipten oluşur.

- 1-Monoteizm (Tek tanrıcılık)
- 2-Dualizm (İkicilik)
- 3-Eskatoloji (Ahiret)

Monoteizm: Ahura Mazda tek ve en büyük tanrıdır. Adil düzenin (AŞA) kurucusu ve us tanrısıdır. Ahura Mazdanın altı tanede yardımcı bulunuyor. Bunlar ölümsüz ilahlardır (Ameşa Spenta). Bu ilahlar özünde her biri Ahura Mazdanın hususiyetlerinin kişileştirilmiş biçimleridir.

Aşa-Adil Düzen. İyi insanların davranışları Aşa tarafından düzenlenir. Sosyal ve dinsel yaşamın iyi düzeni ve evcil hayvanların iyi bakımı. Aşa'nın karşısı yalandır.

Vohu Manah: İyi düşünce. Adil düzenin ve kutsal kuralların (razan) öğreticisi ve arınmış yaratıcı öz. Vohu Manah aynı zamanda ateşlede ilgilidir ve güneşin ışığıdır. Kürtlerin ateşe önem vermelerinin altında yatan asıl gerçek, ateşin güneşin yer-yüzündeki sembolü olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Kürtler, güneşi yaratıcı ve tanrısal bir güç olarak gördüklerinden dolayı onu kutsar ve adaklar adarlardı. Kürtlerin, yaşadığı dağlık coğrafya gözönünde tutulursa, güneşi kutsalmaları çok dağaldır zira güneş olmadan ne tarım nede hayvancılık yapılırdı. Kürtler, güneşi canlılığın ve yaşamın kaynağı olarak görüyorlardı.

Armaiti: Uyumlu huy (Dindarlık ve Bilgelik). Bereket ve otlak alanlarla ilgilidir.

Armaitinin bereket tanrıçası Aşi ilede ilgisi bulunmaktadır. Burdan hareketle Armaiti için bereket tanrısında denilebilir.

Kışatra: Doğa üstü güç (semavi ve dünyevi) ve bu gücün korunması için mücadele eder. Özellikle kötülüklerle ve yalana (drug) karşı mücadele eder.

Ameratat ve Huarvatat: Her iki ilahta Gathalarda sürekli beraber anılır. Ameratat ölümsüzlüğü Huarvatat sıhhatin ilahıdır. Her ikisi aynı zamanda su ve bitkilerle ilgilidir.

Dualizm: Zerdüşt dininin temel özelliklerinden biridir. Dünyayı iki kuvvet idare ediyor. Biri iyilik diğeri kötülük. Yalan (DRUG) ve adil düzen (AŞA). Ruh ve beden. İyiliği Spenta mainyo kötülüğünde Angra Mainyo temsil ediyor. Aslında dualizm, kötülüklerin kaynağını açıklamak için varılan mantiki bir sonuçtur. Mademki, us tanrısı Ahura Mazda bütün iyiliklerin yaratıcısıdır, o halde bu kötülüklerin kaynağı nedir sorusuna bir cevap bulma ihtiyacında doğmuştur. İnsanlar, iyiyi ve kötüyü seçmekte özgürdüler. Buda ahlaki olarak insanları bir seçime zorlar. Bunu, Zerdüşt Kral Viştaspaya şöyle açıklar: insan iyi ve kötüyü seçebilmek için özgür irade ile yaratılmıştır. İyiliği ve kötülüğü seçmekte serbesttirler. Dualizmen doğal bir sonucu olarak mukafat ve ceza gündeme gelir. Zerdüşt burada hesap günü olan ahiret (Eskatoloji) ile açıklar.

Eskatoloji: Özgür irade ile yaratılan insan, hesap günü yaptıklarında sorumlu tutulur ve buna göre cezalandırılır veya mükafatlandırılır. Ahiret günü, bütün insanlar erimiş maden ırmağında hesap vermek için geçerler. Dinin kurallarına uygun yaşamışlar ılık bir süt ırmağında geçercesine erimiş maden ırmağından geçerler. Günahkarlar da yanarak cehenneme girerler. Hesap günü birde insanlar Cinvat Köprüsünden (Cinvat Peretu) geçerler.

Köprü yeryüzünden semaya giden bir yoldur. Buradan cennete yolculuk yapılır. Aşanın (Adil düzen) belirlediği kurallara

göre yaşayanlar için, köprü rahat bir yol olur ve sonsuz ışık alemine kavuşurlar. Ruhlar şarkılar evinde (Garo Demana) Ahura mazda ve Ameşa Spentalarla (Kutsal Ölümsüzler) buluşurlar. Kötü ruhlar için köprü kıldan ince kılıçtan keskinleşir ve kötü ruh köprüden yuvarlanarak cehenneme düşer. İyi ruh, köprüden geçerken kendisine Ateş, Mihr ve iyi rüzgar eşlik eder.

Eskatoloji ile ilgili birde Mehdi düşüncesi vardır. Mehdi Saoşyant dünyayı kötülüklerden kurtaracak kurtarıcıdır. Kimi otoritelere göre, Saoştyan Zerdüştün kendisidir ve bu düşünce Magalar tarafında geliştirilmiştir.

ZERDÜŞTÜN KİMLİĞİ

Zerdüşt Medleri oluşturan kabilelerden biri olan ve ruhban bir kabile olarak değerlendirilen Magi kabilesinin bir üyesi olarak dünyaya gelir. Zerdüştün yaşadığı dönem için kesin bir tarih saptamak zor. Kimi otoritelere göre M.Ö. 1000 ile 600 yılları arasında, kimilerine göre M.Ö. 660-583 yıllarında yaşamıştır. Zerdüşt Maga aşiretinin Spitama ailesindedir. Babasının ismi Puruşaspa annesinin ismi Dughahovadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Zerdüştün ait olduğu aşiretin bir Med aşireti olmasına ve Medlerin Kürtlerin ataları olduğuna dair güçlü kanıtların olmasına rağmen, eskiyi toptan perslere mal etme gibi bir çabanın olduğu gözlemleniyor. Zerdüşt döneminde iran kavramı bütün ari halklarını kapsayan bir üst kimlik olarak kullanılıyordu. Herodot, Medlerin ülkelerine Ari ülkesi dediklerini yazar. Medler ve Persler, birbirine çok yakın akraba olan iki Ari halklarıdır. Bundan dolayı bir çok kültürel değerlerde ortak. Medler ve Persler asırlarca içiçe ve yanyana ortak tarihi dönemler yaşamışlar. Pers İmparatorluğunu kuran Kurus son Med kralı Astyagesin torunudur. Yunanlı kültür coğrafyacısı ve tarihçi Strabo (M.Ö. 63-M.S. 21) Med aşiretlerini sayarken, Kyrtioi aşiretinden bahseder ve bunların kürt olduklarını yazar. Eğer Zerdüşt bir halka maledilecekse bunun

tarihi kanıtlarının Kürtlerden yana ağırlıklı olduğu gerçeği daha ağır basar. Mesela: Medler ölümlerini Zerdüşt dinin öngördüğü kurallara göre (*Ölüyü sessizlik kuleleri olarak adlandırdıkları yüksek bir yere terkederlerdi. Zerdüşte göre ölüm kötü ruhların işiydi ve temiz toprak cesedle kirletilmemeliydi.*) Persler ise ölümlerini toprağa gömerlerdi.

Zerdüşt dini, kendisinden sonra ortaya çıkan, bütün büyük dinler için, ilham kaynağı olmuştur. Tek tanrıcılık, cennet, cehennem, mehdilik ve şeytan kavramları Zerdüşt dininden diğer dinlere intikal etmiştir.

Zerdüşt dini bir temizlik dinidir. Ateş, kötülükleri temizlemek için bir araç ve güneşin yeryüzündeki temsilidir. Ve bundan dolayı, ateş kötülüklerden korunmak için sürekli yanar.

Zerdüşt dini, aynı zamanda çalışmanın ve çalışkanlığında dinidir. Kötülüklerle mücadele etmek için çalışmak gerekir. Fakirlik, bir kötülüktür. Zerdüşt dininde çilekeşlik yoktur. Hayat en iyi bir şekilde yaşanmalı ve adil düzen için mücadele etmeli ve düşünce iyi düşünülün, söz iyi söylesin ve iş iyi yapılsın prensiplerine göre yaşamayı önerir. Avestada "*İyi, kötüyü yenecek ve dünya kötülüklerden temizlenecek ve dünya kötülüksüz ve kavgasız bir yaşam alanı olacaktır.*" deniliyor.

KAYNAKLAR

- H. S Nyberg; *İrans Forntida Religioner*
- Büyük Dinler ve Mezhepler Ansiklopedisi*
- Erland Ehnmark; *Världens Religioner*
- Olof Pettersson, *Tro och Rit*
- Helmer Ringgren, Åke V. Ström; *Religionerna i Historia och Nutid*

Binboğalarda Tarihsel Kalıntılar ve Halklar

Mehmet Bayrak

Bilindiği gibi Balkanlar, Anadolu, Kürdistan, Mezopotamya ve Ortadoğu, geçtiğimiz yüzyıllarda, özellikle de 19.yüzyılda Batılı gezgin ve araştırmacıların başlıca ilgi alanlarından olmuş ve bu ülkelere ilişkin sayısız eser verilmiştir.

Özellikle Kürdistan ve Mezopotamya üzerinde yoğunlaşan Seyahatnameler konusunda yaptığım bir bibliyografya çalışması sonunda yaklaşık 200 esere ulaşmış ve bunları Ronahi gazetesinde yayımlamıştım. Bunların 100'den çoğu iki ciltlik eserlerdi. Ve bunlardan Salomon Schweiger'in Seyahatnamesi ve Moltke'nin Mektupları gibi yalnızca bir-iki tanesi bugüne kadar Türkçe'ye çevrilmişti. Oysa bu Seyahatnameler, ülkelerin fiziki ve beşeri coğrafyasının yanısıra tarihi, etnolojisi ve kültürü açısından da büyük önem taşıyor.

Kürdistan ve Mezopotamya üzerinde yoğunlaşan bu ilginin yanında, yine Kürt tarihi açısından büyük önem taşıyan Orta Anadolu Kürt Toplumunu ve Coğrafyası üzerinde yoğunlaşan eser sayısı son derece sınırlıdır. Sözgelimi Kürdistan'ın en batı yakasına rastlayan Karşı-Toroslar yani Binboğalar üzerinde yoğunlaşan inceleme sayısı son derece sınırlı kalmaktadır. Oysa, bu bölge gerek birçok uygarlığa yataklık etmesi, gerekse bir Kavimler Köprüsü olması açısından önemli bir bölgedir. Osmanlı dönemindeki halk hareketleri açısından da önemli bir özellik göstermektedir. Osmanlı döneminde birçok halk hareketinin bu bölgede geçtiğini ya da noktalandığını görmek mümkündür.

İşte, İngiliz araştırmacı D.G.Hogarth'ın 19.yüzyılın sonlarına doğru Toroslar ve Anti-Toroslar'da yaptığı inceleme gezisine ilişkin Raporu, bu nedenle konumuz açısından önem taşımaktadır. İngiliz Kraliyet Coğrafya Topluluğu adına bir heyetle bu geziye katılan Hogarth, Toroslar'a ve Anti-Toroslar'a Geçitleri incelerken, Milattan önceki tarihlerden beri bu bölgelerde kurulan tarihi eserlerin durumunu belirlemektedir.

Yazar, bugün Adana'ya bağlı Sis (Kozan), Haçın(Saimbeyli) kazalarından geçerek, bugün Kayseri'ye bağlı Sarız, Maraş'a bağlı Göksun, Zeyton ve Elbistan üzerinden Malatya ve Adıyaman'a ulaşan yollarda bulunan önemli geçitlerle tarihi eserler ve etnik topluluklar konusunda ilginç bilgiler veriyor. Bugün bile birçoğu yeterince bilinmeyen ve tanınmayan bu tarihi eserler, aşağıda anlatıldığı için biz yalnızca bölgede yaşayan halklar konusundaki kimi belirlemelere özetle değinmek istiyoruz.

Yazar, Binboğa yöresinin Ermeniler açısından önemini şöyle koyuyor: *"Bu yöre etnoğrafik ve tarihsel açıdan büyük önem taşır; çünkü Kilikya'dan kaçan son bağımsız Ermenilere barınak olmuştur."*

Hogarth, büyük çoğunluğu Alevi olan yöre Kürtler'i konusunda şu çarpıcı saptamada bulunuyor: *"Kürtler, hâlâ İslâmiyet öncesi gelenek ve göreneklerinin izlerini korumaktadırlar"*

Raporda, Binboğa yöresinin bir başka ilginç özelliği de şöyle vurgulanıyor: *"Anti-Toros (Binboğa) yöresi, Anado-*

lu'nun en ilginç yörelerinden birisidir. Onbirinci yüzyıldan beri insanlar buralara gelmeyi tercih etmemiş; ta ki elli yıl kadar önce Afşarlar ve Kürtler buraların en dipteki ve yüksekteki vadilerine yerleşene kadar."

Raporun bir başka yerinde ise yörenin etnik toplulukları şöyle değerlendiriliyor: *"Buraların şimdiki sakinleri, göçebe Afşarlar ve yarı-münzevi Kürtler. Bunlar, nominal olarak Müslümanlar, ancak gerçekte müslümanların inandığı Tanrı'dan başka tanrılara inanmaktadırlar. Bunun dışında, yakınlarda tehdit ya da denetim unsuru olarak belalı Ermeniler'in yaşadığı yerlere Çerkezler yerleştirildi."*

Şimdi, İngiliz araştırmacı Hogarth'ın, genel literatürde *"Anti-Toroslar"* olarak adlandırılan *"Binboğalar"* yöresine ilişkin Raporunu inceleyelim.

Toroslar'a ve Anti-Toroslara (Binboğa dağları) Geçitler (1881-1892)

D. G. Hogarth

Sayın Hogarth, The Society dergisinin "ilavesi" için hazırlamış olduğu ve Güney Anadolu'nun doğu yarısındaki takım dağların, gerek coğrafi açıdan, gerekse etnoğrafik açıdan genel özelliklerini anlattığı kapsamlı yazısının sözlü özetini vermek ile yetinmiştir. Yazısı daha çok Kraliyet Coğrafya Topluluğunun (Royal Geographical Society) büyük katkıda bulunduğu Anadolu Araştırma Fonu'nun (Asia Minor Eiploration Fund) himayesinde 1887, 1890 ve 1891 yaptığı geziler esnasında edindiği bilgilere dayanmaktadır. 1890 yılında bu araştırma gezisinin başında Prof.G.U. Ramsay bulunmaktaydı.

Daha sonraki yıl kendisi bu araştırma gezisine eşlik etmediyse de Bay Hogarth bu büyük Anadolu uzmanının açtığı yoldan

devam etti. Değişik yıllarda Bay H. A. Brown (A. Winter xın Albania, *Arnavutluk'ta Bir Kış* adlı eserin yazarı), All Souls College'den sayın A. C. Hedlam, Oxford Lincoln College'den bay J.A.R. Munro da bu araştırma gezilerine katıldılar. Gezilerin asıl amacı arkeolojikti ve Prof. Ramsay'ın 1881 yılında başlattığı olağanüstü çalışmaları sürdürmekti. Ancak geziye katılanlar Anadolu'nun iç kesimlerini dolaşırken daha çok coğrafi gözlemlerde bulunup notlar aldılar, çünkü eski çağlara göre modern çağda buralara ilişkin pek bilgi yok.

Araştırmacılar dağlardan geçen eski ticaret yollarını izleyerek yeni yolların izini buldular, çünkü Anadolu'da eski ve modern coğrafyasının sınırlarının ayırımına varmak çoğu zaman mümkün değil. Yarım adanın büyük bir bölümü ölüler ülkesidir ancak günümüzde de büyük ilgi çekmektedir ve belki de yakın bir gelecekte İngiltere için de farklı tarzda bir ilgi odağı olacaktır.

Bu ülke Pococke, Hamilton ve Leake gibi birçok gezginci ve arkeolog tarafından geçen yirmi yıl boyunca değişik yönlerden incelenip araştırılmıştır. Böylelikle Sir Charles Wilson önderliğindeki eğitimli araştırmacılar son on yıl içinde birçok coğrafi iş başarmışlardır. Ancak Anadolu çok geniş bir alan kaplamaktadır, çoğu zaman geçilmesi zordur ve gerek eski, gerek modern çağa ait birçok uygarlıkların ve inançların kaynaşma noktası olarak çok farklı bir yapıya sahiptir. Batılı coğrafyacıların tüm bölge hakkında yüzeysel de olsa bilgi sahibi olduklarını iddia etmeleri için daha birçok işin yapılması gerek. Çoğu bölgeler şimdiye kadar hiçbir araştırmacı tarafından ziyaret edilmedi bile.

Anlatılan ilk bölge, geçitlerinin bulunmaması, büyük Eurymedon boğazı ve dünyadan kopmuş bir şekilde yaşayan yerli halkın ilkel yapısı ile dikkate değer olan

Hogarth'ın gezisinden yaklaşık 15 yıl sonra aynı bölgelerde Kürt kadınlarını üretim içinde yansıtan bir resim.

şahane Eğridir ve Beyşehir göllerinin arasında bulunan dağlık bölgedir. Yüksek tepelerde bulunan Pisidia kenti Adada'ya ait olağanüstü harabeler de aynı derecede dikkate değer. Burası şimdi Kara Pavlo diye anılmaktadır; Paul'u (Paulus) anımsatan bir isim. Belki de M.S. 45'de, bu yollardan geçerek Perge'den Antakya'ya giden Paulus'un anısına yapılmış olan büyük bir kiliseden alınmıştı bu isim. Bu harabeler Roma dönemine ait Anadolu kentlerinin en güzel parçalarını barındırmaktadır. Lystra ve Derbe harabelerinden de geçerek aşağı Toroslar'a ulaştık; burası ise Gülek Boğazının (Cilician Gates) 70 mil batısında başlayan göller yöresi ile Bulgar Dağı arasında bir çukurdur. Kuzey yamaçların kurak, kıraç karakteri ve güneydeki özellikle de Calycadnus vadisindeki güzellikler, Karaman'a giden yollar ile birlikte anımsanmıştı.

Hoca Kalesinde bulunan manastıra ait olağanüstü harabeler ve barındırdığı en geç 15.yüzyıl başlarına ait kusursuz bir kilise ve Coropissos kenti harabeleri Toros'ların bu bölgesine ayrıca arkeolojik bir değer vermektedir. Bu bölgenin doğu kısmı ise ıssız bir bölgede harap olmaya terk edilmiş Roma kentleri, köyler ve caddeler bulun-

duran tam bir Pompei'dir. Ereğli yakınlarında Yukarı Toroslar'a ulaşıyoruz. Gülek Boğazı diye anılan ünlü geçit çok anlatılmıştır, ancak doğuya doğru Sis'den Haçin ve Göksun; Maraş'tan Göksun, Zeytun ve Elbistan; Adıyaman'dan Pulet ve Malatya'ya giden yollarda bulunan önemli geçitlere pek önem verilmemiştir şimdiye kadar.

Doğu Toroslar son derece güzel, sık ormanlı; içinden Zamantı, Sarız ve Ceyhan ırmaklarının muhteşem kanyonları geçen bir bölge; yaya da olsa burayı geçmek mümkün değil. Anadolu'dan Fırat'a ne zaman bir tren yolu yapılmak istense eski zamanlarda yol olarak uygun görülen Ceyhan Boğazı hesaba katılmalıdır. Bu yöre etnoğrafik ve tarihsel açıdan büyük önem taşır; çünkü Kilikya'dan kaçan son bağımsız Ermeniler'e barınak olmuştur. Onlara ait eşkiya şehirleri Haçin ve Zeytun, yazar tarafından anlatılmıştır. Son zamanlarda ise Çerkezler ve Kürtler de onlara ortak olmuştur. Kürtler, hâlâ İslamiyet öncesi gelenek ve göreneklerini korumaktadırlar. Son olarak Binboğa Dağları'na (Anti-Toros) batıdan başlıca geçiti oluşturan ve doğuda, Fırat yönündeki geçitten kısaca söz edildi.

Anti-Toros (Binboğa) yöresi Anadolu'nun en ilginç yörelerinden birisidir. Onbirinci yüzyıl'dan beri insanlar buralara gelmeyi tercih etmemiş; ta ki elli yıl öncesine kadar Avsarlar ve Kürtler buraların en dipteki ve yüksekteki vadilerine yerleşene kadar.

Böylelikle *Sarız* ve *Göksun* vadilerinden geçerek Büyük Roma askerinin ulaştığı Fırat yolunun büyük bir kısmı, geçirdiği bir çok evreyide gözler önüne seren bir dizi restorasyon ile birlikte günümüze değin bozulmadan kalabilmiştir. Yine aynı şekilde Camona harabeleri ve daha sonraları Kraliyet İran yolu diye anılacak olan büyük ticaret yolunun ilk günlerini anımsatan "*Hitit Anıtları*" da günümüze ulaşmıştır.

Başka bir açıdan ilginç olan bir konu ise; buraların şimdiki sakinleri, göçebe Avsarlar ve yarı Münzevi Kürtler. Bunlar nominal olarak Müslümandırlar ancak gerçekte Müslümanlar'ın inandığı tanrıdan başka tanrılara inanmaktadırlar. Bunun dışında yakınlarda tehdit yada denetim unsuru olarak belalı Ermenilerin yaşadığı yerlere Çerkezler yerleştirildi. Bu uzak bölgedeki ırklar bileşimi ki bunların kontrolü için Türkler daha uygun bir önlem alamamaktalar, Osmanlı İmparatorluğunda gelecekte hangi ırkın daha baskın olacağı konusunda ilginç spekülasyonlara zemin hazırlamaktadır.

Bay Hogarth verdiği dersi kendi çektiği fotoğraflardan hazırladığı bir çok slayt (dia) ile görselleştirdi. Aşağıda belirtilen listedeki slaytlara ilişkin olarak Bay Hogarth geniş açıklamalarda bulunmuştur.

EĞRIDİR: Bu resmin güzelliğini dağlar yaratmaktadır. Fonda şehrin bulunduğu yer bulunmaktadır. En ilginç özelliği ise 14. Yüzyıla ait beyliklerin bir kalıntısı olan kaledir. Bu beylik Iconium'daki (Konya) Selçuklu İmparatorluğunun yıkılmasına neden olan beyliklerden biridir. Adada son derece yoksul olan elli haneli bir Yunan

yerleşim merkezi bulunmaktadır. Bunlar 12. Yüzyılda kendi inancından olan Bizans İmparatorları yerine Müslüman hükümdarlarını seçmiş olan Yunanlılardı. Adaya yerlilerin ise göllerde gidip gelmek için kullandıkları pejmürde tekneler ile gittik ve manastırı ziyaret ettik. Orada bir Yunanlı'nın yabancı boyunduruk altında düşebileceği kadar düşmüş olan iki Yunanlı Papaz bulduk.

Kilise nem ve çürümüşlük içerisindeydi. En kıymetli hazineleri çok fazla değer taşımayan 14. Yüzyıla ait el yazmaları idi. Genel olarak burada yaşayanlarda bir zamanlar çok daha iyi konumlarda oldukları havası hakimdi ancak günümüzde başka ülkelerde çok daha iyi şartlarda yaşayan soydaşlarının olduğunun pek bilincinde değillerdi.

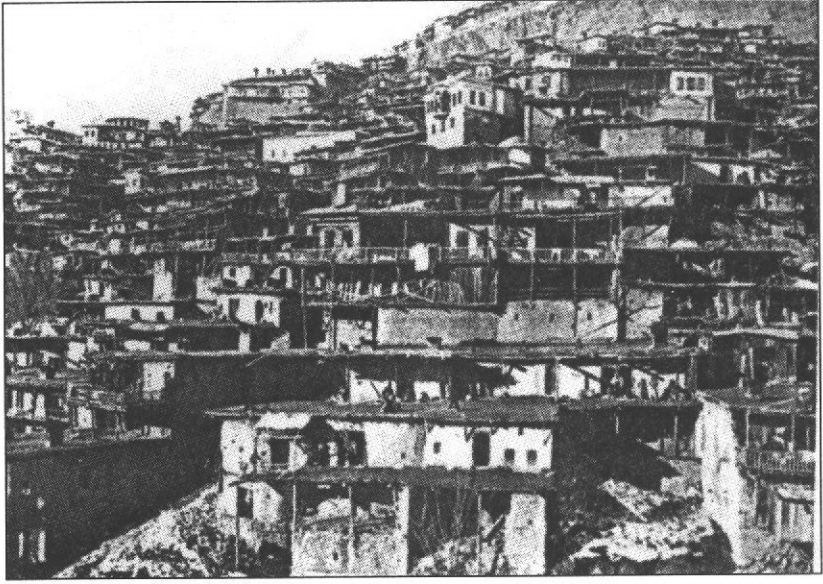
GÖL: Pek derin değil. Görüntü daha keskin olsaydı ağaçların üstünden küçük bir kent olan Eğridir'i görebilirdik. Gölün sonundaki bölge Anadolu'da şimdiye kadar şimdiye kadar en çeşitli ve zengin ağaçlarla kaplıdır. Arkada görünen dağ Viaros dağıdır.

DERBE (Gudelissin): Gördüğümüz bu taş yığını Derbe'den kalan tek şeydir. Burayı tanımlayan ilk kişilerin biz olduğunu söyleyebiliriz; çünkü bizden önce burada olan Amerikalı Sterett bu yeri bu sit ile bağdaştıramamıştı. Üzerindeki yapılar daha çok modern; soldaki yapılar ise daha eski ancak Türkler öncesi zamana ait değil, taş yığınının kendisi ise kuşkusuz antik şehir hakkında bir çok kalıntı barındırmaktadır.

KARAMAN (genel görüntü): Önde bulunan bölüm ovanın bu kısmı için karakteristiktir. Ortadaki kale belki Bizans kaynaklıdır. Harabeler ise daha çok Türkler'e ait.

KARAMAN KALESİ: Burada Bizans duvarının temellerini görmekteyiz; ancak çoğu ancak Karaman emirlerinin Selçuklu

*Hogarth'ın
gezi raporunda
adı geçen
Binboğa yöresi
Ermenilerinin
yaşadıkları
Zeytun
beldesinin teras
yöntemiyle inşa
edilmiş evlerini
gösteren bir
resim [Kaynak:
H. Grothe
(1906-7)]*

sultanların yerine geçtiği döneme gitmektedir.

Bu son resim için açıklama yapmam ve özür dilemem gerek çünkü Karamana ait değildir, ancak Selçuklu eserlerinin en güzel örneklerinden birisidir ve Karaman'da başka güzel örnekler de bulunmaktadır. Bu eser Sivas'ta bulunan Büyük Medresedir ve İconium'lu (Konya) Yunan bir mimarı çalıştıran Sultan Keyhüsrev tarafından yaptırılmıştır. Burada ilk kez Selçukluların bir Yunan mimar çalıştırdıkları konusu ile karşılaşmaktayız.

COROPİSSOS KENTİ: Bunlar Bay Davis'in 15. Yüzyıl önce gördüğü kalıntılardı; belki Bisans döneminde kurulmuştu ve daha sonra Ermenilerin büyük kalesi haline gelmişti. Barbarossa buraya yaptığı sefer sırasında ölmüştü, ön planda görülen mezar taşları bir hayli eski; ortadaki büyük kilisede öyle; sol taraftaki hisarın bir kısmı gitmiş; yapıların çoğu belki 9. Ve 10. Yüzyılda yapılmıştı.

COOPİSSOS KİLİSESİ: Doğu taraftan çekilmiş. M.Ö. 7. ya da 8. yüzyıla ait görünmektedir. Ancak kesin olarak tarihlenmek zor; tüm yer tamamen ıssız; yazın üç mil ötede bir kamp kurulmaktadır, ancak

çoğu aylar 15 ya da 20 mil mesafede tek bir insana rastlamak mümkün değil.

HOCA KALESİ (genel bakış): Büyük manastır neredeyse Calycadnos'un kuzey duvarının en üst kısmında bulunmaktadır; resim Kiliseyi doğudan görüntülemektedir. Manastır binaları ise batıya açılmaktadır. Kilise Jüstinyan tarafından restore edilmiş, dolayısıyla o dönemden daha önceki bir dönemde kurulmuştur. Ufukta gördüğümüz dağ Calycadnos vadisinin öbür tarafında doğal bir duvar oluşturmaktadır.

MANASTIRIN BATIDAN GİRİŞİ: Gerek kapı gerekse Kilise'nin kendisi hemen hemen hiç Hıristiyan sembolleri barındırmaması açısından ilginçtir. Sadece kanatlı figürler bulunmakta, bunlar da Hıristiyanlık öncesi kanatlı figürlere benzerlik göstermektedir.

KİLİSENİN ÜÇ BATI KAPISININ EN KÜÇÜĞÜ: Burada yine süslemelerde Hıristiyan sembollerine pek rastlamıyoruz; sanırım bu Kilise kurulduğunda Hıristiyanlık öncesi gelenekler hâlâ çok güçlüydü ve Hıristiyan sembollerinin bunlara karşı pek şansı yoktu.

KİLİSENİN İÇ KISMI: Gördüğümüz gibi neredeyse kusursuz; burada söylenecek

çok şey var; Bay Schultz ve Barnsley'in yardımı ile bu konuda geniş kapsamlı bir yazı hazırlayacağız. Kendileri bu konuda otoritedir. Kiliseyi 5. Belki 4. Yüzyıla tarihlemek mümkündür. Bu görüş ise daha çok sütunların, sütun başlıklarının, Triforium'un duvar örgüsünün genel stiline dayanmaktadır. Bir tarih ise tespit edilebilmiştir, bu da M.S. 461'e tarihlenen bu bölgeye ait bir mezardır. Kilise'ye bağlı bir Rahip kendi mezar taşına kendi doğum tarihini kazımış, ölüm tarihinin yerini ise başkaları kazısın diye boş bırakmış, ancak bunu kimse yerine getirmemiş. Bu kilisenin tarihinin 4. Yüzyıla, Roma İmparatorluğunda Hıristiyanlığın resmi olarak ilk tanındığı yıla ait olduğunu söylersek fazla küstahlık etmiş olmayız. Eğer gerçekten öyleyse, bu Kilise Hıristiyan dünyasının doğu yarısında iyi halde bulunan en eski Kiliselerden birisidir.

CALYCADNOS ÜZERİNDE BİZANS KÖPRÜSÜ: Bu eser çok ilginç, çünkü mimari bir hatayı barındırıyor. En sağlam olması gereken yerde (pier) delikler açılmış; doğal olarak oralarda çöküntüler meydana gelmiş; Calycadnos deresi burada 50 yarda genişlikte; yazın ona geçemeyecek denli derindi.

CALYCADNOS DERESİNİN SAĞ KENARINDA, CELLE DE BULUNAN KÜÇÜK BİR TAPINAK: Anadolu da sıkça karşılaştığımız tarzda harabeler Hadrian dönemine ait. Yerliler bize Diocaesarea yerine bu harabeleri gezmemizi öğütlediler.

BİR KULE: Adını Olba'nın modern temsili olan uzunca burç'a vermiş; muhtemelen 2. Yüzyılda yapılmış, çok masif duvar örgüsü 60 fit'ten yüksek kenti hakiyeti altına almakta.

AGORA'NIN ÜÇLÜ KEMERİ: Harabelerin ne denli eksiksiz olduğunu göstermektedir. Bu üçlü kapılardan değişik tapınaklara ulaşılmaktaydı. Tyche tapınağı merkez deki kemerden görünmektedir.

REVAKLAR(sıra sütunlar): Zeus- Olbius tapınağına götürmektedir. Pompey buranın yönetimini yerli Rahiplere bırakmıştı. İlginç mimari bir unsur ise, burada sütunların bağımsız kaidelere sahip olmasıdır.

ZEUS OLBIUS TAPINAĞI: Erken Hıristiyanlık denemelerde Kiliseye çevrilmiş ve bir çok değişime uğramış. Sütunlar hâlâ ayakta ve gördüğümüz gibi Roma dönemine ait, kısmen yivli.

Aynı tapınak, doğudan görünüş, bir yığın moloz ve çalı iyi bir görüntüyü engellemektedir.

MAIDAN KULESİ: Kilikya'nın korsan Kulelerinden bir tanesi; Torosların alt yamaçlarında bulunmakta. M.Ö.1. yada 2. Yüzyılda yapılmış; o zamanlar Kilikalılar Akdenizin hakimleriymiş. Yazıt bulunmadığı için Kale hakkında fazla bilgi yok. Bay Bent onları ayrıntılı olarak anlatmıştır.

ADANA: Halkın yazın damlarda yaşadığını göstermekte. Damlarda bulunan yataklara sivrisinek cibinlikleri çekilmiş. Yüksek tepeler bulunmadığından, şehire ilişkin karakteristik bir görüntü almak mümkün değil. Bu fotoğraf bir evin damından çekilmiş ve Hıristiyan mahallesinin bir bölümünü temsil etmektedir.

SİS GEÇİDİNİN GİRİŞİ:

MARAŞ: Amanus dağı fonda; güneş doğmadan biraz önce çekilmiş; kuzey Suriye'nin büyük ovası konusunda bir fikir vermekte, Suriye ile Kilikya'yı ayıran sıra dağlara bakmakta.

CEYHAN GEÇİDİ, BOĞAZI: Maraş ile Elbistan arasında; fotoğraf deniz seviyesinin 900 fit üzerinde bir seviyede çekilmiştir. Güneye bakarsak yolun güçlüğü hakkında bir bilgi ediniriz. Yol sanki beyaz bir kurdela gibi fotoğrafın solunu kaplamaktadır. Fon'daki dağ ise Torosların son kısmı.

ARSLANTAŞ: Arkaik döneme ait. Kabaca yapılmış bir Arslan; Elbistanın 15 ila 16 mil kuzeyinde; Türkiyeyi gezerken Moltke tarafından görülmüş.

YAKININDA TİPİK BİR ERMENİ BULUNAN BAŞKA BİR ARSLAN: Binaya yapılmış, kafa ve derin gözlerin dışında bir şey gözükmemektedir.

PALANGA: Arkaik yapıda bir heykel, Hitit yazısı bulunmaktadır. Belki de kendi alanında dünya da bulunan son eser.

ELBİSTAN-OBELISK: Hükümete ait, şartlı olarak, etrafındaki beyleri de fotoğrafa alma koşulu ile çekebildik. Bir çok fotoğraf çektik, burada Obeliski ortadığımız için Beyler pek net çıkmamış. Hükümetin eline geçme hikayesi ise şöyle: Bir Alman varlığından haberdar olmuş ve yerlilerden satın almak istemiş. Hükümet bunu duymuş ve onların elinden almış. 17 liraya Obeliski satmak istemeyen yerliler onu hükümete biç bir şey almadan vermek zorunda kalmışlar. Hitit özelliği taşıyan ilginç bir anıt, her dört tarafında yazıtlar bulunmakta.

KAPADOKYA'DAKİ COMANA HARABELERİ: Ön tarafta bulunan harabeler belkide bir tapınağa ait; ayrıca bir tiyatroya ve hamama ait harabeler var. Buralara geç iskan edildiği için harabeler iyi durumda kalabilmiş.

COMANA: Tiyatro'nun yakından görünüşü; bir kısmı yukarıdaki tepeden gelen toprak ile örtülü.

COMANA'YA GİRİŞ: Tepenin üstünde bulunmakta ve daha yakın bir çağa ait olmaktadır. Bu Anadolu'da bulunan harabelerin bir özelliğidir.

GÖKSUN VADİSİ: Önde bir Türk mezarlığı, ortada Toroslarn bir bölümü; yol sola ayrılıyor. Harabe taşlarının bir çoğu mezar taşı olarak kullanılmış.

KANLIKAVAK MEZARLIĞI: Toroslara bakmakta. Bu mezarlıkta 20-25 taş mezar taşı olarak kullanılmış. Türk köylülerinin

mezar taşlarında Roma imparatorlarının ünvanlarının yazılı olması çok ilginç.

SONUÇ: Bu dersi bitirirken başkan şöyle dedi: Eminim dinlediğiniz konular sizi fazlası ile memnun etti. Profesör Ramsay`in de aramızda olmamasından büyük üzüntü duymaktayız, gelmeme nedeninden ötürü daha fazla üzüntü duymaktayız, çünkü kendisi hasta. Ancak hepimiz kabul edersinizki Bay Hogarth`da onu aratmadı. Bize bugün anlattıkları, bize kısa bir zaman önce Bay Benf`ın anlattıkları ile çok iyi bağdaşmaktadır. Onu kısa zaman içerisinde yine aramızda görmek isteriz. Binboğa Dağları ile ilgili kısım bizi hiç bilmediğimiz bir yere götürdü, sanırım bu sonuç çok değerli idi ve özellikle Bay Hogarth ile Paul`ün karşılaştığı noktalar bizi çok duygulandırdı. Burada kendisine sizin namınızda teşekkür ediyorum ve Prof. Ramsay`in aramızda bulunmamasından üzüntü duyduğumu belirtmek istiyorum.

Bay Hogarth da teşekkür etti ve kendisinin de Prof. Ramsay`in de burada olmasını çok istediğini ve bir dahaki seferde Prof. Ramsay`in de konunun ya araştırmacısı ya da anlatıcısı olarak burada bulunacağını ifade etti. Profesör, gerek topluluk gerekse konunun geçmişte olduğu gibi gelecekte de Asya Araştırma Fonu`na gerekli ilgiyi göstermesini istedi.

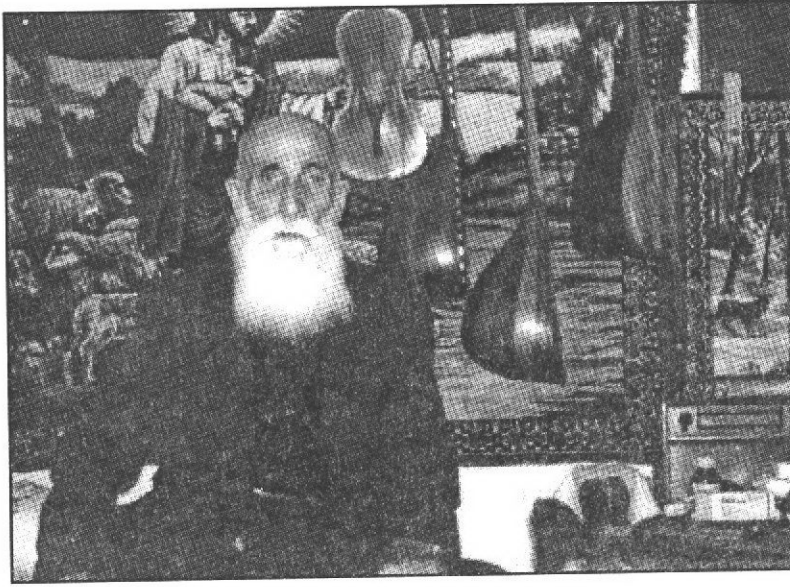
Kaynak;

D. G. Hogart: "Passes of the Taurus and Ant-Taurus", *Royal Geographical Society, Cilt: 14, Londra. 1892.*

Binboğalarda Kürt Aşiretleri

Mehmet Bayrak

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL YAPI
Kırkısarak	Sarız/Kayseri	Harunan (Harunuşağı)	Kurmanci	Alevi
Dallıkavak	"	Sinemilli, Tavkıran/Canbek	Kurmanci	Alevi
Çağsak	"	Tavkıran, Giniyan	Kurmanci, Dımilki	"
Tavla	"	Sinemilli	"	"
Ördekli	"	Koçgiri	"	"
Darıdere	"	Kumraş	"	"
Sancakağılı (Gündi Dursun)	"	Koçgiri	"	"
Gümüşali	"	Koçgiri	"	"
Yukarı Kabaktepe	"	Harunan (Harunuşağı)	"	"
Küçük Söbeçimen	"	Giniyan	Dımilki	"
Küçük Örtülü	"	Giniyan	Dımilki	"
Büyük Örtülü	"	Alias	Kurmanci	"
Ağdere	"	Kurmeşan	Kurmanci	"
Altısöğüt	"	Koçgiri ve Avşar	Kurmanci	"
İncemağara	"	Karabal ve Avşar	Kurmanci	"
Eskiyassıpınar	Pınarbaşı/ Kayseri	Sinemilli, Şemsikan, Bekiran (Bekirusağı), Tavkıran, Canbek	Kurmanci	"
Yukarı Borandere	"	Harunan (Harunuşağı)	Kurmanci	"
Salmanobası	"	Tavkıran, Canbek	Kurmanci	"
Çadıryeri (Gezbeli)	Develi /Kayseri	Koçgiri	Kurmanci	"
Hanyeri	"	Koçgiri	Kurmanci	"
Derebaşı	"	Koçgiri	Kurmanci	"
Alaylı	"	Koçgiri	Kurmanci	"
Karapınar	"	Koçgiri	"	"
Ağdere	Tufanbeyli /Adana	Kumraş	"	"
İmirgazi	"	Koçgiri, Dede	"	"
Taşpınar (Kayapınar),	"	Koçgiri	"	"
Belbaşı	"	Şadiyan, (Şadilli)	Kurmanci	Alevi
Katarası	"	Şadiyan (Şadilli)	"	"
Altunova (Fatmakuyu),	"	Şadiyan (Şadilli)	"	"
Akçal	"	Şadiyan (Şadilli)	"	"
Çiftlik	"	Koçgiri	"	"
Keklikoluk	Göksun / Maraş	Koçgiri	"	"
Akboyun	"	Koçgiri	"	"
Alıçlıbucak	"	Koçgiri	"	"
Düğünyardu	"	Şadiyan (Şadilli)	"	"
Küçük kızilek (Suyu)	"	Sinemilli	"	"
Göynük	"	Şadiyan (Şadilli)	"	"
Kutu	"	Reşan (Reşanlı)	"	"

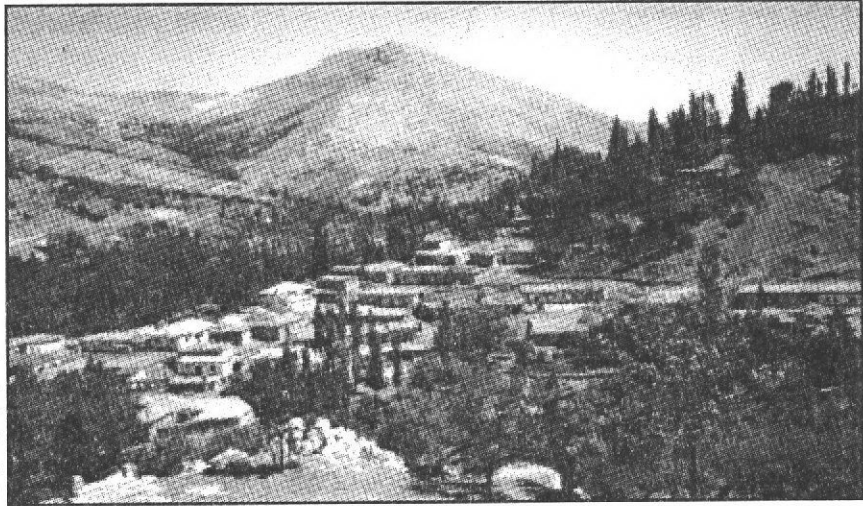

Binboğa yöresinin en büyük Kürt aşiretlerinden Sinemilli aşiretinin önde gelenlerinden Sarız-Dallıkavaklı Haydar Bayrak, Alevi müziği icra ettiği enstrümanlarının önünde.

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL YAPI
Yoğunoluk	..	Koçgiri	Kurmanci	Alevi
Sırmalı	..	Koçgiri
Hoğdaş	..	Koçgiri
Acıalma	..	Koçgiri
Kırıkkilise	..	Koçgiri
Ağboyun	..	Koçgiri
Sırapınar	..	Koçgiri
Söğütova	..	Koçgiri
Daşkesen	..	Koçgiri
Sülüklügöl	..	Koçgiri
Küpeli	Türkoğlu / Maraş	Sinemilli
Özbekkarahöyük	..	Kılıçlı (kısmen Türkleşmiş Kürtler)	Kurmanci	Alevi
Pınarhöyük (Fanfas)	..	Kılıçlı	Türkçe	..
Tahtalı Dedeler	..	Kılıçlı	Türkçe	..
Yukarı Kuyumcu	..	Kılıçlı
Aşağı Kuyumcu	..	Kılıçlı
Küpelikız (Öksüzlü)	..	Kılıçlı
Urumoğlu	..	Sinemilli, Kılıçlı	Kurmanci	Alevi
Minehöyük (Gavurköy),	..	Sinemilli, Tavkıran
Zeynebuşağı	..	Sinemilli
Çokyaşar (Xıdıkan)	..	Sinemilli
Çiğil	..	Sinemilli
Kelan	..	Sinemilli
Başpınar	Pazarcık / Maraş	Şıraş
Bozlar	..	Sinemilli
Bayırlı (Kulyanlı)	..	Sinemilli
Milyanlı	..	Sinemilli
Aşağı Milyanlı	..	Sinemilli
Hamutlar	..	Sinemilli (Zinikan)	Kurmanci	Alevi
Gökçayır	..	Sinemilli (Ziniklan)

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL YAPI
Eşmepur	Pazarcık / Maraş	Şiiraş	Kurmanci	Alevi
Oruçlar	"	"	"	"
Payamlıbağ	"	"	"	"
İlyaslar	"	"	"	"
Mustollar (Mistolyan)	"	"	"	"
Çiçekalanı	"	"	"	"
Çamlıca	"	"	"	"
Nasırlı	"	"	"	"
Kocolar (Yukarı, Aşağı),,	"	Sinemilli	"	"
Armutlu	"	Şiiraş	"	"
Söğütlü (Dihi Biye)	"	Şiiraş	"	"
Davutlar	"	Sinemilli	"	"
Demirciler	"	Sinemilli	"	"
Aşağı Demirciler	"	Sinemilli	"	"
Topaluşağı	"	Şiiraş	"	"
Maksutuşağı	"	Sinemilli	"	"
Karahasanlı	"	Sinemilli	"	"
Halkaçayır (Sofuyan)	"	Sinemilli	"	"
Yukarı Pulyanlı	"	Şiiraş	Kurmanci	Alevi
Aşağı Pulyanlı	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Hıdıranlı	"	Sinemilli	"	"
Yukarı Dehliz	"	Sinemilli	"	"
Orta Dehliz	"	Sinemilli	"	"
Aşağı Dehliz	"	Sinemilli	"	"
Selmanpak	"	"	"	"
Çoşmalar	"	"	"	"
Kirmi	"	Doğanlı	"	"
Alibeyuşağı	"	Sinemilli	"	"
Kadıncık	"	"	"	"
Cimikan (Dihi, Şuke, DihiAbdulc, Yeşilan)	"	Atma / Avdıl	"	"
Höyük	"	Sinemilli, Atma	"	"
YukarıÇöçelli	"	"	"	"
Aşağı Çöçelli	"	"	Kurmanci	Alevi
Hanobası	"	Kılıçlı (Kısmen Türkleşmiş Kürtler)	"	"
Ördekdede	"	Kılıçlı	Türkçe	"
Osmandede	"	"	Türkçe	"
Emiroğlu	"	"	Türkçe	"
Çiçek	"	"	Türkçe	"
Kumçatı (Amikli)	"	"	Türkçe	"
Bezolar	"	"	Türkçe	"
Karaçay	"	Kılıçlı	Türkçe	"
Navrozlu (Totolar)	"	"	Türkçe	"
Sarıerikli(Koskanlı)	"	Kılıçlı, Atma, Sinemilli	Türkçe, Kurmanci	"
Kelibişler	"	Sinemilli, Şiiraş	Kurmanci	Alevi
Cennetpınarı	"	Şiiraş	Kurmanci	Alevi
Bayramgazi	"	"	Kurmanci	Alevi
Çakmak	"	"	Kurmanci	Alevi
Çınarlı (Terolar)	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Yukarı Terolar	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi

Makalenin
Yazarı M.
Bayrak'ın,
Binboğa
Dağlarının
eteklerinde
bağ-
bahçesiyle
ünlü köyü
Dallıkavak
(Sarız)

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL YAPI
Narlı	Pazarcık / Maraş	Değişik Aşiretler	Kurmanci	Alevi
Hamzıkanlı	„	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Doğanlı	„	„	Kurmanci	Alevi
Yukarı Tevekelli	„	Sinemilli	Kurmanci	Sünni
Aşağı Tevekelli	„	„	Kurmanci	Sünni
Sadakalar	„	Atma	„	„
Ferkuş (Çakallı)	„	„	„	„
Çakallı (Kurman)	„	„	„	„
Gökpmar (Çakallı)	„	„	„	„
Fituşağı (Fitan)	„	„	„	„
Camuzoğlu	„	Celikan	„	„
Ekberoğlu	„	Celikan	„	„
Çadırhüyük	„	Celikan	„	„
Küliaş Karahüyük	„	„	„	„
Balıkan	„	Delikan	„	?
Kızkapanlı	„	Atma	Kurmanci	Sünni
Gözlügöl	„	Atma	Kurmanci	Sünni
Maxikan	„	„	Kurmanci	Sünni
Kurtdere	„	Bugan, Atma	Kurmanci	S ü n n i ,
Alevi	„	„	„	„
Memişaga Köyü	„	Bugan, Atma	Kurmanci	S ü n n i ,
Alevi	„	„	„	„
Hasankoca	„	Atma	Kurmanci	Sünni
Ağcalar	„	„	Kurmanci	Sünni
Haydarlı (İallıkan)	„	„	Kurmanci	Alevi
Kizirli	„	Atma	Kurmanci	Alevi
Şalluşağı	„	Sinemilli, Atma	Kurmanci	Alevi
Filolar	„	Doğanlı	Kurmanci	Alevi
Hıdırlar (İdıran)	„	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Kılıvelolar (Velpırçikan)	„	„	Kurmanci	Alevi
Appasiye	„	„	Kurmanci	Alevi
Tilkiler	„	Tilkiyan / Atma	Kurmanci	Alevi
Kendirli	„	„	„	„

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL YAPI
Avlık	Pazarcık / Maraş	Tilkiyan / Atma	Kurmanci	Alevi
Uzunçarşı	”	”	”	”
Zorbalar (mezra / oba)	”	”	”	”
Bektaşlar (mezra)	”	”	”	”
Hındolar (mezra)	”	”	”	”
Körhallolar (mezra)	”	”	”	”
Kuliler (mezra)	”	”	”	”
Törolar (mezra)	”	”	”	”
Karamistolar (mezra)	”	”	”	”
Sarponlar (mezra)	”	”	”	”
Papazsilolar (mezra)	”	”	”	”
Kertollar (mezra)	”	”	”	”
Karagöl (mezra)	”	”	”	”
Hörükobası (mezra)	”	”	”	”
Köralolar (mezra)	”	”	”	”
Gundi Pare (mezra)	”	”	”	”
Halatutlar (mezra)	”	”	”	”
Panolar (mezra)	”	”	”	”
Gerrolar (mezra)	”	”	”	”
Gürdolar (mezra)	”	”	”	”
Tokuşlar (mezra)	”	”	”	”
Cemolar (mezra)	”	”	”	”
Cığolar (mezra)	”	”	”	”
Deveyurdu (mezra)	”	”	”	”
Karadedeler (mezra)	”	”	”	”
Murolar (mezra)	”	”	”	”
Karagüney (mezra)	”	”	Kurmanci	Alevi
Gındolar (mezra)	”	”	Kurmanci	Alevi
Salmanobası (mezra)	”	”	Kurmanci	Alevi
Malap	Elbistan / Maraş	Sinemilli, Şemsikan	Kurmanci	Alevi
Soyucak	”	”	Kurmanci	Alevi
Kösahya	”	”	Kurmanci	Alevi
Ağcaşar	”	”	Kurmanci	Alevi
Küllü	”	”	Kurmanci	Alevi
Hançıplaklar (Batun)	”	”	Kurmanci	Alevi
Mirali	”	Sinemilli	”	”
Daşlık	”	”	”	”
Nargele	”	”	”	”
Ambar	”	”	”	”
Çiftlik	”	”	”	”
Alçıçek (Daşıkopan)	”	Sinemilli, Şemsikan	Kurmanci	Alevi
Karaçar	”	”	”	”
Zerdekeş	”	”	”	”
Derbent	”	”	”	”
Beyyurdu	”	Harunan (Harunuşağı)	”	”
Kistik	”	Kasıman (Kasımuşağı)	Kurmanci	Alevi
Demircilik	”	Kılıçlı, Kısmen Türkleşmiş Kürtler	”	”
Aşağı Yapalak	”	Türk	Türkçe	Alevi

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL
Çiftlik	Elbistan / Maraş	Türk	Türkçe	Alevi
Elmalı	"	Atma (Kürt), Türk	Kurmanci, Türkçe	Alevi
Nurhak	"	Şiiraş (Kürt), Türk	Kurmanci, Türkçe	Alevi
Kamışlı	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Kaşan	"	Atma	Kurmanci	Alevi
Köşk	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Yılanovası	"	Sinemilli, Şiiraş	Kurmanci	Alevi
Özbek	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Sünnet	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Tevekelli	"	Sinemilli, Şemsikan	Kurmanci	Alevi
Kantarma	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Güçük	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Yukarı Güçük	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Hasanali	"	Atma	Kurmanci	Alevi
Büyük Tavkıran (Dihi Mezin)	"	Tavkıran / Canbek	Kurmanci	Alevi, Sünni
Küçük Tavkıran (Kale)	"	Tavkıran / Canbek	Kurmanci	Alevi, Sünni
Tosunköy (mezra)	"	Tavkıran / Canbek	Kurmanci	Alevi, Sünni
Sevdili	"	Alias	Kurmanci	Alevi
Büyük Yalak	"	"	Kurmanci	Alevi
Küçük yalak	"	"	Kurmanci	Alevi
Gölpınarı	"	"	Kurmanci	Alevi
Yapılıpınar	"	"	Kurmanci	Alevi
Dağtopalı	"	"	Kurmanci	Alevi
Yazıtopalı	"	"	Kurmanci	Alevi
Toprakhisar	"	"	Kurmanci	Alevi
Yenisögüt (Birê Gani)	"	"	Kurmanci	Alevi
Yalıntaş (Aktıl) Elbistan/Maraş	"	"	Kurmanci	Alevi
Serçekuyusu (mezra)	"	"	Kurmanci	Alevi
Beştepe	"	"	Kurmanci	Alevi
Topsakal (Kosan)	"	"	Kurmanci	Alevi
Körücek	"	"	Kurmanci	Alevi
Kistikli (Kıstıkan)	"	Kasıman (Kasımuşağı)	"	"
Çevirme	"	Kasıman (Kasımuşağı)	"	"
Çerkezuşağı	"	Bekiran (Bekiruşağı)	"	"
Sarıyatak	"	Bekiran (Bekiruşağı)	"	"
Tekepınarı	"	Sinemilli	"	"
Hasanali-Kaşanlı	"	Atma	"	"
Yukarı Kaşanlı	"	Atma	"	"
Devreşcimli	"	Şiiraş	"	"
Höyücek	"	Sinemilli	"	"
Kastel	"	Sinemilli	"	"
Kızılkandıil	"	Sinemilli	"	"
Varalpınarı	"	Sinemilli, Kürneli	"	Alevi, Sünni
Kara Mağara	"	Kürneli	"	Sünni
Keçe Mağara	"	Kürneli	"	Sünni
Höblek	"	Kürneli	"	Sünni
Koçova	Afşin / Maraş	Sinemilli, Tavkıran / Canbek	"	Alevi, Sünni
Büyük Kaşanlı	"	Atma	"	Alevi
Oğlakkaya	"	Tavkıran / Canbek, Sinemilli	"	Alevi

KÖYÜN ADI	İL/İLÇE	AŞİRETİ	LEHÇESİ	İNANÇSAL YAPISI
Kerevin	Afşin / Maraş	Celikan	Kurmanci	Sünni
Armutalanı	"	Akcadağ aşiretlerinden	"	Sünni
Çomodüzü	"	Sinemilli, Alias, Kürecik, Kümeli	"	Alevi, Sünni
Kalaycık	"	Sinemilli	"	Alevi
Kamalak	"	Akcadağ aşiretlerinden	"	Alevi
Artaş / İncirli (İunu)	"	Şadiyan	"	"
Sarkışçayı	"	Harunan (Harunuşağı)	"	"
Kötre	"	Akcadağ aşiretlerinden	"	"
Davulhöyük	"	Akcadağ aşiretlerinden	"	"
İaçapınarı	"	Atma	"	"
Örenli	"	Atma	"	"
Poskoflu	"	Atma	"	"
Ağcaşar	"	Pilvank	"	"
Gözköy	"	Harunan (Harunuşağı)	"	"
Emirellez	"	Atma (Kürt), Türk	Kurmanci, Türkçe	Alevi, Sünni
Berçenek	"	Türk, Kürt	Türkçe	Alevi
Kabaoğlak	"	Bekiran	Kurmanci	Alevi
Bozhüyük	Gürün / Sivas	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Camiliyurt	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Akpınar	"	Canbek	Kurmanci	Alevi
Deveçayırı	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Yelken	"	Sinemilli	Kurmanci	Alevi
Güldede	"	Atma	"	"
Karakuyu	"	Sinemilli, Atma	"	"
Konakboğan	"	Çuxraş	"	"
Koyunlu koca	"	Kürecik aşiretlerinden	"	"
Başveren	"	Tümüklü	"	Sünni
Kelloş	"	Darende aşiretlerinden	"	Sünni
Yaylacık	"	Alias	"	Sünni
Külah	"	Kısmen Türkleşmiş Kürtlerden	Türkçe	Alevi
Yuva	"	Kürt, Türk	Türkçe, Kürtçe	Alevi
Çıpıl	"	Şadiyan	Kurmanci	"
Reşadiye	"	Çuxraş	Kurmanci	"
Kaşköy	"	Çuxraş	"	"
Alacamezar	"	Alias, Kürecik aşiretlerinden	Kurmanci	"
Kaynarca	"	Sinemilli	"	"
Kavak	"	Şemsiki, (Kürt), Türk	Kurmanci, Türkçe	Alevi, Sünni
Sarıççek	"	Kurniyan	Kurmanci	Sünni
Akgümüş	Andırın / Maraş	Xıdıran	Kurmanci	Sünni
Kargaçayırı	"	Koçgiri	"	Alevi

Notlar:

1. Köy isimlerinin yanında parentez içinde verilen isimler köylerin eski isimleridir.
2. Aşiret isimlerinin Kürtçesi öncelikle verilmiş, Türkçeleştirilmiş şekilleri yanlarında parantez içinde verilmiştir.
3. "Tavkıran" örneğinde olduğu gibi bazı aşiret kolları bölgede tanınan şekliyle verilmiş, ancak bağlı olduğu ana aşiret de gösterilmiştir.: "Tavkıran / Canbek" gibi.
4. Bölgede "sünni" kavramı "Hanefi müslümanlığı" karşılıyor.

Xizan Şîlan

Helbestvan Xizan Şîlan ji Anadolîya Navîn ji Cihanbeyliyê ye. Ew demeke dirêj e ku li Awrûpayê dimîne. Ji salên 1970-î û vir de ye ku li ser muzîk û helbestê dixebite. Di 1970-yî de tevî karên ramyarî dibe. Gelek caran tê girtin û tê îşkencekirin. Demekê li Almanyayê dimîne û pişt re vedigere welêt. Her çendî dixwaze li welêt bimîne lê ji ber zor û tahdeyîya dewletê mecbûr dimîne dîsa welatê xwe terk dîke derdikeve derve. Nuha li Swêdê dimîne. Xizan Şîlan bi xwe bi kurtî derheqê jiyân û xebata xwe de weha dibêje:

"Ez ji malbateke belengaz im, li hêla Cihanbeyliyê li gundê Yeniceobayê hatime dinyayê. Piştî ku min dibistana xwe ya pêşîn û navîn li gund qedand, malbata min bar kir bajarê Konyayê û min lîse jî li wir xwend.

Ez hîn çardeh salî bûm min dest bi nivîsandina helbestan kir û her weha di ber re min dest bi muzîkê jî kir. Wê demê min ji xwe re tembûrek peyde kir. Dema ku min dest bi tembûrê kir û hêdî hêdî li têlan dixist, wekî ku ji têlan dengê dilovanîyê, bîhna gul û kulîlk û nêrgizên li çiya û zozanan, bîhna axa min a ji kul û kederê û ji birînan perçebûyî dihat pozê min. Bi dengê têlan re dengê keç û bûkan, dengê zarokên biçûk ên li ber kendalan, dengê kal û pîrên dil bi birîn dihatin guhên min. Û min bi dengê kezebşewat dikir qîrîn û hawar û distira û dinivîsand. Êş û birîn û derd û kul û zilma li ser gelê min û evîn û eşqa wî ya ji bo serxwebûnê û berxwedana wî wek tîrêjên rojê li ber çavên min diçirîsîn. Min bi saya wê tîrêjê û bi hêvîyeke mezin tembûra xwe hembêz dikir û diçiriyam û rûpelên kaxidan yên vala min bi helbestan tijî dikir.

Min di 1996-an de bi navê "XEM Û XEYAL" pirtûkek derxist ku ev berhema min a yekem e. Min di vê pirtûka xwe de êş û kul û derd û elema gelê xwe bi qasî ku ji min hatiye aniye zimên..... Li vir ez helbestek xwe ku li ser du

Xizan Şîlan

şereqehremanên kurd in, pêşkêşî xwendevanên Bîrnebûnê dikim."

TU RONAHIYA MIN TU BÊRÎVANA MIN

*Tu taca ser serê min
taca kesk, sor û zer
tu Bêrîvana min
tu evîna min
Bêrîvana min
tu eşqa ber dilê min
tu bûka ber mala min
tu dara ber xaniyê min
tu gora ser dilê axa min
tu ronahiya ber çavên min
a wek rojê diçirîsî
Ronahiya min
Bêrîvana min
ez dayika we
welat im
welatê we
Kurdistan im.*

*Bi agirê
şewata canê we
bi saya eşqa
dil û cigerên we
yên diperitîn
di nava agirê Newrozê de
bîst û yekê adarê 1994
ez ronî dibûm û te jiyan dida min
bi saya ronahiya
agirê şewatê
ya laşê we.*

*Stêrk ronî dibûn
hîv ronî dibû
di taritiya şevê de
roj dibiriqî
di ronahiya berbangê de
bi agirê şewatê
ya canê we
weku agirê canê we
ketibû canê stêrkan
ketibû canê hîvê
ketibû canê rojê
û hembêzî xwe kiribûn
sewdaya we
ya azadiyê
sewdaya we
ya serxwebûnê
û ez dîsan ronî dibûm
azad dibûm
ji bin destê dijminan
ji bin destê xwînmij û barbaran
tu Bêrîvana min
tu Ronahiya min
ez dayika we
welat im
welatê we
Kurdistan im.*

*Ew ewrên reş û tarî
ew mij û dûmana reş
yên xwe dagirtibûn
ser sîng û serê min
ser can û cigerê min
diqelişîn û belav dibûn
bi agirê we*

*şewata bejna we
bi ronahiya canê we
bi ronahiya çavên we
jiyan diket ruh û canê min
nefes diket cîgera min
û dijîm
jiyanek bêdawî
jiyanek bêmirin
şewqa agirê canê we
evîn û sewdaya dilê we
yê welatparêzî
û ez dîsan rohnî dibûm
keça min, bûka min Bêrîvanê
taca ser serê min Ronahî
ez dayikka we
welat im
welatê we
Kurdistan im.*

*Destek bilind dibû
Li Rojhilata Navîn
çar tilî xuya dibûn li ezmanê
di nav agirê sor de
nişana serhildanê
nişana berxwedanê
yek tilî ya rojhilatê
bi dengê qêrîn û hawarê
hêvî û hêvî
yek tiliya rojavayê
bi dengê qêrîn û hawarê
serfirazî û serfirazî
yek tilî ya başûrê
bi dengê qêrîn û hewarê
azadî û azadî
yek tilî ya bakurê
bi dengê qêrîn û hewarê
Netewa Kurd axx
Netewa Kurd
tu keça ber deriyê min
Bêrîvan
Tu taca ser serê min
Ronahî
û dîsan dunya
li min rohnî dibû
bi saya agirê canê we
bi saya eşqa dilê we*

ez dayika we
welat im
welatê we
Kurdistan im.

Tu gula sor î
tu kulîlka dara hêşîn î
tu çiçeka keask û sor û zer
li biharan
dipişkivî û dipiškivî
li dor aliyên sînorê min
nava dilê axa min
tu ji germa qijilî
li havînan
li ser axa min
dişewitî û dişewitî
wek agirê tendûrê
wek türeya oda min
li sikakan, li kolanan
li bajar û li gundan
diçirisi û diçirisi.

Tu dilopên baranê
tu bayê hênik
li payizan
hûr û hûr dibarî
li ser çiyayên min
diherikî û diherikî
li quntarên çiyân
teví ava çeman
teví rûbar û newalan
li ser çar parçeyên
dilê axa min
bi saya bayê te
pelikên daran
dilivyan û dilivyan
bi saya bayê te
ala min a rengîn
şa dibû û pêl dida
dikenya û dikenya.

Tu berfa sipî yî
li zivistanan
lep-lep dibarî
li ser çiyayên min
çiyayê Araratê

çiyayê Cûdî
çiyayê Qerejdax û Sîpanê
keça ber mala min
Bêrivanê
taca serê min
Ronahî
ez dayika we
welat im
welatê we
Kurdistan im.

Min govend girtibû
min dilan dikişand
di destê min de destmal
destmala bi reng û reng
wek ala rengîn
min dikir tîlîlî, tîlîlî
min digot lêlê û lolo
li çar aliyân
li dor aliyên we
li ser çiya û zinaran
li deşt û ban û zozanan
agirê newrozê vêdîket
bi saya agirê canê we
bi saya eşq û sewdaya
dil û cîgerên we
kesk, sor û zer dibûn
dor aliyên min
ez dîsan rohnî dibûm
azad dibûm
tu yara min Ronahî
tu dara min Bêrivanê
ez dayika we
welat im
welatê we
Kurdistan im
Tu Ronahiyê
Tu Bêrivanê
Hûn agirê azadiyê
Yên ser sîng û pêsîra min in.

CONGÊ GUND

Rokê muxtarî gund gotiye: Congeyî gund hendi şenake manga avis bihêle û çûye conge daye xesandin û biriye bazarê, firotîye, pere jî ji xwe ra xerc kiriye, xariye.

Xelkê gund bi vê hesîne û pir bi hêrs ketine, çûne mixtar gilî kirine. Mehkemê jê ra şeş meh ro birfîye û mora mixtarîyê jî ji dest girtîye.

Vir da wê da, şeş mehê mixtêr xelas bûne û mixtar dîsa hatiye gundî xwe. Le mixtar di hundir da hinek guherîye, dest bi limê (nimêj) kirîye û doza misilmantîye dike.

Ew meh jî meha rojiye bûye. Êş û Pirtêş jî li pêş mala xwe runiştîbûn û hinik pirpar û pelpusunk bi nani hişkeva kirîbûn qozi û xweş xweş dixwarin.

Mixtarê kevn bi dur va ew halê wan dibîne û mîna bruskekê xwe digihêje hindê wan û diwêje: "Hun qe fedî nakin, ji xwedê natirsin û vê royê bimbarek (pîroz) nên dixwin?"

Êş û Pirtêş bi hev ra ; "Lo te congê gund firot ,xwar, ji te ra ne guneye, me pariyek nanî tisî xweriye ew li dilî te nê ye!"

APÊ XIŞTO

Apê Xişto çûye gundekî Tirka û li oda gund bûye mîvan. Hin kesê gund jî hatine û li dor-paş wî rûniştine. Li ber derî odê dîkekî rêx peqij dikir, hinek mirîşk jî li dora wî çerx diwûn. Dîk sînga xwe li mirîşka dixist û wer digeriya.

Axaye gundî Tirka bi devî tiji keniya û ji apî Xişto ra got:

-Dîk nolê axakî Kurda xwe pir bi mezin diwîne, dipesi û ji mirîşka ra vira dike.

Gundîyên din gîştik bi va şora axê kenian. Lê va şora pir çû giraniya apê Xişto û wî nedixwast di bin şora wî da bimîne û got:

-Erê axa dîk mîna axayê Kurda vireke, le wekî axayê Tirka jî rêxê belav dike!

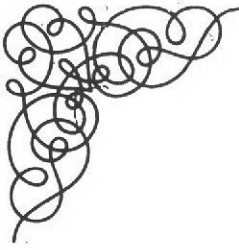
Berhevkar: *Gurukî Polatli-Yunak*

Ê GÎHANDIYE HERIYÊ

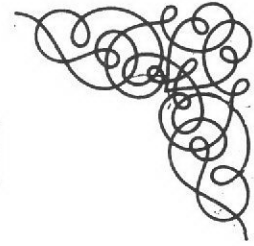
Xortekî gundî dosteke xwe hebûye Dosta wî jê tenekek rûn dixwaze. Xortî bettal û zugurt e. Dihere ji cîranekî du kilo rûn dikire, teneke jî tiji heri dike û rûn dide ser, diwe ji dosta xwe ra. Paşî çend roya, bi hevaleyê va di ber mala wê da derbas diwe û îşmarê dide wê. Le ew qe rû nade wî û îşmara wî bê bersiv dihêle. Xortê me li hevalî xwe vedigere û diwêje:

-Ê me yê gihêştîye heriyê!

Berhevkar: *Mem Xelikan*

Çîrok

ÇAM Û ŞAM

Kûçikê pez bi zexerê ber malê va hevûdu xapandin,
gotin:

–Were em tevhev herin pan û karan.

Ketin rê, çûn ser kaniyekê runiştin, pir birçi bûbûn. Ca
jî nêrîn ki dur va rêwîyekî teye, bina nên hat pozên
kûçikan.

Rêwî hewanê nên bi serî çoyê xwe va daliqandibû û bi
dengekî xweş klam digotin û hinik hinik rêda dihat.

Kûçikê pêz ji zexerê ra got:

–Ca tu here binere çoyî di dest rêwî da ji darê çamê ye
yan jî ji darê şamê ye, hubike tu guhbistê min ke, eger ço
çam e ezê nên lê bistinim û dari çamê zu dişkê. Çoyê dest
rêwî de eger ji şamê ye ez nêzikê nabim. Ba bi riya xwe
da here.“

Zexer beziya bi berve rêwî çû, dorê ra çerx bû (ziviri),
paşê carikê da rewiya got:

–çam çam çam çam çam çam ...

Kûçikî pêz xwe bi heybetek xof berda ser rêwî. Rêwî
çoyê xwe çing vekişand li gepirê wî xist. Kûçik bê xut li
ser erdê direj bû, ket. Rêwî riya xwe da rawirt, çû.

Niv saatê şuva kûçikê pez çengijî bi xwe hesîya, zexer
henber runiştibû, pel pel lê dinêriya. Kûçikê pez heş hatin
serî, li zexêr hêrs ket û got:

–Tu darê şamê nizanî, tu darê çamê nizanî, mago tu çito
mahlukat e?

Şer kirin bi zexer va hevûdu hilgevigandin û li hev
veqetiyên. Yek li rast çû, yek li çep çû...

Çiroka min çû diyaran, ram li hestiyê bavê guhdaran.

Berhevkar: *Çurukî* / POLATLI

18.01.1997

KLAMÊN ŞERÊ MEZIN

Berhevkar: *Curukî*/POLATLI

Di Şerê Çanakkale da ji gundên Kurmancê Anatolya Navîn pir meri ketine şer û li ser vana jî gelek klam hatine strandin. Birêz Curukî jî ji va klamana çend heb ji me ra şandine. Em wana ji xwendevanên xwe ra diweşînin.

Mewlut Bıra

*Çiya germ deşt nehiştin
Baran barî, çiya şuştin*

*Va Ingilizê va Ingilizê
Tehtil bahir geri ser denizê
Leşkerê Osmanli notle pezi bê şivanê
Dijmin seri şevê taburek xwe didize*

*Va qurşuna devi xete
Jorda teye bi heybetê*

*Hali aşan narim aşan
Nali nale va nexwaşên
Ez birayê xwe digerim
Go rakirin nexwaşxana Haydarpaşa*

Klama Osî Hemdînê

*Herê lawo herê lawo
Simêl zeri pi badayo
Helep Musul giş tevdayo
Qumandanê ser panzda yo
Çarixê lingi te qutayo
Kinc li kotê te nemayo*

*Here lo Osê Hemdinê
Devi birînê, têye xwine
Yare kor bi metirsine
Dayik ê pir durmexine
Germ hati germa havine
Welat têye bînê xwine
Xadêy mamostên razi be
Ruy xorta dayin zimanî martine*

*Lo birayo lo birayo
Çiya Baxdade tenê mayo...
Bi xwe goti, xwe giriyayo.*

Memela / POLATLI
10/5/1948

HAYAT

Yaşam Anadolu'da
uzun yıllar
kıl çadırlarda sürdü
gece bir
hırsız bindi
insanlar
gün yirmi dört saat
can nöbetindeydiler
toprak
bir ölünün dudakları gibi
kuru ve çorak
bozkır
kiriş boyunlu
çeneleri değirmen taşı
burunları sürekli havada
leş sevdalısı sırtlanların çiftliği idi.

Haçlılardan buyana
insan sesinin yankılanmadığı
çocukların oynanmadığı toprak
ve Lokanien harabeleri
alın teri ile
dile geldi.
kutsal güneşin şerefine
ateşler yakıldı
ve dağlarda
sürülerin çan senfonileri
ve çobanların kavallarından haykıran
Qamişe Qul ve Hemè Muské
havaları yankılandı.
bozkır canlandı
bozkır şenlendi
kuru toprak
bir kuru ekmeğe çalışan
nasırlı ellerin teri
ve sarı öküzün gücüyle
başak okyanusuna dönüştü
saçlarını ateş alevlerinin dalgaları gibi ören
kürt kızları
taze elleriyle
kürt halısına
geçmişin hikayelerine uzanan
güneşi, ateşi
ve yaşam ağacını dokudular.

Aşiretler
ağasıyla
çobanıyla
kızıyla
kısrağıyla
geliniyle
ve kürt evinin öncüsü kadınıyla
bu topraklarda dünyayı tanımak
bu topraklarda ölmek
ve bir daha yollara düşmemek için
kutsal ne varsa
adına yemin ederler.

FERİDUN

TOPRAĞIN SÜRGÜNÜ

*Kül edilir uzakta bir orman
Gaz odasında daha çocuk ağaçlar
Sürü sürü yanar
Çıtır çıtır ağlarlar duyarım
Kurtçuğun iniltisi
Sincap yüreğindeki patlama
Göz yeşili yaprak yumulurken
Düşen yaş tıptırtısı
Kanarya yumurtasında pişen ağıt
Yanık yanık duman duman gelir
Duyarım*

*Toprağın yüzü soyulu
Yüzülür torunumun saç derisi
Isınır beyaz adam
Akar yeryüzü başka yerlere*

*Bahçeme bir gül ağacı dikerim
Çölü tutar mı?*

Ömer Faruk Hatipoğlu

HELBEST

KEÇA DELAL

Rê dūr çiya bilind in.
Her der mij û dûman
Tu hêvîya bêkes neke
Evînên xwe bîyan
Havîn biqerimin
Bicemidin ji zivistan
Bihara were
Berfa bihele
Ji bilindiya çiya de
Ava biherike çeman
Bejn bidin
Kûlîlkên Newroza
Bes kû hêvî bibiriqin
Dijî tarîtiyê
Wek stêrkên şevên payîza.

1998-Mem Xelikan

DERGÛŞ

Şev nivê şevê
Dil dîsa xembar û rêvî ye
Barê jiyane di mil da
Digerîne.
Wek kêrek kû yê
Geh li hepsa Diyarbekrê
Paş derîyên hesin
Girtî ye.
Geh bo mafên mirovatî
Ji mirinê re
Bi rojî ye.
Dilo tu çi dixwazî?
Ma tu nizanî?
Her dergûşek li qîrîn
Tê dinê
Hawar û banga xwe
Strana azadîyê.

1998-Mem Xelikan

ŞÊR Û RUVÎ

Me karê xwe kir, da em herin serê çiya
Min şerek şîn mazin, dît di nav devîya
Hawirdorê wî şêrî, wêran bû bû ji ruvîya
Pala xwa dabû zinarekî, difikirî li sêwîya

Min kir qîrîn û hawar, şêr ji min ra bû neyar
Got min tu jî wera, bikeva nav va ruvîya
Em hemû bi hevdu ra, herin neçira kovîya
Min got wa şêrê jîr, hem paşa tu yî mîr

Hevîya min ji te heye, tu nebê siltanekî pîr
Wa ruvîyê xapoker, dora te girtîye seranser
Wê te bixin çalakê, be şop û nayên ser
Te poşman bibê, ji wê neçira te girtîye

Şêr kire hawar, got min ti ji ware bin bar
Rovîyê xapoker, ji min ra dostin nabin neyar
Neçira ez bikim, wê hertim herê ser
Ji te bawer nakim, ew dost in ji min ra nabin neyar

Enwerê Kabras (Kurdekî Suriyê)

TARİHTEN

1962-1963 yıllarında bir grup Kürt aydınınca çıkarılan **Dicle -Fırat** dergisinin 7. ve 8. (1963) sayısında Nuri Nursöz - Cihanbeyli (Büyük bir ihtimalle takma bir isim) diye yazılmış aşağıdaki okuyucu mektubunu, bölge insanının son otuz yılda geldiği yeri, gösterdiği sosyal, toplumsal ve siyasi gelişmeyi yalnız bir biçimde gözler önüne serdiği için tekrar aynen yayınlamakta yarar görüyoruz. Kim bilir belki de bu kişi tekrar ortaya çıkar ve bizlere otuz yıl önceki Nuri Nursöz ile otuz yıl sonraki Nuri Nursöz'ü anlatır.

GÖRDÜKLERİM

Mensup olduğumuz RÜŞVAN aşireti iki asır evvel Urfanın güneyindeki Barri çölünden göç ederek Konyanın kuzeyine, Ankaranın güneyine, Kırşehirin batısına, Afyonun uzak doğusuna ve İç Anadolu'nun en zengin göbeğine yerleşmişlerdir. Teşkil ettikleri ilçeler sıra ile, Cihanbeyli, Bala, Haymana, Yunak, Aksaray, Polatlı'nın bir kısmı, Akşehirin bir kısmı ve kasabalar nahiyeler. Köyler tahminen 400-500 nüfusludur. Bütün köyleri çok zengindir her evin önünde bir traktör vardır.

Bu aşiretimiz komşu buldukları Türk aşiretleriyle çok iyi bağdaşlar, birbirleriyle iyi geçinip birbirlerine kız verirler ve bize siz Kürt değilsiniz esas Kurtler şarkta dırlar ve onlar vahşi, yabani, canidirler diye bize tanırlar ve ben de Kürt olmam hesabıyla buna çok üzülürdüm. Ben 12 yaşından bu yana kitap, mecmua, gazete, roman ve bilhassa tarihi romanları çok okurum. Okuduğum ve mütalaa ettiğim kitaplarla kendimin de mensup olduğum Kürt aşiretinin müslümanların en asil kabilesine mensup olduklarını kabul ettim. Ennihayet Allahın bana bahşettiği bir lütufla dileğim yerine geldi: Askerliğimde şark tarafına düştüm ve bu vesile ile Kürtleri daha yakinen tanıdım oldum. Ben 1958 de Erzurum ile Kars arasındaki Sarıkamış ilçesine ve muhabere taburuna dühül ettim. Tanımaamla edindiğim intibalar, sıra ile en başta mukaddes

dinimiz olan islamiyete bağlılıkları belki ilkokula gitmemiş okur yazarı yok amma bütün dini bilgilere malik, sonra cesur, cömert garip dostudurlar. Yalan söylemezler, namuslu, yiğit sözüne sadıktırlar. Bir gün muhabere merkezinde oturuyorum yanımda çeşitli cihaz operatörleri 7 kişi var. Bunlardan birisi Erzurumlu, diğerleri ben de dahil olmak üzere hepsi garplı. Bir ara o Erzurumlu çocukla İzmirli bir çocuk sebep-siz münakaşa ettiler. İzmirli Erzurumluya "*Vahşi Kürt*" dedi. Hepsisi de benden çekinir yalnız benim Kürt olduğumu bilmiyorlar. Ben içimden eğer Erzurumlu cevap vermezse ben iyi bir cevap veririm, neyse baktım Erzurumlu "*Ulan İzmirli*" dedi "*bana Kürt dedin evet ben Kürdüm aslım neslim belli sen nesinki sen Türk değilsin olsaydın ayıcılık etmezdin*", daha başka şeyler de söylediler... Baktım İzmirli stop etti. Hiç cevap vermedi. Erzurumlu çocuk orta okulu bitirmiş, Kürtçe lisanından bihaber, hiç Kürtçe bilmiyor. Bir gün buna sordum "*arkadaş*" dedim. Bildiğim ve duyduğuma göre bu şark tarafı hep Kürtmüş. Niye sen Erzurumlusun hiç Kürtçe bilmiyorsun?" o da "*Nuri*" dedi "*aslımız Kürtdür yalnız biz şehirde doğup büyüdüğümüz için ana lisanımızı kaybetmişiz.*" Ve en nihayet bunlar muhabere merkezinde Kürtlük Türklük münakaşasını yaparlarken ve sanki kötü bir damga imiş gibi bu Erzurumlu çocuğa Kürt deyip dururlarken elime günlük bir gazete

geçti. Gazetenin ön sayfasında iri yazılarla bu gün Erzurum'da yurdumuzun hiç bir tarafında görülmemiş Kıbrıs için muhteşem bir miting yapılacak. Okudum, sonra dışarı çıktım. Bir de baktım ki şehirlerden, ilçelerden, köylerden, gelen geçen bütün kamyonların, traktörlerin üzerinde; "Kıbrıs Türktür, Kıbrıs bizimdir." yazılı yazılar. Pek çok sevindim. Allah bizi islah etsin, çünkü bütün şark tarafı Kıbrıs için can atsın ve ezelden beri cesurluklarıyla Osmanlı İmparatorluğunun hudut kurtları olsun ve kendi kemikleriyle kaleler yapsın, Çaldıran savaşının çemberini yarsın ve daima şimdiye kadar Türk ordusunun ön saflarını teşkil etsin ve birinci Cihan Harbinde, kendi şehirlerini kendileri kurtararak şehirlerine gazi ünvanını kazandırsın ve sonra da hiç bir emir almadan kendileri koşarak ananelerini bırakarak batılaşmak isteyen garp tarafını da kurtarsın ve bütün bunlara karşı bir zat gazetesinin ön sahifesinde iri harflerle, Kürt tarihi diyeceği yerde "Kürtlük damgası" diye yazıyor. Başkası da yazdığı sütununda yazıda bir Arap sözüne göre dünyada üç musibet vardır; "fare, çekirge, Kürt" diyor. Ve Hayat mecmuası da Kürtler devlerden meydana gelmiş diye yazıyor. Koca bir senatör; "Kürtler bizim düşmanımızdır" diyor. Neden, neden böyle oluyor anlayamadım. Başka birşey diyemem yalnız derimki, bu memleketi ve güzel yurdu parçalamak isteyenleri Allah kahretsin. Amin...

Nuri Nursöz
Cihanbeyli

Not: Yukarıdaki yazı Dicle-Fırat Gazetesi, No:7 (4 nisan 1963), s.8 ve No: 8 (14 mayıs 1963), s.8-den alınmıştır.

Dicle-Fırat Gazetesi hakkında daha fazla bilgi için: bak: *Dicle-Fırat, no:1-8 (1962-1963)*, (tıpkı basım) APEC Yayınları, 1997, Stockholm

ÇOCUK

*Yurdumuz bize yurt olmalı
Sevdamız bize yol
Yola yoldaş ol çocuk*

*Konuşurken susar olma
Sevinirken küser olma
Yere başını eğme
Başını dik tut çocuk!*

*Gülki ısınsın dünya
Gülki gülümsesin
Bağdatta asılan Leyla
Üşüyüp donan Tanya*

*Gözündeki ateşle
Umutla doğan güne
Umutunu kat çocuk
Özgürlüğün yoluna
İlk adımı at çocuk*

*Yürü ırmak ırmak
Yürü fırat fırat
Özgürlüğün denizine
Sevda sevda ak çocuk*

*Gün gelir renkleri bu bayrağın
Özgür olur ülkemde
Kaldır elini göğe
Özgürlüğün andını
Bu şafakta iç çocuk.*

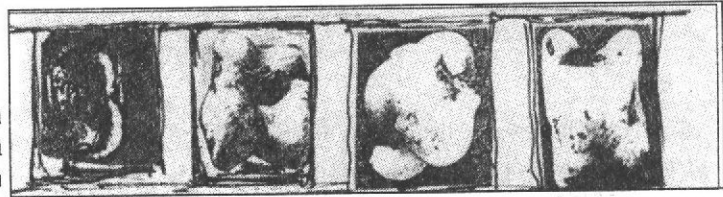
Hüseyin Kalaycı

ÇEND LÎSTIKÊN XORTANÎ (2)

Simoyê Herşîd

Di hêjmara bîrnebûnê a çaran da min qala du listikên xortanî, **Gezê Gezê û Kevirkê Germo** kiribû. Niha dixwazim qala listika **Kaw (Kab) û Benê Qut** bikim.

Binavkirina
skinandina
Kawan

Şek

Çîk

tix

pişte

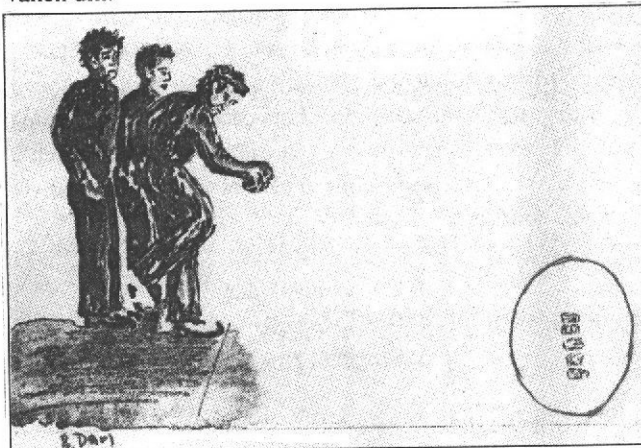
BI KAW LÎSTIN

Kaw hestiyên ji çökên pêz in. Berê, li gundan xortan bi kawan dilîstin. Her xortekî tûre xweyî kawan hebû. Li gora danîştinê kaw tên bi navkirinê. Wekî; *şek û çîk, tox û pişte*.

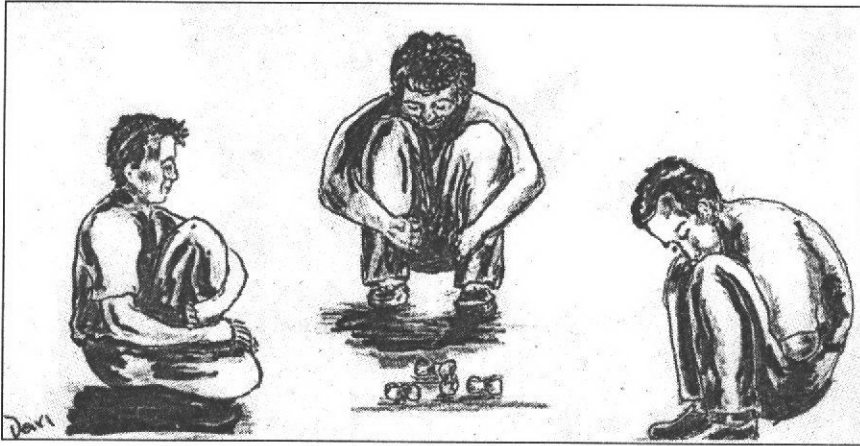
Ji kawên çokê beranan *deq* çê dibin. Meri dikare bibê deq mîrê kawa ye an şahê kawlistinê ye. Cur bi cur kawlistin hene. Bi kawan listin li her derê ne mîna hev in. Varyantên wê, çînên wê pir in.

1-Kaw ji çiziyê derxistin

Du an zêde kes dikarin bilîzin. Herkes bi serê xwe ye. Bo destpêkirina listikê deq tê avêtin. Deqê kê sifte li şek danişt ew dest pê dîke û xwedan avans e. Va listika li derva tê listin. Çiziyek (Daire) tê kişandin. Her listikvanek yek an jî ji yekê jî zêdetir kawan dikin navberê. Wana di nav çiziyê da rêz dikin. Paşê çend gav ji durva da ji nişangehê da (qe)bi deqan berdidin kawan. Huneriya vê listikê ew e ku meriv bi deqê li kawan xe û bi carekê ra wana yek bi yek ji çiziyê derxe der. Kê kawek bi wi awayî ji çiziyê derxist ew dibê male wi û heqê wi cardin berdanê heye. Kingê wi nikani kawan derxe, hingê nova dihere listik vanên din.

Kaw ji çiziyê derxistin

Şek
û çîk

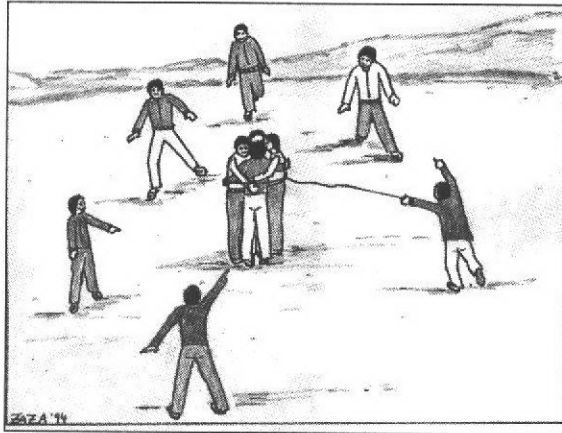
2 - Şek û çîk

Şek û çîk ji bi kawan tê listin. Meri dikare di malan da ji bilîze. Disa du an zêde kes dikarin bilîzin. Bona destpêkirinê deq tê avêtin. Herkes qasi hevûdu (yek,du,an zêde kaw) kawan didin navberê. Yê ku dest pê bike,van kawana giştkan dike destê xwe û bi hevra diavê erdê. Kawên ku şek û çîk daniştî, dibin male wî. Kinge ku tu kaw şek û çîk danenişin, wêngê nova derbazi listîkvanê din dibe.

BENÊ QUT

Benê qut listika lawan e û li mehên biharê tê listin. Ji bo vê listikê lazime du hêl (grup) hebin. Her hêlek dikare ji 4-5 an ji hin zêde kesan peyda bibe. Ji her du hêlan yek dikeve ga,hêla mayî bi avans e (avantaj e). Bo vê her du hêl kês dikin. Hêla ku bi serxisti dibe hêla bi avans e, ya din dikeve ga.

Hêla ku bikeve ga, ji xenci yek listikvaneki,yên din bi pê dadiwestin,seriyên xwe piçek berjê xarkiri didin hev û destên xwe diavên ser milên herdu (binêre wênê jor). Listikvanêk ji hêla ku ketiye ga dibe parêzkarê hevalên xwe. Ew bi beneki quti (kin) qasi 2 metro,bi hevalên xwe va girêdayiye û di dora wan ra çerx dibe. Vezifa parêzkar ew e, ku nehêle listikvanên hêla din (xasim) firsendê bibînin û hilkişin an bazdîn ser hevalên wi yê di ga da. Hêla ku ne di ga da ye, ji her ali da hewl dide ku bazdîn ser yên di ga da,li wan siwar bibin. Eger parêzkar bikane,di dema ku yek ji listikvanêki xasim bixwaze li hevalên wi ne,berî lêniştina wi,hin ku lingên wi li erdê ne,distê xwe pê wi bike,wê çaxê hêla xasim listikê wenda dike û vê carê ew dikeve ga. Listik wekina heta ku dilê listikvanan dixwaze dom dike.

TIŞTONEK

1. Sindiva minê salekê, avêt binî çalekê.
2. Elbek mast, li pile rast.
3. Seri ar, boçik dar.
4. Binî xwe gole, serî xwe gule.
5. Min kuta zinarek, deng çû hezarek.

(1.Hêştir 2.Hiv 3.Sernik=Kîrptî 4.Lambe 5.Dew)

Kırşehirde bir ağalar köyü

TABURA

Bekir Darı

Kırşehir'in köylerinden bahsederken dikkat etmişseniz Taburoğlundan (doğduğum köy) değilde, diğer köyleri anlattım. Sebebi basit. Ağa köyü: tabiki biraz ayrıcalıklı olacak. Ben de bizim redaksiyonda tek sayılırım. Ağa köyünü temsil ettiğimden, tadını çıkara çıkara, kabarak gezerim. İnanmıyorsanız **Birnebûn** dördüncü sayıyı açıp bakın. Redaksiyonun fotoğrafını toplu halde göreceksiniz. Ben yokum! Peki niye? Bu konuda çeşitli tartışmalarımız oldu. Ben, "*Mademki fotoğraf yayınlıyacağız, o zaman diğer gazetelerdeki medya leçgerleri gibi, beyaz bir gömlek, kollarım göğsümde çaprazlama bağlı, kafam dik çekilmiş bir fotoğrafı isterim*" diye direttim. Arkadaşlar, şaşkınlıklarını Orhan Veli'nin:

Cep delik cepken delik

Yen delik kaftan delik

Don delik mintan delik

Kevgir misin be kardeşlik?

Mısralarıyla beni bir güzel tarif ettikten sonra, manzarayı bozmamam için aralarına bile almayarak, durumumuzu resmettiler. Kendimi kurtarmak için, "Hiç olmazsa bu fotoğrafı **Bul kazan** şeklinde sunalım" dedim. Beni fotoğrafta bulana **mikser** yerine biz de üçbuçuk **yayık** dağıtırız. Böyle bir reklam sayesinde İç Anadolunun en ücra köşesindeki okuyucumuza da ulaşmış oluruz. Bu önerim de kabul görmedi. "*Buçukta ne oluyor muş?*" diye azarladılar.

Buçüğün, kuzu derisinden yapılacak yayık olduğunu bir türlü kabul ettiremedim. Bazen, kendi kendime soruyorum. **Acaba yanlış mı yapıyorum (?)** diye.

Gelelim Taburoğluna, konu uzun olduğundan, seri halinde yazmaya karar verdim. Sabırsızlık yok. Kopya çekmek yasak! Sonuna kadar okuyana, bir tam yayık benden.

Kırşehirin merkeze bağlı kürt köylerinin bulunduğu arazi düzlüktür. Bir tek bizim köy, sırtını bir tepeye dayamış yapıların arka kısmı yamaca gömülü olduğundan, evler **itoturuşundadır**.

Geçim kaynağımız "hırsızlığın" yanında, tarım ve hayvancılıkla uğraşanımız, çobanlık için Konyaya, Haymanaya, Polatlıya gurbete gidenimiz de var.

Ben, Hacıyê Çêrê ile Haymanada çobanlık yapıyoruz. Bozkırdayız, gözalabilirdiğince düzlük bir arazi.

Bozlukla göğün birleştiği yerde hafif mavimsi bir-iki dağ yavrusunun görünümü dışında: geceleri o beni büyüleyen, elimi uzatsam tutabileceğim kadar yakınımda olan gökyüzü de olmasa! Bu, tarifsiz düzlükte yok olup gideceğiz.

Azığımızı getirenlerin dışında Allahın kuluna rastlamamız imkansız. Aylardır, Hacıyla sohbet ede-ederek konuşacak pek bir mevzumuz kalmadığından, ikinci sıcakında, ki kavurucu bir sıcak. Keçelerden yaptığımız gölgelikte pineklerken: itlerin saldırmasıyla doğrulduğumda, Hamki Miro'nun cılız bedeni bozkır güneşinde dahada incelmış, itlere karşı kendini savunmaya uğraşmakta.

İtlerin elinden kurtarıp, ikiz sohbetimize davet ettim. Böyle bir yenilik arayışta bulamadığımız bir fırsatı. Mutlu etti bizi." Allah'ta onu etsin" diye içimden duaya durdum.

Hacı, en yaşlımız olduğundan, hoş-beşten kendini sorumlu tutup: bana çay yapma görevini verdi... çaylarımızı yudumlarken, Hacı, "Hayırlısıyla geliş sebebin nedir Hamo?" diye sorduğunda. Hamo, "Hırsızlık yaptım. Başım belada, beni arıyorlar." deyip boynunu kırdı.

Böylesi bir durum memlekette olsa, normal karşılardık. Koyunun en güzelini çalmayanı pek adamdan saymazlar bizim oralarda. Taburoğlunda ağasından-çobanına kadar herkesin ilk bellediği yaşam şekli. Lakin yad ellerdeyiz.

"Böyle işlerinde bir adabı var, değil mi? Hem yabancı memlekettesin! Madem, çalacaksın, izini belli etmek neyin nesi? Bire beceriksiz! Peki durum anlaşıldığında bize gelmen doğru mu? Alt tarafı bizde, bir kaç parça kaburga, bir kaç but vs. için taaa buralara gelmişiz. Bu yaptığın iş mi yani?" gibilerden azar-nasihat karışımı bir çıkış yapan Hacı: tasdik beklercesine, başını bana çevirip pörtlek gözlerini dikti üzerime. Cevap beklemekte..!

Benden yaşlı olduğundan, karar hakkı onda olmak şartı ile. Bende fikrimi söyledim.

"**Tabiki seni saklayacağız.**" dedim.

Hacının pörtlek gözleri kızardı, (Gözleri yere düşüp parçalanacak, bütün cihanı ve benide kana boğacaklarından ödüm patladı.) sopsasını koyunun birine denkleyip şiddetle

fırlattıktan sonra. Hiçbir şey demeden, kendiside sopanın peşinden gitti...

Hamo, ile yaşıt ve arkadaşızda, böyle çok bela atlatığımızdan, "İş olacağına varır." dedim.

"Saklanırsın belli bir süre. Davar itlerine zaten fazla un gönderiyorlar, sanada bir öğün yol çıkar." Hamo suçlu suçlu, yaptığım şakaya pek aldırmadan kara, kara düşünmekte...

Biz sürüyle araziye çıktığımızda, o otluğun içinde saklanıp gecenin olmasını bekleyerek bir kaç gün geçirdik.

Köyden, uzak yaşadığımızdan, azığımızı haftada bir getiriyorlar. Yarın azık günü otluğun arasında saklanmak imkanı yok. Hamo da bunu bildiğinden çok huzursuz. Hacı, hacetini görmek için dereye indiğinden yalnız kaldığımızda, acıklı bir ses tonu ile (Sıkıştığında hep yapar bunu. Yal bekleyen eniklerin bakışına benzer birde bakış edinirki insanın yüreğinin yağı erir.) "Bu gece kaçıyorum. Yalnız başıma yolu çıkaramam. Beraber çok zorluklar atlattık. Sen, yolu da bilirsin, bizi sağ-selamet köye de yetiştirirsin ne olur yalnız gönderme beni. Bu son isteğim gel beraber gidelim..!" deyip, benide kaçmaya razı etti.

Kaçmaya diyorum. Çünkü Hacı bana kesin izin vermez. Bunu bildiğimden, Hamo hırsızlığından dolayı, ben de Hacının şerinden, kaçmaya karar verdik.

Sabaha karşı, Hacıyı uyandırmadan sessizce uzaklaşmaya çabalarken meret itlerin gürültüsü ortalığı birbirine kattı. Biz bütün gücümüzü bacaklarımıza verip tüyerken, Hacı ürkmüş davarlara çiğnenmemeye çalışarak, peşimizden bağırıyordu. "Ulan it oğlu it kendin gidiyon bari Aboyu (benim adım) bırak!"

Peşimizden gelme imkanı olmadığından, bildiği küfürleri önce Hamoya, geri dönmeyeceğimi anladığında da ikimize savuruyordu...

Bütün gün yürüdük, bozkırın sıcağı, açlık, en beterde susuzluk perişan etti bizi. Yatsı vakti, yolumuzun sol yanında bir köy oldu-

ğunu cılız ışıklardan anladığımızda, çektiğimiz zorlukları unuttuk.

Karşılaştığımız ilk karaltıdan köy odasını sorup, hemen oraya yöneldik. Köy odasının ışığı yanıyordu.

Birazdan, etrafında oturacağımız sofranın hayaliyle daldık odaya...

Cemaat, koyu bir sohbeteydi herhalde! Bizim içeri girmemizle sohbet kesildi. Gözler bize çevrili, bütün bakışlarda tek soru.

”Kim bu pejmurdeler?”

Biz kapının önünde kalakaldık. Onların şaşkın bakışlarından rahatsızlığımızı gizleyecek, en gizemli sözcüğü seçerek.

”Selamü aleyküm.” dedik.

Cemaat, hep bir ağızdan:

”Aleyküme selam.” dedikten sonra, zerimize dikili gözler, bizimkileride peşine takarak, baş köşede oturan, çatık gür kaşlı, sert bir surattan aşağı sarkmış mısır sakallı bir karaltıda durdu.

Mısır sakallı, odanın yönetimini devraldığını ilan edencesine insanı ürküten, korkunç (Askeri cunta ilanında radyolardan duyduğumuz gibi.) bir ses duvarlardan sekiyip kulaklarımızda çınladı.

”Necisiniz? Nerelisiniz? Nereye gidiyorsunuz?”

”Taburoğlu köyündensiniz.”

”Ağanın köyünden mi?”

Hamonun neşesi yerine gelmişti. Hiçbir faydasını görmediğimiz ağanın ünü taa buralara kadar gelmiş! Bizi, bu yadelerde koruyacak. Belkide rahat yataklarda, bir gecelik deliksiz bir uyku uyumamızı sağlayacaktı. (Benim keçede yata yata, böğürlerim keçelenmişti. Hamo çalıp-çırpmaktan uzanmaya bile vakit bulamamıştı zavallı.) Böyle bir ağaya sahip çıkılmazda ne yapılırdı? Hamo, **”Hee, hemde ağanın yiğenleriyiz..”** dedi sesi çok gururluydu. Ne yalan söyleyeyim, benden erken davranmasa, belki ben ağaya daha yakın olduğumuzu söyleyip bir güzel övecektim ağamızı. Ne çareki hamo bu fırsatı elimden almış, naçar bırakmıştı.

Ben buna hayıflanırken sakallının sesi odayı birkez daha çınlattı.

”İşte şimdi yaptım sizi.”

.....!!!

Biz hiç bir şey anlamadan, nekadarda şakacı bir adam! Demeki buranın ağa kısmısı böyle şakacı, cana yakın, eğlenmeyi seven kişiler. Bu sakallıda, bizimle eğlenmek istiyor zannedip bir şey demeden, sadece sırtttık.

”Bağlayın şunları.”

.....???

İşin şaka olmadığını, ayaklarımız bağlanırken anladık. Kırkılacak koyun gibi yere yatırdılar.

Şaşkınlık korkuya dönüşüp, iple birlikte yayıldı bedenime, tir-tir, titremekteyim. Yapacak bir şeyde yok, bekliyoruz..?

Cemaat de durumu anlamış değil. Her kafadan bir ses:

”Sana yakışır mı?”

”Bize sığınmış bu zavallılardan ne istemektesin?”

”Sebepsiz nasıl yaparsın bunu? Kocaman bir ağasın!”

Mısır sakallı tekrar güreledi.

“Hiçte sebepsiz değil yaptığım! Anlatayım da dinleyin. bunların bunu hak edip etmediklerine siz karar verin.”

İhtiyar başladı anlatmaya. Ellerimiz arkadan bağlı yatırdıklarından. Ben tek kulağımın üzerinde tek kulakla yarım, Hamo, ağız üstü yatırıldığından, camaat, zaten oturduğundan, çift kulakla tüm olarak, dinlemeye geçtik.

“Vaktin birinde, sürülerime yenilerini katmak için, Kırşehir’ in köylerine gittim. Bunların koyunları çok meşhurdur. Zaten koyundan başka hiç bir şeyden de anlamazlar. Uzak bir memleket olduğundan, develerle gitmiştim. O köy senin bu köy benim dolaşırken: bir gün uyandığımda maya (dişi deve)larımın bağladığım yerde olmadığını gördüm. Ara Allah ara yok. Artık koyunu falan unuttum.

Nereye kayboldu bu cüsbet yaratıklar? Koyun almaktan vaz geçip, köy-köy, mayaları aramaktayım.

Yok Allahım, yok! Aramaktan canım çıktı. Çaresiz, vardığım köyün birinde, bir at almak zorunda kaldım. Pazarlık yaparak koyun yerine soylu bir at beğenip aldım. Atın sahabı, böyle anî kayıplarda mutlaka Taburoğlundan sormamı salık verdi. Ağa, lafını duyduğumda bütün vücudumu bir haz kapladı: sanki onsekizinde bir dilberi koynuma almışım gibi ağzım sulanmakta. Nede olsa bende ağayım. Ağa, ağa ile nasıl olsa anlaşır deyip, tuttum Taburoğlunun yolunu. Taburoğlu, bizim bura ile karşılaştırılmayacak kadar güzel bir köy. Sırtını dayadığı dağın şeklinde üzüm asması misali evler aşağı, aşağı sarkarak gözü dinlendiren kalabalık

yapıların bitiminde, envayi çeşit ağaçlarla bezenmiş bir havlunun içinde sadece doğu yamacı görünen: insanın iliklerine işleyecek güzellikte bir konak.

Hiç düşünmeye gerek görmeden, Taburoğlunun (ağanın adı) burada oturduğuna karar verip konağa yöneldim.

Konağı bekleyen itleri, ağanın kendi itleri (adamları) ”Hooşt“layarak, beni ağanın bulunduğu salona buyur ettiler.

İçeri girdiğimde, ağa, köşede otumakta, zebani kılıklı biride ocakta mezelik et kızartmakta, (Aklıma ilk gelen, zavallı mayaların eti mi? oldu.) o ateşi harlandırdıkça ben ağadan çok bu adama takıldım. Öyle bir insanki, sadece korku saçıyor etrafındakilere. Ağadan çok, bu herif türküttü beni.

Ben, zebaninin elindeki maşa gibi, tir-tir, titrerken. Ağa, hal hatır sorup. Kahve ikram ederken, sordu.

”Hayırlısı ile geliş sebebin?“

Develerimi aradığımı, kendiminde bir ağa olduğunu, taa Haymanadan geldiğimi, bir bir anlattım. Ellerini birbirine vurduğunda, içeri giren adamına: derhal kayıp develeri aramalarımı emrettikten sonra. Bana dönerek, ”Develer bulunduğu, seni haberdar ederim. O zamana kadar sende diğer köyleri dolaş“ deyip, beni uğurladı.

Bunların oraya yakın bir türkmen köyü var. Adı Beşler köyüydü ellam, geçmiş gün pek iyi hatırlamıyorum, herneyse. Atıma atlayıp o köye yöneldim. İki köyün arasında, üç ayak dedikleri, kervansaray olsa gerek, tarihi bir yapıya ait çeşmede hem soluklanırım, hemde atımı sularım diye mola verdim.

Harika bir çeşme! Hayvan su içerken, bende eski binanın kalıntılarında dalmış, Selcuklar mı, Memlükler mi yaptılar bu binayı? Kervanlar geçerken kaç zavallı, devesi ile birlikte canını kaybetti? Kaç kişi susuzluğunu dindirdi bu buz gibi suda? Diye hayal kurmak-tayken, üç kişi belirdi. Geçmiş ile ilgili hayal kurduğumdan, birden bu adamları görmem ürküttü beni. İç güdüsüyle, kaçmak için hemen atıma atladım.

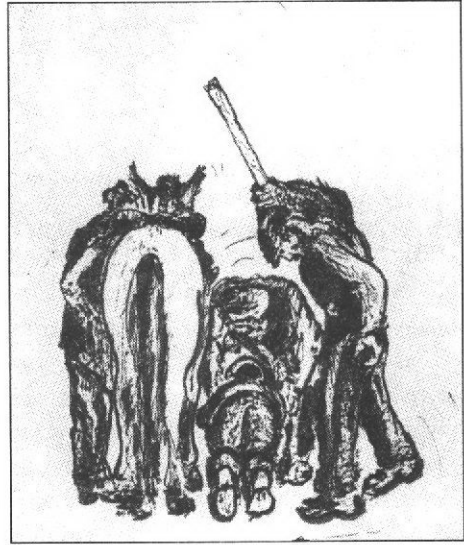
Benim bu telaşlı halimi anlamış olacak-larki, peşimden seslendiler. **"Hemşerim tütünün var mı?"**

Böyle durumda tütünün kıymetimi olur! Atımın yönünü onlara çevirdim. Yanlarına yaklaştığımda ağanın konağındaki zebani kılıklı da aralarında degilmi! Korkudan elim ayağıma dolandı. Tabakayı bir türlü bulamıyorum. Ben aramakla meşgulken, ensemde şakıyan şiddetli bir acıyla beraber yellenerek attan devrildim. Sopalar peş-peşe sırtımda palarken demekki kaslarım gevşemiş, her sopya yellenerek karşılık verdim. Allahtan atın dizginlerini bırakmıyorum. Ölüm korkusu sarmış bedenimi! Kurtulma umudum, bu gemlere bağlı. Onlar vurdukça ellerim kilitlenmiş bırakmıyor. At ürkmüş beni sürüklemekte. Ben yarı baygın durumdayım, bayılamıyorumda öldürürler diye.

Böylece, onlar ne kadar vurdular? At beni ne kadar sürükledi? Bilmiyorum. Nihayet at çekip kurtardı

Onlarda hem sopa sallamaktan, hemde atın peşinden koşmaktan yorulduklarından olsa gerek ki durdular. Ata binecek takatim olmadığından, gemleri belime dolayıp ağız tadıyla bayılmışım...

Ayıldığımda, türkmen köyündeydim. Beni un çuvalı gibi atın sırtına bindirdiler. Gemleri elime verip (Taburoğlunun, hışımına uğramamak için olsa gerek.) Kötü obanın (Guriya)yoluna saldılar...

Kan, revan içinde vardım köye. Allah razı olsun, adamlar yaralarımın merhem sürüp sardılar.

Karnımı doyurup çay ikramından sonra istirahatım için yatak serdiler.

Devrisi gün, kısaca kayıp develeri unutmam gerektiğini nasihat edip: yolumu bir daha Taburoğluna uğramayacağı yöne çevirip yolcu ettiler.

Bende herşeyi unuttum. Koyunları, develeri de, ama çektiğim acıları bedenimden çok beynimde taşıyarak bu güne geldim. Şimdi söyleyin bunların etini lime-lime edip itlere yedirsem, haksız mıyım?"

Cemaat, hep bir ağızdan ağalarına hak verdiler. Beni bir titreme aldı, zangır-zangır titriyorum. Bu herifin gözünü kan bürümüş, elinden kurtarıp götüreceğim atımızda yok.

Başımıza gelecekleri, merakla ama büyük bir sabırla (Çünkü her yeni saniye bizi bu sakallının şerrine götürecektir.) zaman her derdin merhemi belki bu herifin gaddar yüreğindedir merhem olup yumuşatır umuduyla bekliyoruz...

GAWESTİ

Hüseyin Küşniş

Bertholt Brecht adı bana hep bizim "ora" kürtlerini çağırır. Gerçi kimleri ve neleri bizim oralara benzetmeyiz ki! Lapon şarkı- larındaki lololar, bir meksikalının giysile- rindeki renkler bizimdir. Paris-Teksas fil- mindeki o bozkır sahnesi bizim orada çekil- medi mi?

Brecht Finlandiyada kaçaktır. Kimile- rinin dediğine göre mecbur-i iskandadır. Ve de Gawestiler gibi helalleşmeye dahi fırsat bulamamıştır. Ama onlar gibi inatçı, "**Bir çivi çakmamış duvara, çeketini sadece sandalyenin üzerine bırakmış.**"

Gawestiler İç Anadoluya geldiklerinde her yer "*güllük-gülistanlık*". Yerleşim için her şey elverişli. Ama onlar oralılar, buralı değiller ki. Birde el-aleme rezil olmak var. Sonra demesinler ki elin dağılışı geldi yerleşiverdi ovaya. O inat yüzünden evlerini taaa o dağların yamaçlarına kurdular. Kendilerini bir sığınmacı olarak gördüler, utandılar. Yedi kat yerin dibine girdiler. Onlar bunun için mi geldiler? Biraz dinlenip zaten yollarına devam edecekler.

Dağdan gelip de bağdakini mi kovuyorlardı? Bunu kendilerine yediremezdiler. Dosta düşmana inat bir ağaç bile dikmediler, kuru soğana muhtaç oldular! Ama komşuya da "*türki soğancı*" demekten geri durmadılar. Bizim oralarda çerçilerin adı "*türki soğancı*" idi.

Çerçiler sadece soğan değil, her şey, isteseler taş bile satarlardı. Çünkü bizimkiler buğday ve arpadan başka hiç bir şey ekmezlerdi. Bu onlara yakışmazdı, ayıptı. Böyle işler başkalarına aitti, beylere ve mirlere değil! Çerçiler çocuklar tarafından köyün girişinde büyük bir törenle "*Türki soğancı, Türki soğancı!*" diye karşılanırdı. Bu bir ayıplama ya da alay olmasa gerek ki, çerçiler hep gülümserdi. Getirdikleri mallar çok kısa zamanda tükenecek, "*nasıkber*" (tanıdık)

olduğu evde en güzel yemeklerle ağırlana- caktı. Herkesin bir tanıdığı vardı. Kirvelik gibi bir şeydi bu. Bizim "*nasıkber*" de bir cevizci idi. Ama yılda yalnız bir kez gelirdi, o da Ramazan ayında. Sahurda cevizli ekmeğin tadına doyum olmazdı.

Nedendir bilinmez imama da "*türki nêr*" der- lerd. Köye yeni bir imam daha gelmiştir. İmam efendi köyün yaşlılarıyla davettedir. Yine kınalı bir koç kesilmiştir, "*Türki nêr*" baş köşede oturmaktadır. Yemekten sonra gelsin demli çay- lar. Muhtar sözü ele almış. İmam efendinin, dün yolda eşeği düzerken görüldüğünü belirtmiştir. Köy yine cemaatin kahkahalarıyla inler. Davette olmayanlar sohbetin hangi aşamada olduğunu anlamışlardır. İmam hala olayın şokundadır. Adamcağız hayatında böyle ikram, böyle ilgi görmemiştir. "*Ne oluyordu bunlara?*" Yalvaran yakaran gözlerle "*Yapmayın kürtler, gurbanınız oluyun yapmayın!*" İmam ertesi gün köyden kaçmıştır.

Kırşehir Müftülüğü Taburanlara imam yetiştiremez olmuş. Köyden bir imam bulun lafi geldiği gibi geri dönmüş. "*Türki nêr ne güne duruyor? Hemi de yüz on hanelik köyde, yüz on tane ağa var. Ağanın ağaya hizmet ettiği hiç görülümüş müdür?*" Kalabilen imam ise yağ ve süt ile beslenmiş, ekineği ayrılmış, bütün köyün zekatı bir yıl önceden toplanmış.

Öğretmen en resmi olanıdır. Evine uğranmaz, davetlere çağrılmaz. Karşılaşıldığında selam- lanır, hal-hatın sorulmaz. Yoğurdu ve peyniri, birde tezeği hiç eksik edilmez. Onun diliyle konuşulan ayıplanır, yedi köye rezil edilir. Bilmem kimin oğlu İstanbuldan geldiğinde, ağzından "*maalesf*" diye bir laf kaçırmıştır. Ettiğine pişman edilmiştir. Adamcağız hala "*Vallahi ben Malê Sêvê dedim, maalesf değil!*" deyip durur.

İstanbulara kadar gittiler, deniz dahi gördüler. Ama komşu ilçeye gitmek için bir arabaları olmadı. Nasıl olsa "*Türki zort zort*" vardı. Koskoca köy, komşu köyden gelirse gelir bir arabaya hep muhtaç olmuştur. Ama onlar bunu hiç "takmadılar". Nasıl olsa yarın çekip gidecekler, **çeketler sandal- yelerin üzerinde** hala duruyor.

Dünü bugüne bağlayan bir kitab

Öyküleriyle Halk Anlatı Türküleri

Müseyin Kalaycı

Yazar Mehmet Bayrak'ın 1996 yılında yayınlanan bu kitabı kapsamlı bir araştırmanın ürünü olup 680 sayfadan oluşuyor. Kitapta halk anlatı türkülerine, halk önderleri üzerine söylenmiş türkülere, halk isyanlarını anlatan türkülere, işçi şarkılarına, destanlara çağdaş halk romancılarına ve şairlerine geniş yer verilmiş. Halk şirlerinin, türkülerinin, destanlarının ve ağıtlarının toplumsal etkileri irdelenmiş, türkülerin, öyküleri ve türkülerin çıkış yöreleri özenle derlenmiş. Söz konusu edinilen eserlerin içeriği sanatsal dokusu geçmişteki ve günümüzdeki sanatsal yöresel, toplumsal ilerlemeye katkıları Türkü, şiir, ağıt ve destanlarla verilmiştir.

Bu kitapta halk türküleri ile konuşuyor, yaşıyor, direniyor. Halkın kendi önderlerine sosyal direnişçilerine, eşkiyalarna bakışı sergileniyor. Halkın bilincinden yer eden devrimcilerin, direnişçilerin nasıl kahramanlaştırıldığı, türküleştirilip ve ölümsüzleştirildiği çarpıcı bir biçimde gün ışığına çıkartılıyor.

Osmanlıda günümüze yaşamış sosyal direnişçiler ve halk önderleri üzerine söylemiş türküler tarihsel bir bütünlük

içinde kitapta bir araya getirilmiş. Sosyal ayaklanmaların halka ve halk sanatçılarına etkileri ustalıklı işlenmiştir. Okuyucu halk türkülerinin halkın yaşadığı zulmün şahidi olduklarını, halkın başında geçenleri türküleriyle tarihe yazdığını bütün yalnızlığı ile görebilmektedir.

Resmi Tarihin olguları, toplumsal olayları çarpıtmasa, halk kültürünü dejenere etmesine ve halkın kültür değerlerini bir araya getirerek cevap oluşturmaya önemli bir katkıdır kitap.

Mehmet Bayrak kitabında eşkiya türkülerinde yer vererek halkçı isyankarlığın eşkiyalığa bürünerek devam ettiğini, eşkiyaların sosyal direnmenin bir sonucu olduğunu vurguluyor. Eşkiyaların grupsal ve bireysel ve kişisel tepkilerinin ürünü olduklarını, eylemlerinin özgürlük ve eşitlik amaçlı intikam

eylemleri olduğunu eşkiyalar hakkında söylenen övgü dolu türkülerle örnekleniyor.

Kitabın önemli bir bölümünde yazar, Tekke şirlerinin toplumsal dönüşümünde oynadığı rolü sergilerken halk şiirinin egemen düzene, özgürlükleri kısıtlayıcı yapısına, resmi dini anlayışa tepkiyi ve

eleştiriyi içerdiğini bununda değişime ve dönüşüme önemli katkıların olduğunu söylüyor. Kitapta Anadolu'nun hemen her köşesinde halk türkülerini bulmak mümkündür. Buda Anadolu'da ne kadar geniş bir coğrafyada halk direnişçilerinin yüzyıllardan beri gündemde olduklarını göstermektedir.

Mehmet Bayrak Cumhuriyetin ilk yıllarında halk sanatçılarının siyasi ortamın toz duman havasında siyasi ortamı doğru değerlendirmediklerini bu nedenle cumhuriyete övgü şiirlerinin yazıldığını kanıtları ile ortaya koyuyor. Bu sürecin Kürt isyanlarının kanla bastırılmasından sonra değiştiğini, bundan böyle halk şairlerinin Cumhuriyet politikalarını

Eleştiren eserleri ortaya koyduklarını yazıyor. 60'lı yıllarda özellikle Türkiye İşçi Partisinin etkisi ile halkçı aydınların halk düşmanlığına karşı aktif tavır takındıklarını bu siyasal ve sosyal tepkinin sanatçılarının şairlerin diline yansıdığını şairlerin daha çağdaş daha siyasi söylemlerle öne çıktıklarını belirtiyor, özgürlük ve sosyal eşitlik söyleminin öne çıktığını, dinsel dilin yerine siyasal eleştiri diline bıraktığı notunu düşüyor.

70'li yıllardan bu yana ise şairlerin dini ve ideolojik gericiliği eleştirerek demokratik geleneklerin oluşumuna önemli katkılarda bulduklarını işçi hareketi ile bu duruma şanama kazandığını söylüyor.

Kitabın bence en önemli yanı halk şiirinde geçmişle gelecek arasındaki bağı örneklerle sergilemesidir. Halk şiirinin akan durdurulmaz bir tarih ırmağı olduğunu, bugünkü değişimci dönüşümcü akımın geçmişteki direnişten nasıl güç aldığını dile getirmesidir. Her dönem halk şiirinin ve türküsünün bu ırmakta birleştiği Mehmet Bayrak, ın kitabında gözle görülür bir somutlukla gösterilmektedir. Pir Sultandan, Dadaloğlundan, Nazım Hikmetten günümüz şairlerine kadar bütün halk sanatçıları arasında bir gönül bağı olduğu, halkın

özlemlerinin, umutlarının, acılarının ve dileklerinin bu sanatçılar tarafında dile getirildiği görülmektedir.

Eşkiyalığı toplumun başbelası işliyen romancılar olduğunu söyleyen Mehmet Bayrak bunun yanısıra eşkiyalığı sosyal gerçekliğine yakın işliyen Yaşar Kemal gibi romancıları örnek gösteriyor. Yaşar Kemal eşkiyalığı halk direnişçiliğinin bir parçası olarak *İnce Memet* romanında işlediğini belirtiyor. Yazar Köroğlunu örnek göstererek bu bakış açısının gerçeğe daha uygun olduğunu ifade ediyor.

Bayrak bu kitabında her dönem halkın kavgasına umut ve cesaret aşılıyan halk sanatçılarının çıktığını, bu sanatçıların açık siyasi mesajlar vermekten kaçınmadıklarını, ağır bedeller karşılığında bunları yaptıklarını ifade ediyor. Bu konuda Pir Sultani, nazım Hikmeti ve bir çok çağdaş ozanı kitabında onurlandırıyor. Dini bir görüntüyle gündeme gelen bir halk isyanının siyasal düzenin değişimini hedeflediğini Osmanlı yönetimi altında Anadolu'daki bir çok mezhepsel ayaklanmanın özünde yoksul çiftçi köylü ayaklanmaları olduğunu bu ayaklanmaların amacının yeni toplumsal bir düzen olduğunu bunun dönemin halk türkülerinde yansımaları türkülerle kanıtıyor.

Bu kitap halk türkülerini tarihsel bir bütünlük içinde okuyup değerlendirmek isteyenler için önemli bir kaynaktır. Halk aydınlarının sanatçılarının halk türküleri, direnişleri, özlemleri ile tanınmasına yardımcı olacak bir eserdir. Bu kitabı okuyan okuyucu Anadolu insanının umudunu, acısını, sevdasını nasıl bir doğallıkla ve içtenlikle türküleştirdiği görmektedir.

Bu kitap hem insanı çok duygulandırmakta hemde çok düşündürmekte. Mehmet Bayrak türküsüyle gülen türküsüyle ağlıyan Anadolu halklarının türkülerini hikayeleri ile bu kitapta toplamakla bu alanda değerli bir çalışma ortaya koymuştur. Bu göz nuru el emeği kitabı umarım okuyucularımız bulur okur.

MEHMET BAYRAK

(Araştırmacı-Yazar)

1949 yılında Orta Anadolu'da Binboğa Dağlarının eteklerindeki Sıvasa bağlı Sarıza kazasının Dallıkavak köyünde dünyaya geldi. Türkçe ile ilkökula başladığı yıl olan 1953'de tanıştı. 1970 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümünü bitirdi.

İlk çalışmaları Türkoloji alanında oldu. 1971 yılından itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yeni ve çağdaş Türk edebiyatına ilişkin yazıları yayımlandı. İlk kitabı *Tevfik Fikret ve Devrim* 1973 yılında yayınlandı. Daha sonra köy edebiyatı üzerinde yoğunlaşan *Köy Estittülü Yazarlar ve Ozanlar* adlı antoloji çalışması dönemin öğretmen örgütü TÖB-DER tarafından 1978 yılında yayınlandı. 1978 sonraki çalışmaları daha çok folklor ve tarih ağırlıklı oldu.

Halk Hareketleri ve Çağdaş Destanlar (araştırma/1984)

Eşkiyalık ve Eşkiya Türküleri (inceleme - antoloji/1985)

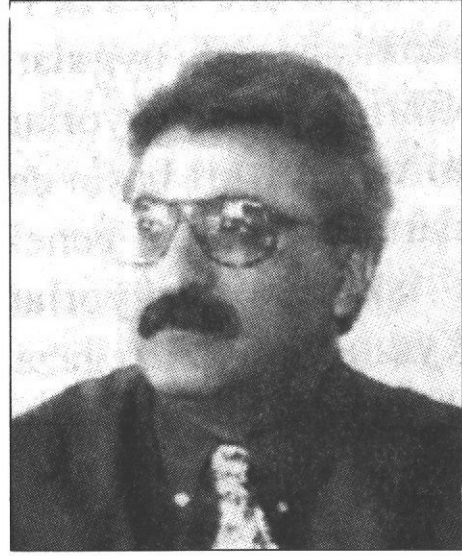
Pir Sultan Abdal (inceleme-araştırma/1986)

Halk Gülmecesi (inceleme-örnekleme/1987)

Öyküleriyle Halk Anlatı Türküleri (inceleme-antoloji/1996) toplatıldı

Bu çalışmalarının yanı sıra 1976 yılında başlıyarak çeşitli yayın organlarında kendi adıyla ve takma adlarla Kürdoloji alanında yazılar yazdı. 1988-1989 yıllarında Ankara'da Kürt kimlikli Özgür Gelecek dergisini çıkardı. 30 davaya konu olan dergi dolayısıyla defalarca gözaltına alındı ve iki kez tutuklandı. Özgür Gelecek dergisi;1980 cuntası sonrası Türkiye'de çıkan ilk Kürt kimlikli dergilerden biriydi.

Mehmet Bayrak derginin kapatılmasından sonra gerekli hazırlıkları yapıp 1991 yılından itibaren Öz-Ge yayınları adıyla Kürdoloji alanında kitap yayımına başladı. Dört yıl içinde bu alanda 20 kitap yayınladı. Bunları birçoğu hakkında dava

Mehmet Bayrak

açıldı ve Terörle Mücadele kanununun 8. maddesi gerekçe gösterilerek ceza verildi. Kürdoloji alanında çıkan ve tümü toplatılan eserleri şunlardır.

Kürt Halk Türküleri (Kılam û Stranên Kurdi 1991) toplatıldı ve ceza aldı

Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri, 1993 toplatıldı ve ceza aldı

Kürodoloji Belgeleri, 1994 toplatıldı ceza aldı

Sadeleştirerek, notluyarak ve resimliyerek yayına hazırladığı şu eserleri de toplatıldı ve cezalandırıldı.

Vet. Dr. M. Nuri Dersimi; Dersim ve Kürt Milli Mücadelesine Dair Hatıratım, 1992

Kadri Cemil Paşa; Doza Kurdistan/Kurdistan Davası, 1992

Cemşid Mar; Çağdaş Kürt Destanları/ Koçgiri, Ağrı, Dersim, Newroz, 1993

Son yıllarda Kürt batmiliği, Kürt heterdoksisi ve Kürtlerde gizli dinler konuları üzerinde yoğunlaşan Bayrak'ın bu alandaki çalışmaları *Alevilik ve Kürtler* (1997) adıyla yayınlandı.

Dewlemendiya Devokên Kurmancî Ne Kêmasîyek e

Temelî

Li hêla Sariz, Pinarbaşî, Girîn (Gürün), Avşîn, Elbîstan, Ceyhan, Dortyol, Qirîqhan (Kırıkhan), Îskenderûn û li temamê dora Meraşê bi devokeke Kurmancî tê dengkirin. Herweha temamê derdora Meletiyê jî bi vê Kurmancîyê deng dikin. Hinek hêlên Semsûr (Adiyaman)ê jî weke hêla Qeyserî, Meraş, Adana û Meletiyê deng dikin.

Di nav deng û awazên van hêlan da hinek ferq hene, lê pir jî ji hev ne dûr in.

Berî siftê ezê ferq û nimûneyan ji kurdên Sarizê binivîsim.

Kurdên derdora Sarê, Sarizê, Sinemilînê, Qoçgirînê, Tavkirînê, Harûnînê, Girînînê, Xinînê, çend gundên Şardiyanînê, Kurdên Sarizê, Pinarbaşiyê û Groksînê, ji Gaksîna berrî Gabekiyê-Develiyê, temam bi hevûdu dizanin û hev nas dikin. Heta van salên dawiyê jî ku hîn neçûbûn xerîbîyê, ji mezinan heta biçûkan, hevûdu nas dikirin. Lê çî heyf e ku êdî em hevûdu li Londra, bajarên Almanyayê, Parîs û Nantesê dibînin.

Devoka Kurdên Gezbelî, Sorimbeylî û hinek gundên Sarizê, Giryanê, Qoçgirî û ya Sinemilyan, Tavkiran, Alxasan û hwd. Kurmanciyeke pir nerm e, dema ku deng dikin, awazê xwe nêzikî awazê farişî ye. Kurmanciya hêla Meletiyê û hinek gundên Sarizê û Elbîstan û Besniyê jî her çendî hinek ferq hebe jî, di axaftinê de wek yê Sariz,

Girin, Elbîstan û Pazarcixê ye. Ew peyvên pan û giran naaxifin, piçêkî zû-zû deng dikin.

Kurmanciya Dalliqewax, Tawle, Qizildere, Qenterme (bi ser Elbîstanê ve ye) wek hev in. Ji alî telafûzê ve Kurmanciya van deran nêzî hev e, nerm û hêdî qise dikin.

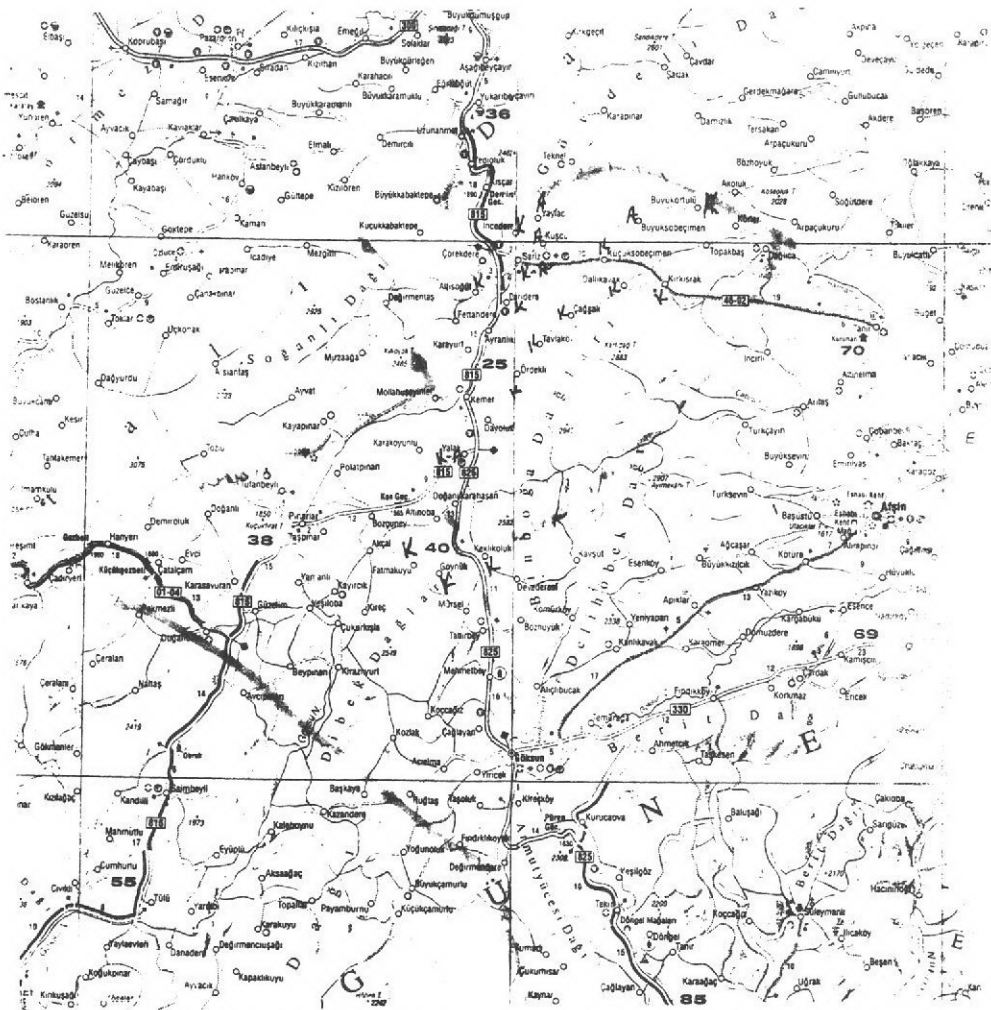
Dîsa gundê Sarizê Qirkisrax, hin gundên Besnî û Bekirûşaxi, Kurecix, Akçadax û derdorên wê hemû wek hev diaxifin. Hinek gundên Doxaşehîrê heta Hekîmhanê weke devoka Sinemilîyan diaxifin.

Dîsa hin nimûneyên din, hinek gundên Sarizê; Ordeklî, Gumuşalî, Sancaxlî û hinek gundên Gaksînê, Gezbelî û derdorên wê Kurmanciyeke hîn tenik deng dikin.

Kurdên Qoçgirîyê A'yê di devê xwe de pan nakin, wek E'yeke zirav û tenik telafuz dikin. Yanê A'ya di Kurmancî de di devoka Qoçgirîyê de dengeke ku di navbera A û E'yê de ye.

Kurdên Sêwasê (Hafik û Zara) jî her eynî devokê qise dikin...

Zarave û devok dewlemendîya zimanê me ne. Ne kêmasî ye. Kêmasî tembelîya me ye. Em naxwazin zehmetiyên bikşînin. Em tim dipên ku hinekên din werin van karan bikin. Divê em bi hev re vî karî bikin. Ji ber ku ziman zimanê me hemûyan e. Di karekî weha de divê ku meriv ramanên cihê û îdeolojîyan bide alîkî. Çimkî xebata li ser ziman bi hemû neteweyekî

ve girêdayîye. Û pîrsa herî sereke û ya pêşîn e. Ji ber ku bê zîman mirov pelekî ber bayê ye û bê qîmet e.

Dixwazim nivîsa xwe bi nimûneyekê biqedînim:

Di 1996'an de li Almanyayê li bajarê Ausburgê lêkolînek li ser Almaniya Ausburgê hat amadekirin. Ev lêkolîn bi tenê di nav sînorên Wîlayeta Ausburgê de hat meşandin. Û di encama lêkolînê de hejmarek devokên Schwabhate der û eşkere kirin.

Di nav sînorên Wîlayeta Ausburgê de 282 devokên almanî hatin tesbîtkirin. Ev navçe di nav Eyaleta Bayerê de ji heft navçeyan tenê yek e.

Lê em kurd hema piçekî gotinekê bi awakî din telafuz bikin,, em yekser radibin û dibêjin "na lo em ji hev anamiş nakin!" û em li hev gazincan

dikin. Bi piranî jî ew kesên ku ne di nav tevgerên kurdan de lê yên bi çepê tirkî re kar dikin, vê yekê pir derdixin pêş û dibêjin "lo de em ji hev fam nakin baştir e ku em bi tirkî deng bikin!"

Bi a min divê ku em bi hişkî û tundî li dij vê yekê derkevin.

Divê em zorê bidin xwe bi kurdî qise bikin. Divê em folklor û stran û gotinên pêşîyan yên derdorên xwe berev bikin. Wan di kovar û rojnameyan de belav bikin. Û li ser wan zîmanê xwe pêşde bibin.

Ji xwe dijmin ji berê de propaganda dike û dibêje "Kurdî ne zîmane, kes ji wan ji hev fam nakin".

Di dawiyê de ez dîsa bang li hemû kurdan dikim, berî her tiştî divê: Zîman, zîman, zîman!

FERHENGOKA ŞÊXBIZINKÎ

-II-

Mahmûd Lewendî

Li jêrê me ferhengokeke biçûk a Şêxbizinkî amade kiriye. Di vê ferhengokê de bi qasî ku me tesbît kiriye, li hember gotinên Şêxbizinkî me bi zaravayên din jî maneyên wan nivîsîne, daku bêtir mirov bikaribe Şêxbizinkî û zaravayên din bide berhev, her weha zaravayên din bi xwe jî bikaribe bide berhev. Gotinên Şêxbizinkî me bi stîla reş nivîsîye.

Şêxbizîni, K (Kurmançî), S (Sorani), D (Dimilî), F (Feylî û Lurrî Beyreyî), H (Hewramî)

kênî:	(K) kanî, çêşme (S) kanî	(K) kurik, cahşik, dahşik, sîpe (S) caş
kenig:	(K) ken (S) kenîn, pêkenîn (D) huwate	kerwê: (K) kerguh, kwêrgî, kevroşk, kêroşk, kîroşk, kergo (S) kerwêşk (D) arwêş
kenîn:	(K) kenîn (S) pêkenîn, kenîn (D) huwayene (F) xuane-	ke çay wixîn: (K) ku çayê vexwin (S) ke ça bixoyn
kepîr:	(K) kepir, wêran, xerabe, xopan	ke way: (K) ku were, ku bê (S) ke bê, ke bêt
ker:	(K) ker (S) ker (D) her (F) ker (H) xer?	ki: b. ke kî: (K) kî, kê (S) kê (D) kam
kêrd:	(K) kêr (S) kêrd (D) kard (F) kêrd	kişandin: (K) kişandin (D) antiş
kêrd denin:	(K) ser jê dikin (S) ser debirin	kişig: (K) bijmar (T. Kirkayak)
kerkurig:		kîlik: (K) tilî, tilîk, pêçî, bêçî, bêçik kiras: (K) kiras, gomlek kirdige: (ji "kirdin"ê (K) kirîye

- (S) kirdiwe
- kirdin:**
 (K) kîrin
 (S) kirdin
 (D) kerdene/kerdiş
 (F) kirdin
 (H) kerdey
- kirm:**
 (K) kûrm
 (S) kirm?
- kî xwardige:**
 (K) kê xwariye
- ko:**
 (K) kuda, bi ku de, ku
- ko:** b. kwê (kö)
- kuç:**
 (K) kuç, kevir
- kuçik:**
 (K) kuçik, kevir, ber
- Kulu:** Qezayeke Konyayê ku piraniya Kurmancên Anadoliyê li wir dijîn.
- kun:**
 (K) pace, pencere, teqa, qulik, kun
- kun (kün):**
 (K) qûn, qul, qwîn, qîn
 (S) qîn
 (D) qin
- kur:**
 (K) kur, law, lawik
 (S) kur,
 (D) lac, lajek
 (F) kur
 (H) kur
- kuregelit:**
 (K) kurên te
 (S) kurekanit
- kureke:**
 (K) kurik, kurikî
 (D) lacekî
- kurim:**
 (K) kozik, koz
- kur (kwir/kür):**
 (K) kîr, xir
 (S) kêr?
 (D) kir?
- kurê ap:**
- (K) kurap, pismam, kurmam
 (D) datza, deza?
- kuregel:**
 (K) kuran
- kutan:**
 (K) kutan
- kutandin:** b. kutan
- kwê (kö):**
 (K) çiya
 (S) kêw/çiya
 (D) ko/kue
 (F) küya/çiga
 (H) keş
- la:**
 (K) hêl, alî, lay
- laman:**
 (K) hêla me, aliyê me, layê me
- lawandin:**
 (K) lorandin
- le:**
 (K) li
 (S) le
- le bendi:**
 (K) li bendî, li bendeyî
- le bendi çayayn:**
 (K) (em) li bendî çayê ne
- le duyay çîn:**
 (K) li dû ... çûyîn
- le êre:**
 (K) li vir
 (S) le êre/lêre
- legel:**
 (K) ligel
- lengerî:**
 (K) lengerî, tebsî
- le hêlman:**
 (K) li hêla me, li aliyê me
- leq:**
 (K) ber, کنار, kêlek
- le laman wa:**
 (K) li hinda me ba
- le maleman:**
 (K) li mala me
- le ... nigirîn:**
 (K) li ... nihêrîn
- le ... vistin:**

(K) li ... xistin, lèxistin
le pes û mange dingirin:
 (K) li pes û mangeyan dinêrin (bi xwedî dikin)
le saze da:
 (K) li sazê xista
le ûre:
 (K) li wir, li wira
le verê:
 (K) li ber, li berê
Lêranlî:
 (K) Eşîreke Şêxbiziniyan
lêxerûk:
 (K) rodî, rwîvî, rûvî
 (S) rêxole
lîra:
 (K) li vira, li vir
 (S) lère
lîre:
 (K) li vir, li vira
lîrem:
 (K) li vir im
 (S) lêrem
lorandin:
 (K) lorandin, lorî gotin
lûme:
 (K) lome, gazind, gazinc, gazin
mage:
 (K) maye
 (S) mawe
mal:
 (K) 1-mal, xanî, 2-mal, eşya
mal:
 (K) mal, eşya
malem:
 (K) mala min
maleman:
 (K) mala me
maletan:
 (K) mala we
 (S) maleketan
malman:
 (K) mala me
mal tê tê:
 (K) "malek min heye..." (cûreyek lîstika têderxistinokê ye)

mang:
 (K) hîv/heyv/meh
 (S) mang
 (D) mang/meng
 (F) mang
 (H) mang
mange:
 (K) mange, çêlek
marmîlok:
 (K) marîjok, marmarok
masa: b. mesa
maîn: b. mayin
mayin:
 (K) mayîn, man, mayin
mayîn:
 (K) mehîn, mihîn
mê:
 (K) mî, mîh, mih
megersem:
 (K) meger, megersem, tu nabê
megez:
 (K) kelmêş, kermêş, pêşû
mehefeze kirdin:
 (K) muhefeze kirin, veşartin, hilanîn, parastin
mehîn:
 (K) mehîn, mihîn
memik:
 (K) memik, çiçik, pêşîr
mêrd:
 (K) mêr/peya, meriv, merî, mirov
 (S) mêrd/piyaw
 (D) mêrde/peye
 (F) piyag
 (H) pîya/mirdeki
mêrik:
 (K) mêr, şû
mesa:
 (K) mase
mêwan:
 (K) mêvan, mîvan, mêhvan
mêwanig:
 (K) ciyê mêvana, salon
mewij:
 (K) mewij
mi: b. min

mî:	(K) mû	naw:	(K) nav, îsim
mîş:	(K) mişk	nawçê:	(K) navçeyê, navbera
mîmî:	(K) metê	nawçe:	(K) navber, navçe
mîmik:	(K) met, metik	nawçeyîne:	(K) navîn, yê navîn, yê navçe
min:	(K) min, ez (S) min (D) min/mi, ez (F) min/mi (H) min?	nawit:	(K) navê te
mird:	(K) mir (S) mird	naxwîn:	(K) nenuk, nenûk, nengû, neynok, neynûk
mirdige:	(K) mirîye	nazê:	(K) nazik
mirdin:	(K) mirin (S) mirdin (D) merdene/merdiş (F) mirdin (H) merdey	nazlî:	(K) bi naz
mirg:	(K) mirîşk, tûtik	neçar:	(K) neçar, bêçare
motir:	(K) motor, traktor	nedîgestin:	(K) nedîbûn
mûz:	(K) mêş	nêkerim:	(K) nakim
na:	(K) na, ne	newal:	(K) newal
nale nal:	(K) nale nal	nêwînim:	(K) nabînim
nan:	(K) nan	nêwu:	b. newu
nan dikî:	(K) nan lê dixê	newu:	(K) nebe(buyin)
nasîn:	(K) nasîn, nas kirin	nêxwerim:	(K) naxwim
naw:	(K) nav, hinav, henav	nîce:	(K) çiqas, çendî
naw:	(K) nav, hundur	nîştige:	(K) rûniştîye
		nîştigin:	(K) rûniştine
		nîştigîn:	(K) (em) rûniştine
		nîştin:	(K) rûniştin (S) danîştin (D) ronîştîş/ronistene (F) nîştin (H) erenîştêy

nigirandin:

(K) nihêrtin, nêrîn, mêzekirin

nigirîn:

(K) nihêrîn, nêrîn

nîm:

(K) nîv

nîmek:

(K) nîvek

nîmerû:

(K) nîvro, nîvero

(S) nîwero

nîverû:

(K) nîvro, nîvero

nîye:

(K) nîne, tune

nod:

(K) nod/not/newhêd

(S) newed

(D) neway

(F) newed

(H) newe, newed

Nosalanlî: (K) Eşîreke Şêxbizinîyan**nuya** (nüya):

(K) pêş, ber

nwêh(nöh):

(K) neh

O Xudê:

(K) Ho Xwedêyo

o:

(K) ew, wî, wê

o:(K) prefikseke ku di kurmançî de hemberê wê "ve" û "ra" ye (**oxistin:****raxistin**, **omirandin:** **vemirandin**)**obirandin:**

(K) kurkirin, birandin, vebirandin

ode:

(K) ode, jûre, menzel, çavî

o gavê:

(K) wê gavê

ok/owk/wok:

(K) bav, bab, bavk, (bao)

(S) bawk/baw

(D) baw/pî

(F) bawg

(H) babe/tate

okim:

(K) bavê min

okuştin:

(K) vemirandin, vekuştin, vekujandin, temirandin, xar kirin, tefandin

omirandin:

(K) vemirandin, vekujandin, xar kirin, temirandin, tefandin

(S) kujandin(?)

orax:

(K) zarok, zarû, zaro, gede, zar

(S) mindal

(D) qeçek, gede, domoni

(F) mindal

(H) zarole

oraxem:

(K) zaroka min/zarokê min

oraxeyelim:

(K) zarokên min

organ:

(K) lihêf, orxan, serrax

orîtikandin:

(K) rûtikandin

oşardin:

(K) veşartin

oxe:

(K) raxe

oxistin:

(K) raxistin, vexistin

oxwardin:

(K) qezenckirin

o zemane:

(K) wê demê, wê zemanê

pa:

(K) pê/pî/ling/nig

(S) pê

(D) pa/ling

(F) pa

(H) pa

pak:

(K) pak

pal:

(K) pal, kaş

pam:

(K) piyê min, nigê min

par:
(K) par, sala çûnî, sala çwînî

parçe:
(K) parçe, perçe

parsekar:
(K) parsek

pateqe:
(K) hêt, ran, kulêmek

patiqe: b. pateqe

patul:
(K) 1-satil, 2-quşxane, beroş

pay:
(K) pê (piyê wî)

payîz:
(K) payiz, payîz
(S) payîz
(D) payiz
(F) payiz/serduwa
(H) peyîz/peîz

pêkî:
(K) pakî

penç:
(K) pênc, piyênc

pênca:
(K) pêncî/pênceh/piyênce
(S) penca
(D) pancas
(F) penca
(H) penca

perdig:
(K) perde

pere:
(K) pere, dirav

pes:
(K) pez

pez: b. pes

pezgeliman:
(K) pêzên me

piçikandin:
(K) piçikandin, lefandin,
lê badan

piçikîn:
(K) piçikîn

pişt:
(K) pişt

piştig:
(K) pişt, paşî

pîj:
(K) tûj, twîj, pîj, tûjik

pîl:
(K) pî, qol, mil

pindik:
(K) piçek, hinek, hindikek

pindikî:
(K) piçekî, hinekî

pirç:
(K) por/pirç/gij
(S) pirç/qij
(D) por/pirç
(F) gîs

pîrejin:
(K) pîrejin, jinepîr

pîrejine:
(K) pîrejinê

pîrejinî:
(K) pîrejinek

pirtal:
(K) cil, kinc, çek, libas

pirtalşûr:
(K) cilşo, pirtîşo, kraşo

pirtal de verê kirdin:
(K) cil li xwe kirin, cil li berê xwe
kirin

pîsig:
(K) pisik, pisîk, pişîng, kit, kitik

purt:
(K) pûrt

pûz:
(K) poz, difn, kepî, bêvil, bîvil
(S) kepo, lût
(D) pîrnîk, pîrnîke, poze
(F) pût, lwît, lût
(H) lûte

qap:
(K) kab, kap

qapî:
(K) derî, qapî

qawe:
(K) qahwe, çayxane

- qay:**
(K) qey
- qe:**
(K) qet, hîç, tew
- qelem:**
(K) qelem, pênûs, xame
- qereçadir:**
(K) kon, konê reş, çadira reş
- qeri:**
(K) bi qasî
- qert:**
(K) deyn, qerz
- qertel:**
(K) eylo, qertel
- qerteman:**
(K) deynê me
- qezan:**
(K) qazan, sîtil, beroşa mezin
- qezangel:**
(K) qazanan, beroşan, sîtilan
- qiç:**
(K) çîp, çaq, bacax
- qirem:**
(K) giram, xiram
- qisa:**
(K) qise, peyv
- qisay ewane:**
(K) qiseyê wan
- qise:**
(K) qise, peyv
- qujgel:**
(K) çûçikan, teyrân
- qul:**
(K) qûl, evd
- qurwax:**
(K) beq
(S) boq
(D) beqe
(F) qurwax
(H) qîrwage, qîrwaqe
- qut:**
(K) kin, qut, kurt
- qwêl(qöl):**
(K) kûr
(S) qûl
- ra:**
(K) re, ra (ji...ra)
- raman:**
(K) bo me, ji me ra
- raman vit:**
(K) ji me ra got, bo me got
- rast:**
(K) rast
- rastî ... hatin:**
(K) rastî ... hatin
(rastî çercîye diyay: rastî çerçîyî têt)
- ray:**
(K) ji wî ra, ji wê ra, jê ra, ji boy, jibo, boy
- ra çe:**
(K) çî ra, ji bo çî
- ra jinet:**
(K) ji bo jina xwe, ji bo jina te
- ray kirdin:**
(K) jê re kirin
- ra xwê:**
(K) ji xwe ra
- recwer:**
(K) rêcber, rêncber, rencber
- rêcwerî:**
(K) rêcberî, rencberî, rêncberî
- recwerî kirdin:**
(K) rêncberî kirin
- rêga:**
(K) rê
- rîş:**
(K) rih/rî/rihdên
(S) rîş/ridên
(D) erîş/erdîş/eyşî/herdîs
(F) rîş
(H) rîş
- rind:**
(K) rind
(F) xu, xuw
- rindî:**
(K) rindî
- rintir:**
(K) rintir
(F) xutir

rintirîn:

(K) rindtirîn

riyê male:

(K) riya malê

rûgî:

(K) rovî, rûvî, rêvî, rwîvî

rûj:

(K) roj, ro

rûjne:

(K) ronahî, ronî, ronayî

ruy (rûy):

(K) rû, wec

sal:

(K) sal

sancî:

(K) jan, êş, tajan

sawcî:

(K) sawcî, muddeiumûm, dozger

sax:(K) sax, rehet, çê
(S)çak ?)**sax wîn:**

(K) sax bûn

sazcî:

(K) sazband, tembûrvan

sazcîgel:

(K) sazçîyan

sed:(K) sed
(S) sed
(D) se
(F) sed
(H) se, sed**seg:**

(K) se, seg, kuçik, tûle

sendin:

(K) stendin, girtin

ser:(K) ser
(S) ser
(D) ser
(F) ser
(H) ser**sêrbaz:**

(K) sihêrbaz

sêr kirdin:(K) seyr kirin, temaşe kirin,
mêzekirin, nihêrtin**serma:**

(K) serma

serxoş:

(K) serxoş

ser kênîye:

(K) ser kaniyê

serbestiyan kird:

(K) wî ew serbest kirin

serbest kirdin:

(K) serbest kirin, azad kirin

serê salê:

(K) serê salê

sêvda:

(K) sewda, evîn, eşq

sew:

(K) seba, sewa, jibo, boy, bo

seynek:(K) balîf, balgî, balgeh, serîn,
yastux**si:**

(K) sî, sîh, sih

sî:

(K) sê, sisê

sindirik:

(K) qeyd, lele, qeyda hespan

sinig:

(K) sîng, sîne, sing

sîpik:

(K) kurik, caşîk, dahşîk, sîpe

siwarige:

(K) siware, siwar bûye

siwîl:(K) simêl/simbêl, zimbêl
(S) simbêl/simêl
(D) zinbêl
(F) sêwîl/sewul
(H) siwêlê**siyanig:**(K) sêyîk (di zayinê de sê zarok bi
hev re anîn)**sîzde:**

(K) sêzde

- sûc:**
(K) sût, guneh, tawan
- suke:**
(K) sing, kazix
- sunet:**
(K) sunet, sinet
- sur (sür):**
(K) dawet, dîlan, şahî
(S) şahî, şahiyî zemawend,
(D) dawet?
(F) sur (sür)
- sur kirdin:**
(K) dawet kirin, dawet li dar xistin
- sûzandin:**
(K) şewitandin
(S) sûtan
- şaş:**
(K) xelet, şaş, çewt
- şaş kirdin:**
(K) şaş kirin, çewt kirin
- şamî:**
(K) zebeş, şûtî?
- şeş:**
(K) şeş
- Şemşemanokê:** (K) Lîstikeke li ser şirove û şerhkirina tiştan e. Zarokekî dişînin derve. Zarok gava ku diçe derve dengê pêşî yê ku li derve dibihîze, tê ji civatç re dibêje. Civat jî wê gê gotina wî şerh dikin, li ser diaxifin. Ji vê re dibêjin "Da şemşemanoke wikîn".
- şemşitarî:**
(K) şevtarî, bi tevayî tarî, reştarî, şeveriş
- şênayî:**
(K) şênayî, şênî, xelk
- şen:**
(K) şên, bi kêf
- şen wî:**
(K) şên bû
- şêr:**
(K) bajar, şehir, şar
- şerm:**
(K) şerm, fedî, eyb
- şerwet:**
(K) şerbet
- şerwet xwardin:**
(K) şerbet xwarin, nîşanî danîn
- şêsta:**
(K) şêst, şiyêst
- şew:**
(K) şev
(Ş) şew
(D) şewe
(F) (H) şew
- şewşewanok:**
(K) şevşevok, şevşevanok, barçêmk
- şewşewanoke:**
(K) şevşevokê
- şimşîr:**
(K) şûr, şwîr
- şîr:**
(K) şêr
- şîr:**
(K) şîr
- şîrîn:**
(K) şîrîn, şêrîn, şîrîn
- şivan:**
(K) şivan
- şiwane:**
(K) şivanî, şivên
- şivanî:**
(K) şivanî
- şwîn:**
(K) şûn, şwîn, dewş
- şwînay:**
(K) ciyê wê
- tanîn:**
(K) kanîn
(S) twanîn
- tawistan:**
(K) havîn
- te'î:**
(K) tahl, tal, ta'î
- teşt:**
(K) teşt, teyşt

têl:
(K) têl, ta, hevde

têlî:
(K) têlek, tayek

tem:
(K) tem, nêt

temşî:
(K) teyfik, tebox, temsik, tepsik,
sehan

temim:
(K) tema min, nêta min

temim adê ye:
(K) tema min tê de ye, dilê min
dikşîne, dilê min dibijê

temîz:
(K) paqij

tên:
(K) tîn, germayî

tendur:
(K) tendûr, tenûr

teng:
(K) teng
(H) teng

tenik:
(K) tenik

tew:
(K) tew, herî (ê tew bîçke: ê herî
biçûk)

tewax:
(K) tebox, qutî (qutya cixarê)

teyna:
(K) tenê

teyr:
(K) çûk, çûçik, teyr, firinde

teyrgel:
(K) teyran, çûçikan

tî:
(K) -tî (bira-tî)

tîj:
(K) tûj, twîj

tik:
(K) dilop

tikandin:
(K) dilop kirin

tike:
(K) dilop

tikey:
(K) dilopek, piçek, hinek

tike kirdin:
(K) dilop kirin

tikî:
(K) dilop, dilopek

tim:
(K) tim, timî

tim û tim:
(K) tim û tim, her tim

tir:
(K) -tir (rind-tir)

tirş:
(K) tirş,
(S) tirş,
(F) turş,
(H) tirş

tirîn:
(K) -tirîn (rind-tirîn)

tişt:
(K) tişt

tişteke:
(K) ew tišta

tol wîn:
(K) tot bûn, tol bûn, dol bûn,
gêndirîn

tu:
(K) tu, te
(S) to,
(D) ti
(F) to

tudig:
(K) dudik, dûdik, pîspîsk, tûtik

tu vitê:
(K) te got
(S) to wutî
(D) to va?

tûrin:
(K) nevî, torin

û:
(K) û
(S) û, w
(D) û?

	(F) û, we?	vevî:	(K) bûk
	(H) û, we?		(S) bûk
ûre:	(K) wir, wira		(D) veyve, veyvi, vêt
ûş: b. hûş			(H) wewî
variş:	(K) baran	vevîtî:	(K) bûktî
	(S) baran		vevî awirdan:
	(D) varan, variti, varete, variş		(K) bûk anîn
	(F) waran	vî:	(K) bî (dara bîyê)
	(H) waran	vistan:	(K) sekinîn, westan ?
variş divarî:	(K) baran dibare	vişe:	(K) fire, fireh, fere, bi ber
variş varîn:	(K) baran barîn	vihar:	(K) buhar, bihar, behar
	(S)	vijê kiridin:	(K) bihost kirin
	(D) variş varayêne, varan variş	vîje:	(K) bihost
varîn:	(K) barîn	vindirîn:	(K) rawestan, sekinîn
vayandin:	(K) revandin	vîne:	(K) çêşit, babet
vayin:	(K) revîn, revyan	vitin:	(K) gotin
vazî:	(K) lîstik, lîstin, bazî, bazbazî, yarî		(S) gutin/wutin
vazî kirdin:	(K) lîstin, bazdan, govend girtin		(D) vatiş, vatene, watiş
ver:	(K) ber		(F) wetin
veran:	(K) beran		(H) wutene
verangel:	(K) beranan	wêyan:	(K) bi wan, ji wan re
verdan:	(K) berdan	wê vitin:	(K) pê gotin, jê re gotin
	(S) berîdan	we:	(K) bi
	(D) veradayiş		(S) be
	(H) veredene		(D) ebe, eve ?
verje:	(K) berê		(F) we
verji:	(K) berî (Alî verji Mahmûd hat: Alî berî Mahmûd hat)		(H) we
verk:	(K) berx	we:	(K) û
		wêm din:	(K) bi min din, bidin min

wêxistin:
(K) vêxistin

we şew:
(K) bi şev

we huş:
(K) bi heş, bi hiş, bi huş

werdit:
(K) bi te re, li ber te

wey:
(K) wey!

we xêr:
(K) bi xêr

we yekû nan xwardîn:
(K) bi hev ra me nan xwar

wî:
(K) wî

widê orîtikandin:
(K) bide rûtikandin

wide:
(K) bide

widîne pişt:
(K) derbas bikin

wige:
(K) bûye (nawi kure Heso wige:
navê kurikî Heso bûye)

wikutîn:
(K) em bikutin

wîn:
(K) bûn/bûyin
(S) bûn
(D) biyîş
(H) bûyene

wînandin:
(K) dîtin

wingir:
(K) binêre

winîş:
(K) rûne

wînîn:
(K) dîtin, bînîn

wizanistam:
(K) min bizanîba

xal:
(K) xal, xalo

xalo:
(K) xalo

xanig:
(K) xanî

xardan:
(K) xardan/revîn, revyan, bazdan

xaşîn:
(K) xaşîn

xaşandin:
(K) xaşandin

xatir:
(K) xatir, rêz

xeftin:
(K) nivistin, razan, xeftin, raketin,
xew kirin
(S) nûstin
(D) rakewtiş(?)

xêr:
(K) xêr
(S) xêr
(D) xêr
(H) xêr
(F) xêr

xilik:
(K) xilik, kevirê biçûk

xotik:
(K) kurik, cahşik, dahşik, sîpe
(S) caş

Xudê:
(K) Xwedê, Xudê, Xweda

xum:
(K) ez bi xwe

xuman:
(K) em bi xwe

xûrt:
(K) xort, gênc
(S) genc, ciwan

xuyan:

(K) yên xwe

xwar:

(K) jêr, xwarê

(S) xwar, jêr

xwardige:

(K) xwariye

(S) xwarduwe

xwardin:

(K) xwarin

(S) xwardin

(D) werdiş

(F) xwardin

(H) werdene/werdey(?)

xwas wikerî:

(K) çêbike

(S) çakî bika

xwê:

(K) xwe, xu, xo, xwi

xwê we nuyo(nüyo) awîtin:

(K) xwe bi pêş de avêtin

xwê:

(K) xwe

(S) xo

xweş:

(K) xweş

(S) xoş

(D) weş

(H) weş

xwendin:

(K) xwendin

(S) xwêndin

(D) wendiş

xwer:

(K) roj, tav

(S) roj, hetaw

(D) roc

(F) xur

xwera elat:

(K) roj hilat

(S) roj helat

xwera: b. xwer**xwêrze:**

(K) xwarzê

xwesî:

(K) xwesî, xesû

(S) xesû)

xwesîran:

(K) xezûr

(mala xezûran)

xwestin:

(K) xwestin

xwetan:

(K) hûn xwe ...

(S) xotan

xweyşik:

(K) xwişk, xuşk, xwe, xweh,

xweyng, xuyng, xung, xûng

(S) xuşk

(D) way

xweyşikem:

(K) xwişka min

(S) xuşkekem

xwezîkay:

(K) xwezîka, xweska, keşke, kaşki

(S) xozge, kaşki

yam:

(K) eyam, heyam

(S) eyam, heyam

(D) eyam?

(F) eyam, heyam?

(H) heyam?

yam girtige:

(K) eyam girtiye

yan:

(K) yan, an

(S) yan ?

yar:

(K) yar, dost

(S) yar

(D) yar

(F) yar

yazde:

(K) yazde, yanzde, yazdeh

(S) yazde

(D) yondes

(F) yazde

yek:

(K) yek, êk, yêk

(S) yek

(D) yew, ju, jew

(F) yek

(H) yuwe

yekîkê:

(K) yek, yek ji wan..., yek jê...

(S) yekêk, yek le...

yekî je:

(K) yekî ji...

(S) yek le...

(D) yew ce...?

(F) yek je...?

(H) yuwe ce...?

yeman:

(K) jêhatî, zîrek, jîr

yolcîgel:

(K) rêwî (rêwîyan)

(S) rêbiwar

zan:

(K) ziman

(S) ziman

(D) zîwan, zuwan

(F) zuban

(H) zuwan, zîwan

zefî:

(K) ziftî, zeftî, zaptiye

zeman:

(K) zeman

(S) zeman

(D) zeman?

(F) zeman?

(H) zeman?

zemî:

(K) zevî, erd

(S) zewî

(D) zemî

(F) zewî

zend:

(K) zend

(S) zend?

(D) zend?

(F) zend?

(H) zcnd?

zik:

(K) zik

zimîstan:

(K) zivîstan

(S) ziwîstan, zîstan?

(D) zimîstan

zûr:

(K) zor, zorî, zehmetî

zu (zü):

(K) zû, bilez

zu-zu (zü-zü):

(K) zû zû, bi lez

Bêşqewaxa Mezin -1998

*Keko keko min nizanî, min nizanî
Min di ber çavên xwe da anî, min nizanî
Hatîye wexta îd û erfayê
Xwang kwîr bibe şaş e were hêla kêjanî
Eli, Hemo, Cemal keko bêra we dikime
Di cîyê xwe da rûniştîme,
Şîna birangên xwe dikime
Koma we bi şîr û şêkir xudîdikime
Qurbane we me werin carekê li mehlê bigerin
Welle ji jinan bêtir mêr tê da namane
Mala bavê min birano
Heta nebêm mala bavê min hemalno
Ê di Danîmarka yerli mano ...*